

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

**AVRUPA'DA YÜKSELEN YABANCI DÜŞMANLIĞI
VE
İSLAMOFOBİ SORUNUNDA TÜRKİYE'NİN TUTUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mine BALOĞLU

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali AYATA

Bilecik, 2016
10064353

**T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI**

**AVRUPA'DA YÜKSELEN YABANCI DÜŞMANLIĞI
VE
İSLAMOFOBİ SORUNUNDA TÜRKİYE'NİN TUTUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mine BALOĞLU

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali AYATA**

**Bilecik, 2016
10064353**

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYIS Belge No	
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	
Revizyon Tarihi	
Revizyon No	
Toplam Sayfa	

Öğrencinin Adı Soyadı: MİNE BALOĞLU

Anabilim Dalı: SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ

Tez Danışmanı: Dr. Dr. Ali AYATA

Tezin Özgün Adı: AVRUPA'DA YÜKSELEN YABANCI DÜŞMANLIĞI VE İSLAMOFOBİ SORUNUNDA
TÜRKİYE'NİN TUTUMU

Tezin İngilizce Adı :

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 31/05/2016

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali AYATA

Üye: Doç. Dr. Murat ERCAN.

Üye : Yrd. Doç. Dr. Altan .Fahri GÜLERCİ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Selami ERDOĞAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yavuz CANKARA

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve
..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“Avrupa’da Yükselen Yabancı Düşmanlığı ve İslamofobi Sorununda Türkiye’nin Tutumu” adlı yüksek lisans / doktora tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Mine BALOĞLU

.././2016

İMZA

ÖN SÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Sn. Doç. Dr. Ali AYATA'ya değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme emekleri için teşekkür ederim.

Mine BALOĞLU

.././2016

ÖZET

Batı'nın başka ülkeden gelen göçmenlerle bir arada yaşama tecrübesinin sorunlarıyla geçmişte çokça uğraştığını bilmekteyiz. Bu nedenle kendinden olmayan yabancı olarak görülmüş, benimsenilmemiş ve önyargı ile yaklaşmıştır. Batı tarihi bu açıdan bakıldığında büyük sorunların yaşandığı bir sahne olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa'nın sosyal, demografik ve dini görüntüsünü etkileyen yeni kültürler de Avrupa toplumuna dâhil olmaya başlamış ve renkleri, dilleri ve dinleri farklı olan bu gruplar daha da göze çarpar olmuştur. Bu gruplar arasında en görünür ve belirgin olanlar ise Müslümanlardır. Müslümanlar Avrupa'nın yeni "ötekileri" olarak görülmeye başlanmışlar ve 11 Eylül olayları ile tırmanışa geçen söylem ve eylemlere maruz kalmışlardır. Avrupa ülkelerinde toplumsal gerginliğe yol açan, hatta sosyal barışı bozacak boyutlara varan önyargılar, artık Müslümanlara yönelik tehdit algısı oluşturmuş ve İslamofobi giderek ciddi boyutlara taşınır olmuştur.

Anahtar Sözcükler: İslamofobi, Yabancı Düşmanlığı, Öteki, 11 Eylül, Medeniyetler Çatışması.

ABSTRACT

We know that Western side experience of living together in the same environment with immigrants from other countries covered a lot of problem. Therefore; non-self was seen as foreign, it has not been accepted and approached with prejudice. When viewed from this perspective Western history has become a scene with major problems. Since the second half of the 20th century, new cultures join the European social life and affected their social, demographic and religious images and these groups which they have different language, colour and religion have been recognized more than past. Among these groups, -The Muslims- are become most visible and prominent ones. Muslims were started to suppose Europe's new " others " and rising with the events of September 11 and they were blamed and exposed to the action. Leads to social tensions in European countries and even up to size to disrupt social peace prejudices have created the perception of a threat against Muslims and Islamophobia has been moved increasingly serious.

Keywords: Islamophobia, xenophobia, The Other, September 11, The Clash of Civilizations.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. AVRUPA'YA GÖÇ OLGUSU.....	5
1.1.1. Avrupa'da İslam.....	8
1.1.2. Avrupa'da Sekülerleşme ve Din.....	13
1.1.3. İslamofobi Olgusu ve Tarihi Arka Planı.....	18
2.1. İSLAMOFOBİYİ BESLEYEN FAKTÖRLER.....	23
2.1.1. Medya	25
2.1.1.a. Avrupa Medyasında Türkiye.....	33
2.1.1.b. Avrupa Medyasında İslam Algısı.....	34
2.1.2. Göç	35
2.1.3. Uyum Sorun.....	38
2.1.4. Sosyo-Ekonomik Gerekçeler.....	42
2.1.5. Siyasi Gerilim.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASI AVRUPA'DA

MÜSLÜMANLAR VE İSLAMOFOBİ

3.1. 11 EYLÜL SALDIRILARI VE MEDENİYETLER ÇATIŞMASI.....	45
3.1.1. İslam ve Batı İlişkileri.....	49
3.1.2. İslamofobi ve Batı Avrupa'daki Yansımaları.....	51

3. 2. AVRUPA'DA İSLAMOFOBİYE ÖRNEKLER.....	54
3.2.1.İngiltere'de İslamofobiye Örnekler.....	54
3.2.2.Almanya'da İslamofobiye Örnekler	57
3.2.3.Fransa'da İslamofobiye Örnekler	58
3.2.4.Hollanda'da İslamofobiye Örnekler.....	60
3.2.5.Diğer Avrupa Ülkelerinde İslamofobiye Örnekler	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELE VE İSLAMOFOBİ SORUNUNDA TÜRKİYE'NİN TUTUMU

4.1. İSLAMOFOBİ SORUNUNA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	64
4. 1.1.İslamofobi'nin Toplumsal Sonuçları	66
4.1.2.İslamofobi'nin Önlenmesine Yönelik Tedbirler.....	71
4.2.İSLAMOFOBİ SORUNUNDA TÜRKİYE'NİN TUTUMU.....	78
SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	94

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	:Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
AKP	:Adalet ve Kalkınma Partisi
AÜİFD	:Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
ATCSA	:Anti-Terör, Suç ve Güvenlik Kanunu
BBC	:İngiliz Radyo Televizyon Kurumu
BM	:Birleşmiş Milletler
CFCM	:Fransa İslam Din İşleri Konseyi
ECRI	: Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu
EDL	:İngiliz Müdafaa Derneği
EUMC	:Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi
EUP	:Avrupa Güvenlik Komitesi
PDSCP	:Yapısal Uyum Politikaları Komitesi
FAIR	:İslamofobi ve Irkçılıkla Mücadele Forumu
FPÖ	:Avusturya Özgürlük Partisi
İŞİD	:DAİŞ (Irak Şam İslam Devleti)
İ.Ü.	:İstanbul Üniversitesi
M.Ü.	:Marmara Üniversitesi
MÜSİAD	:Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
C.Ü.	:Cumhuriyet Üniversitesi
MET	:Britanya'da Londra Metropolitan Polis Servisi
NATO	:Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PVDA	:Belçika Flaman İşçi (Emek) Partisi
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
SAV	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
SP	:Sosyalist Parti
STK	:Sivil Toplum Kuruluşu
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Avrupa'daki Müslüman Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı	8
Tablo 2: 2050'de Dünya Nüfusu'ndaki Değişim Oranı.....	18
Tablo 3: İslamofobi.....	23
Tablo 4: Amerika'da Ayrımcılığa Maruz Kalan Dini ve Diğer Gruplar	49
Tablo 5: Amerika'da İslam'a Bakış	51
Tablo 6: İslam Tehdit mi Kültürel Zenginlik mi?.....	54

GİRİŞ

İslam hem tarihi geçmişi, hem toplumsal etkisi açısından çok uzun zamandır Avrupa'nın ayrılmaz bir parçasıdır. Maalesef son zamanlarda Avrupa'da İslamofobia hızlı şekilde tırmanışa geçmeye başlamıştır. İslam düşmanlığı denilen İslamofobia kaygı verici derecede yayılmaya başlamaktadır, fakat asıl kaygı verici olansa, İslam düşmanlığı altında gerçekleşen kültürel dışlamadır (Ayata, 2009).

İslamofobi kavramının ortaya çıkmasının asıl nedenleri, Batılıların İslam ve Müslümanlara yönelik önyargılarının kaynağı İslam dininin, Hıristiyanlık gibi mevcut bir din varken, yeni bir din olarak ortaya çıkışında ve yeni bir medeniyet kurarak Batı egemenliğine karşı bir güç olarak sahnede boy göstermesinde aramak gerekir. Bu bağlamda yapılacak olan çalışma ile kavramsal ve kuramsal çerçevede analiz yapıldıktan sonra; İslamofobi kavramının tarihsel olarak ortaya çıkışı, buna etki eden faktörler ve araştırma konusu içerisinde belirtilen sorunların araştırılması ve sorunlara karşı çözümlerin sunulması tezin amacını oluşturmaktadır.

İslamofobi denilince günümüzde daha çok Batı'da ortaya çıkmış olması aklımıza gelmesi yanında, aslında İslam karşıtlığı ve düşmanlığı çok eski zamanlara dayanmaktadır. Batı'daki İslam karşıtlığının tarihsel gelişimi incelendiğinde, kültürel ve siyasal etkilerinin birçok kitapta yer aldığını görmekteyiz. Bu nedenle, son yıllarda daha sık olarak karşılaşılan İslam dini ve Müslümanlık, ona karşı duyulan nefret ve korku, Batılılar tarafından 19. ve 20. yüzyıllarda İslam'ın Avrupa medeniyetinin baş düşmanı olması ile gündeme gelmiş ve Ortaçağ'dan itibaren Avrupa tarihinin büyük sorunu olmuştur (Caldwell, 2011:129-135). İslamofobi'nin kelime karşılığı İslam korkusu olmasına rağmen, aslında bu kelime bugün daha çok Batı'da var olan yabancı düşmanlığının Müslüman yabancılara karşı ortaya konulmuş şeklini ifade etmektedir. İslamofobi 11 Eylül saldırılarından önce de var olmasına rağmen bu saldırı ile milat yaşatmış, bu tepki ve düşmanlık daha radikal olmaya başlamıştır. Bu saldırıdan sonra İspanya ve İngiltere'de meydana gelen terör saldırılarının ardından, medyanın da İslam'ın kötü gösterilmesi adına aldığı rol ile Müslümanları terörist, suç unsuru olarak görenlerin sayısı artmış ve İslam terörizm ile bağdaştırılır duruma gelmiştir. Müslüman deyince Avrupa toplumunun zihninde terörist canlanır hale gelmiştir. Bu nedenle, konu

hakkındaki sorunların araştırılarak ortaya konması ve sorunların belirlenerek çözüm önerilerinin getirilecek olması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Mevcut dinler, yeni dinlerin ortaya çıkışı ile sürtüşme ve çekişmeler girdabına girmektedir. İslam dini de ortaya çıktığında, başka dinlere mensup toplumlar tarafından sorun edilmiş ve sürtüşmelerin yaşanmasına maruz kalmıştır. Norman Daniel tarafından; Doğu ve Batı olarak isimlendirilen Hıristiyan ve Müslüman dünyaları arasında sürtüşmelerin de askeri, siyasi, dini ve sosyo-kültürel sahalarda yaşandığı ifade edilmiştir (Şeref, 2010:1). Tarihte duyulan korku ile önyargı kor misali zaman geçtikte alev almış, bu korkular ve ön yargılar daha sonradan belli olayların da etkisiyle su yüzüne çıkmıştır. Bu korkular belli başlı toplumsal sorunlarında oluşmasında etkili olmuştur. Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi tarafından da dikkate alınarak araştırma konusu olan korkuların yanında, son yıllarda yaşanan ve İslam adı kullanılarak yapılan terör olaylarının zaten var olan önyargıları pekiştirdiği ve buna tepki olarak daha fazla önyargılara neden olduğu ifade edilmektedir (EUMC, 2015).

Müslümanların Batı'ya göç etmesi ve misafir işgücü olmaktan çıkarak göç ettikleri ülkelere ailelerini de alarak yerleşmeleri, buldukları ülkeyi kendi ülkeleri gibi hissetmeye başlamaları ve hem sosyal alanda, hem de kültürel, dini alanda kendilerini göstermeleri, yerleştikleri toplum açısından olumlu görülmemiş, artan işsizlik, ekonomik krizler göçmen işçilere bağlanmış, dini anlamda ve suçsal olarak korku duyulmaya başlanmış, tanımadıkları bu nüfusun medya ve diğer kitlesel araçlarla yanlış tanıtılması ile de ön yargı ile yaklaşmış ve toplum içinde ırkçılık, ayrımcılık söylemlerde kalmayarak, eylemlere de dökülmeye başlanmıştır. Bugün İslamofobi denilen, tarihten gelen önyargı ve korkuyla da doğru orantılı olan İslam ve Müslüman düşmanlığının, yaşanan terör olayları ve saldırıları ile de tırmanışına geçtiğini görmekteyiz. İşte bu tez, İslamofobi olarak bilinen İslam korkusunun geçmişten gelen nedenler de hesaba katılarak, 11 Eylül ile tırmanışa geçtiği dönem itibariyle ortaya çıkış sebeplerini ele almaktadır.

Tarihten gelen peşin hükümlerle birlikte Avrupalıların zihninde Müslüman ve İslam imajı yanlış konumlandırılmıştır. Müslüman denilince akıllara terör gelmektedir. Avrupa'da yaşayan Müslümanlar da bu durumdan fazlaca etkilenmektedir. Dünya'daki terör Müslüman olmayan ülkelerde yaşayan Müslümanlar için "discrimination" yani;

‘ayrımcılık terörü’ne dönüşmektedir (Yalçıntaş, 2010: 14-17). Özellikle de 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan saldırılar ile tırmanışa geçen ayrımcılık terörü olarak da adlandırılan İslamofobi tehlikeli boyutlara varmaktadır. Ardından 11 Mart 2004’te Madrid’teki tren istasyonunun bombalanması, Kasım 2004’te film yapımcısı Theo Van Gogh’un Amsterdam sokaklarında terörist bir Müslüman örgüt olan Hizbullah örgütüyle bağlantılı Fas asıllı Danimarka vatandaşı Muhammed B tarafından öldürülmesi, 7 Temmuz 2005’te Londra’da patlayan bombalar, Avrupa’da Müslümanlara karşı tepki doğurmuştur (Klausen, 2008:5-6). Müslümanlar, cahil, barbar, geri kalmış, terörist bireyler olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu algılama ile de ayrımcılığa maruz kalan bireyler dışlanmışlık duygusunu hisseder olmuş, kendini yaşadığı toplumun bir parçası değil, ondan ayrı bir kısım olarak görmüş, kendini toplumdan soyutlamış, uyum sorunu yaşamış ve bu da beraberinde Avrupa’da entegrasyon sürecini etkilemiştir. Bu durumdan sadece Avrupa entegrasyon süreci değil, tüm dünya da yaratılmak istenen birlik ve beraberlik de olumsuz şekilde etkilenmiştir.

11 Eylül saldırısının yanında, İspanya ve İngiltere’de yaşanan terör olayları, Avrupa’da Müslümanlara ve İslam dinine karşı gelişen düşmanlığı ve dışlama duygusunu yükseltmiştir. Bu olaylardan sonra Avrupa’da çeşitli ülkelerde Müslümanlara yönelik artan düşmanlık ve ayrımcılık ile ilgili çeşitli olaylar yaşanmıştır. Fransa’da Müslüman azınlıklar ile ilgili yaşanan toplumsal olaylar, Danimarka’da yayınlanan aşırı sağcı günlük gazete Jyllands Posten’da yer verilen ve tüm dünyada Müslümanların tepkisine neden olan Hz. Muhammed ile alay eden karikatürler ve İsviçre’deki minare yasağı bu örneklerden bazılarıdır (Şeref, 2010:2).

Tüm bunlardan yola çıkarak; son 10 yılda oluşan bu durum için acil olarak çözümler getirilmesi gerektiği ortadadır. Gerek Müslümanlar, gerek Avrupalılar bu konuda üzerlerine düşeni yapmakla yükümlüdür. Avrupalı hükümetler ile Müslüman temsilciler birlikte hareket ederek bu çatışmaların ortadan kalkmasını sağlayarak, entegrasyonu ilerletecek çözümlere de yönelmelidir.

Tez bağlamında yapılan araştırmalarda, İslam dininden, Müslümanlardan ve onlara dair var olan her şeyden duyulan korku ve kaygıyı ele alarak tarihsel köklere vurgu yaparak kavramsal ve kuramsal çerçeveden yola çıkılmıştır. Tarihsel perspektif incelendikten sonra; İslamofobi kavramı ve ortaya çıkış süreci ve nedenleri üzerinde

durulmuş, İslamofobi olgusu ve tarihi arka planı hakkında verilen bilgiler ışığında 11 Eylül ve medeniyetler çatışması tezi açıklanmaya çalışılmış, İslamofobi'nin günümüz toplumunun üzerindeki etkilerinden bahsedilerek, alınması gereken tedbirlere ve ayrımcılık ile ilgili çözümlere ve İslamofobi karşısında Türkiye'nin tutumuna yer verilmiştir. Tezin Giriş bölümünde tezin amacı ve önemi anlatıldıktan sonra çalışmanın genel analizi ortaya konulmuştur. Birinci bölümde; kavramsal ve kuramsal çerçeve bağlamında; "Avrupa'ya Göç Olgusu" işlenmiş," Göç Süreci" ele alınarak ve "Avrupa'daki İslam"a değinilerek "Sekülerleşme ve Din" kavramları açıklanmış, "İslamofobi Olgusu ve Tarihi Arka Planı" konusunda inceleme ve analiz yapılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde; "11 Eylül Saldırıları ile Medeniyetler Çatışması" analizi yapılmaya çalışılmış, 11 Eylül ile tırmanışa geçen İslamofobiden yola çıkarak, tırmanışa geçiş nedenleri açıklanmaya çalışılmış, İslam'ın Batı Avrupa'da algılanışı analiz edilmiş ve İslamofobi'nin Batı Avrupa'daki yansımaları üzerinde durularak, Avrupa'daki bazı ülkelerden İslamofobi'ye örnekler verilmiştir. Üçüncü bölümde; İslamofobi'nin yaygınlaşmasına etki eden olaylar üzerinde durulmaya çalışılmış ve bu İslamofobi'yi besleyen faktörler değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise; İslamofobi'nin yaygınlaşması sonucu ortaya çıkan sorunlar ve bunların önlenmesi için alınması gereken tedbirlere değinilmiş ve Türkiye'nin İslamofobi sorunu karşısındaki tutumuna yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise; çalışmanın sonuçları değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.AVRUPA'YA GÖÇ OLGUSU

Göç; ülke sınırları dâhilinde veya ülke sınırlarını aşarak bir yerden başka bir yere uzun süreli ya da kısa süreli yer değiştirme eylemi olarak ifade edilebilir. Göç; geçmişten günümüze var olan bir sorundur. Bu sorunla ilgili önlemler alınmasına karşın, günümüzde bu alınan önlem ve engellere rağmen sınır ötesi geçişler durmamış, artarak devam eden bir hal almıştır. Bu eyleme sebebiyet veren unsurlar, iş olanakları, demografik büyüme, güvenlik, insan hakları ve sosyo-politik farklılıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç olgusunu daha iyi kavrayabilmek için göçün biraz daha geçmişine gitmek ve farklı toplumlardaki süreçlerine bakmak gerekir (Gençler, 2005:174).Bu süreçlere ilişkin maddeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- ✓ Toplumların sınırlarında kaymalar olmakta ve sınırların tespitinde belirsizlikler ortaya çıkmaktadır.
- ✓ Ulus devlet yerine yeni ilişki biçimleri toplum sınırlarını dünya düzlemine taşımaktadır.
- ✓ Bireyin öğrenme, deneme çerçevesi farklılaşmaktadır. Aile bu alanda temel rolünü kaybetmekte, bunun yerine sokak, çevre, medya ve yeni iletişim teknolojileri gibi bir dizi farklı alanlar, bireyin öğrenme ve deneme çerçevesinin sınırlarını yeniden belirlemektedir.
- ✓ Topluma katılım, sınıf yapılarından çok biyografik kazanımlara dayalı bir alana doğru kaymakta, bireyselleşme güçlenmekte ve buna bağlı olarak da risk faktörü belirginleşmektedir.
- ✓ Anlamlandırma çerçevesi farklılaşmakta, gelenek ve din yerine yeni yerel anlatımlar ön plana çıkmaktadır. Geleneğin bize zaman ve mekan olarak yarattığı konumlanma çerçevesi zorlanmaktadır. Biyografileriyle yer ve zamanı en kökten sorgulayanlar ise göçmenlerdir. Göçmenler için yer ve zaman ortadan kalkmış gibidir.

✓ Avrupa Birliği'nin gelişimine bağlı olarak Avrupa'nın iç ve dış sınırlarındaki değişim ve buna bağlı olarak sınır kontrollerinin yapısının değişmesi ve mekânsal olarak kayması gündeme gelmektedir.

✓ Avrupa'nın sınırlarını oluşturan bölgelerde, hem doğuda hem de güneyde son yirmi yılda sosyal, politik ve ekonomik değişimlerle birlikte(Sovyetler Birliği'nin dağılması, neoliberal küreselleşme, Afrika'da artan yoksulluk, bölgesel savaşlar v.s.) iletişim, bilgiye ulaşım araçlarının hızla yaygınlaşması ve ucuz seyahat imkânları ortaya çıkmaktadır (Gençler, 2005:174).

Orta Avrupa'da Göç'ün Tarihi (Almanya)

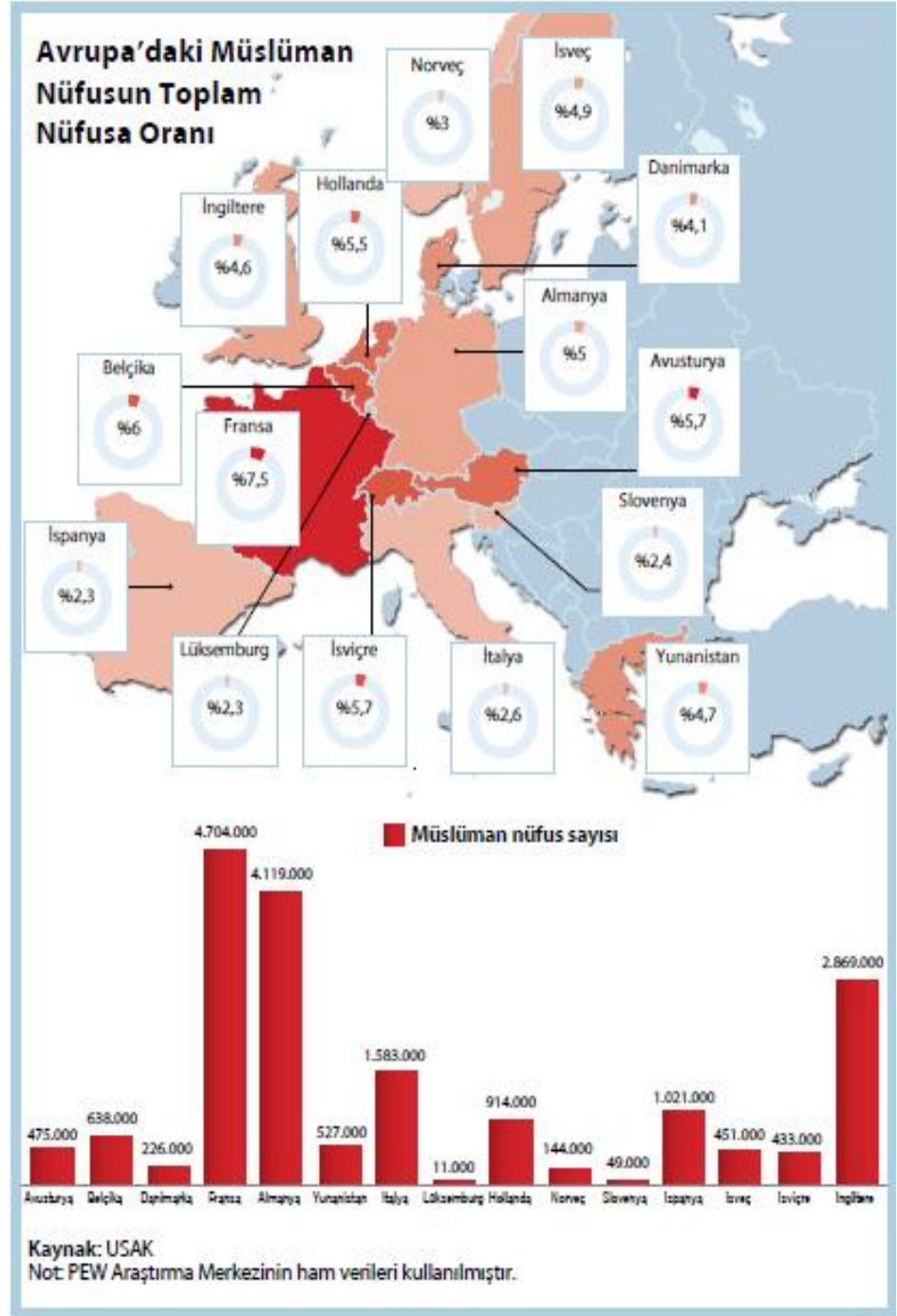
Avrupa'da en çok göç alan bölge olmakla birlikte, Türkiye'den de en çok göç edilen yer olma özelliği taşıyan bölge Orta Avrupa'dır. Ulus-devlet ve göç arasındaki ilişkiyi tanımlamak adına toplumların göç politikalarının belirlediği üç tipik dönemden bahsetmemiz açıklayıcı olur. Bunlardan ilki, ulus devlet öncesinde Orta Avrupa'ya göçte; göç bir sorun olarak değil, olağan bir olay olarak algılanmaktadır ve toplumların gündeminde yer almamıştır. Bu dönemde göç destek bulmuştur. Örnek verecek olursak; 18.yüzyılın başında Berlin nüfusunun beşte birini Katoliklerin baskısıyla karşılaşan Fransız Calvinistler oluşturmaktadır. Kayser döneminde Avrupa'ya göç de ise; günlük hayatın normal karşıladığı fakat, toplum siyasetinde sorun olarak gündeme gelmeye başladığı bir olay halini almıştır. Bu dönemin en önemli özelliği ise, Orta Avrupa'da göçün hızlı bir artış göstermesiyle birlikte önceleri doğuya(Karadeniz'in doğusu Banat bölgesine), 19. yüzyıl içerisinde Amerika'ya olan kitlesele göç ve 19. yüzyıl sonunda Polonya'dan, hızlı gelişen endüstri merkezi Ruhr-Havzasına olan göçtür. (Tekin, 2007: 45-46) Göün en çok yaşandığı bölgelerden biri olarak Almanya örneğinden göe bakacak olursak; Federal devletin kurulmasından buyana göçün en önemli özelliği göçün artık, toplumsal politikada sorun olarak karşımıza çıkmasıdır. II. Dünya Savaşı ve getirdiği yeni sınır düzenlemeleri ve işgücü ihtiyacı ile Almanya doğudan gelen sığınmacıları barındırmıştır. Savaşta sanayi tesisleri zarar almamış ve en acil şekilde üretime geçilmesi ihtiyacı ile Almanya 1955 'de İtalya işgücü anlaşmasının ardından bir dizi daha işgücü anlaşması yapmıştır. Bunlardan Yunanistan ve İspanya ile 1960'da, Türkiye ile 1961 yılında, Fas ile 1963 yılında, Portekiz ile 1964 yılında, Tunus ile 1965

yılında, Yugoslavya ile 1968 yılında işverenler, sendikalar ve Federal hükümet arasında geçici süre koşuluyla işgücü getirilmesi hususunda anlaşmaya sağlanmıştır. Bu dönemde getirilen işçiler "misafir işçi" olarak tanımlanmıştır. Fakat geçici süre 2 yıl olarak belirlenmesine rağmen, 2 yıl ülke içinde kalıp rotasyon sürecini tamamlayan işçiyi ülkesine geri gönderip tekrar yeni işçi alımı ve onun geçireceği rotasyon süreci hesaba katılarak işgücünde verimlilik kaybı olacağı kaygısıyla işverenler tarafından bunun dile getirilmesi ile 2 yıl süre koşulu uygulanmamış olmakla birlikte, sürekli kalıcı olmalarının bertaraf edilmesi adına önlemler alınmıştır (Tekin, 2007: 46).

1973 yılında ortaya çıkan petrol krizi sebebiyle Federal Hükümet, işçi alımı hususunda anlaşma yapılan ülkelere işçi alımını keser ve ülkede bulunan işçilerin kendi ülkelerine gönderilmesi için hızlı davranır ve bu dönemde "misafir işçi" tanımı yerine "yabancı" (başka ülke vatandaşı)tanımı kullanılmaya başlanır. Bundan dolayı bu dönemde yabancıların geri dönüşü veya kalan yabancıların asimile olması sorunu gündeme gelmektedir.1970 yılların sonuna doğru göçmenlerin adları başka(öteki) olarak tanımlanmaya başlanır ve bu tanımlama ile birlikte öteki olarak topluma uyum sağlayıp sağlayamama durumları tartışma konusu olmaya başlar. 1983 yılına gelindiğinde öteki olarak tanımlanan göçmenlerin yaşlı ve işsiz olanlarının ülkelerine dönmeleri için" Geriye Dönüşü Teşvik Yasası" çıkarılarak maddi olarak yardımlarda bulunulur.1980 yılların sonuna varıldığında aslında söylemdeki öteki diye adlandırılan göçmenlerin Türk oldukları anlaşılır ve göçmen Türkler iki kültür arasında bocalama yaşamaya başlamaktadır. Bu dönemde göçmenlik ulus devlet için sorun olarak değerlendirilmiştir. Göçmenlerin gittikleri ülkede kalıcı olarak kalması sorunu nedeniyle çıkan sorunlar ise, göçmenlerin kendilerinin getirdikleri sorunlar olarak ele alınmıştır. Almanya'dan başka hiçbir ülkede yaşamamış olan üçüncü ve dördüncü kuşak olan göçmenler dahi "yabancı" olarak adlandırılmıştır (Tekin, 2007: 47-48).

Yabancı gençler medyada suçlu olarak lanse edilmektedir. Yabancılar, suç örgütlerini kuranlar olarak görülmektedir ve bu konuda Rus mafyası, Türk mafyası gibi tabirler de bir etnik tanımlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacılar; toplumda asalak olarak yaşamaya gelenler olarak adlandırılmaktadır (Tekin,2007: 48).

Tablo 1:Avrupa'daki Müslüman Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı

Kaynak: (Kutlay ve Pehlivan, 2012: 10).

1.1.2.Avrupa'da İslam

Avrupa ve İslam denince; İslam'ın Avrupa'da algılanış biçimi akla gelmekte bu da bizi İslamofobi kavramına götürmektedir. Bu kavram İslam korkusu, nefreti

olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı'nın İslam'a karşı olan önyargı, dışlama ve düşmanlığını bu iki medeniyetin ilk karşılaşmalarına kadar geri götürebilir ve olayları daha iyi analiz edebiliriz. Avrupa'nın İslam'la tanışması oldukça eskiye dayanır, Tarık B. Ziyad'ın ordularınının 711 senesinde İspanya kıyılarına ulaşması ile ilk temas da gerçekleşmiştir. Endülüs Emevilerinin yaklaşık 800 yıl, Fransa'nın güneyindeki Poitiers şehrine kadar tüm İspanya ve Portekiz'in büyük bir kısmını yönetimleri altına almalarına rağmen günümüzde Avrupa ve İslam'ın bir araya gelmesi hep korku ile yaklaşılacak bir konu olmuştur. Bugün İslam, Avrupa'da en hızlı büyüyen dinlerden birisidir hatta bazı kaynaklara göre inanan sayısı bakımından Avrupa'nın ikinci büyük dini hâline gelmiştir. Buna rağmen Avrupalılar İslam'ı bir tehdit, korku duyulacak bir unsur olarak görmüş ve hep ondan uzak durmayı tercih etmiştir. Bunun sebebi; Hıristiyanlığın İslam'ı rakip görmesi ve geçmişten gelen bir rekabetin söz konusu olmasıdır (Diyanet, 2015).

II. Dünya Savaşı sonrasında İsrail devletinin kurulması, petrolün dünya ekonomisini etkileyecek bir unsur olarak ortaya çıkması ve Sovyetler Birliği karşısında Orta Doğu'nun jeopolitik bir önem kazanması, bölgedeki kontrolü ele geçirmek isteyen güçler arasında siyasi gerilimlere yol açmıştır. Zaten geçmişten beri var olan ikili süper güç kavgası Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla da yeni bir boyut kazanmış ve tek kalan süper güç kendisine yeni bir öteki, düşman yaratma çabasına düşmüştür. Medeniyetler arası çatışma fikri de bu yeni öteki yaratma sürecinin en önemli unsuru olmuştur. Yüzyıllardır mevcut olan karşılıklı önyargı ve Batı'nın İslam'a karşı negatif tavrı sayesinde de yeni düşman bulma çabası zor olmamıştır. Fakat artan işgücü ihtiyacı ve buna benzer birçok sebeple İslam la bir araya gelmek zorunda kalan bir Avrupa ortaya çıkmıştır (Diyanet, 2015).

Artan işgücü ihtiyacı ve göçlerle birlikte günümüzde Müslüman azınlıklar Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkelerde bir hayli fazladır. Fakat bu bir anda oluşan bir azınlık topluluğu değil, 60-70 yıl öncesine dayanan göçlerle ve yerleşimlerle meydana gelmiş bir topluluktur. Bugün Avrupa'ya baktığımızda 18-20 milyon civarında Müslüman yaşamaktadır. Bunların 7 milyonu Batı Avrupa'da, 4 milyon kadarı da eski Yugoslavya ve civarında yaşamaktadır. İlk Müslüman göç dalgaları Kuzey Afrika, Pakistan, Türkiye ve Hindistan'dan gelen farklı etnik kökenli Müslümanlardan meydana

gelmiştir. 1960 yıllarına kadarki süreçte Batı Avrupa’da İslam denildiğinde bu birkaç camiden ibaret olmuştur. 1960 yılının başlangıcından itibaren ise Müslümanlar da diğer göçmenler gibi misafir işçi olarak anılmaya başlanmış, buna rağmen bu yıllarda din ve kültür tanımlanmasından ziyade etnik ve milli kökenleri itibari ile tanımlanmışlardır. 1970 yıllarına geldiği ise, dini kültürel boyut göçmenlerin yaşadığı toplum açısından da ele alınan konu haline gelmiştir. Önemli bir konu olarak ele alınmasında; Batı Avrupa’daki hükümetlerin göçmen işçi alımıyla değil, gelen göçmenlerin aileleriyle birlikte yaşama olanağı konusunda izlediği politikaların etkili olduğu söylenebilir. Birey işçi olarak toplumda yer alan işçiler ailelerinin de yanlarına gelmeleriyle toplumda artık sosyal grup oluşturmaya başlamış, bu durum İngiltere, Hollanda, Almanya ve Fransa gibi ülkelerde öncelikle eğitim alanında “din” faktörü önemli hale gelmeye başlamıştır. 1980’li yıllara varıldığında ise, İslam dünyasında meydana gelen olaylar, Avrupa’da gittikçe artan işsizlik sorunuyla da birleşince Müslümanların toplumda algılanışları farklılaşmıştır. Bu algılanış günümüzde de sıkça dile getirilen, İslamofobi anlayışının da sinyallerini vermiştir. Müslüman antipatisi de diyebileceğimiz İslamofobi ilk kez 1997 yılında İngiltere’de The Runnymede Trust adlı vakıfta Sussex Üniversitesi profesörlerinden Gordon Conway başkanlığında oluşturulan “İngiltere’deki Müslümanlar ve İslamofobi’yi İnceleme Komisyonu” tarafından İslamophobia adlı bir çalışma yapılmış ve bu çalışmada eğitim, siyaset, medya, ticaret gibi alanlarda Müslümanlara yapılan ayrımcılıkları ve aşağılamaları somut verilerle ele almış, Batı Avrupa ve özellikle İngiltere’de bu anti- İslamizm’e karşı çözüm önerileri sunmuştur (Şenay, 2002: 143-144).

1990’lı yıllara geldiğinde ise, Avrupa İslam’ı da tartışılmaya başlanan konu haline gelmiştir. Avrupa’da yetişen genç nesiller eğitim açısından de yeterli bilgi birikim sahibi olunca dini taklitten daha çok gerçek dini yaşamaya yönelmiş fakat bu yaparken de yaşadığı toplumla arasında çatışma yaratmayacak şekilde davranmaya özen göstermiştir. Bireysel din faktörüne bakıldığında Avrupa’da kaç Müslüman beş vakit namaz kılmakta, kaç Müslüman oruç tutmakta yeterli bilgiye ulaşamamıştır. Fakat bilinen o ki; din faktörü Müslümanları bir arada tutan en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Şenay, 2002: 43-44).

Avrupa’da yaşatılan İslam’dan bahsetmek için öncelikle Avrupa İslam’ı kavramını açıklamak gerekir. Avrupa İslam’ı denilince, tartışılmaya açılan bu konu

üzerinde çeşitli söylemler bulunmaktadır. Batı Avrupa'ya göç ile birlikte Avrupa'daki Müslüman nüfus sayısında artış gözlemlenmiştir. İlk başlarda bazı çevrelerce göç eden Müslümanların yaşadığı toplum içinde asimile olacağı düşünülürken zaman geçtikçe bu düşüncenin farklılaştığı görülmüştür. 2000'li yıllara gelindiğinde Avrupa'da artan Müslüman nüfusu ile ilgili tartışmalar yeni bir aşamaya doğru evrilmiş ve "Müslümanların dini kimliklerinde nasıl bir değişim meydana geliyor?" sorusu gündeme gelmiştir. Tam da bu noktada Avrupa İslam'ı önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. "Avrupa İslâm'ı" kavramıyla iki yönelimden bahsedilir. Birincisi, Avrupa orijinli Müslümanların kendi kültürleriyle beslenen kimlik yönelimlerini, siyasal ve entelektüel çıkarımlarını gözetir. İkincisi ise daha belirleyicidir ve ağırlığını Müslümanların oluşturduğu bir göçmen dünyasında, kimliğe Batılı bir müdahaleyi öngörür. Bu müdahale de kendi kimlik ve aidiyet duygularıyla birlikte İslam'ı, Batı ile ilişkilendirmeyi amaçlar (Subaşı, 2005:32). Kısacası, Avrupa İslâm'ıyla tasarlanan şey, kültürel değerlerinden arındırılmış yeni bir formatta tanımlanan, Batılı bir İslâm tasarımıdır. Avrupa İslam'ı kavramının tam olarak neyi ifade ettiği bilinmemekle birlikte, nereden başladığını Olivier Roy'un "Yeniden İslamileşme" diye adlandırdığı tespitinden başlatabiliriz. "Batı'ya geçişin ilk sonucu olarak köken kültüründen kopuş sonrasında İslam'ın yeniden formüle edilmesidir. Bu açıklamayla; dinle bağı bireysel olarak yeniden değerlendirmek ve yeniden sahiplenmek çalışması üzerine kurulur (Roy, 2003: 59). Tespitinde öne çıkan "bireysellik" vurgusu Kadir Canatan'nın tespitinde de benzer şekilde göze çarpmaktadır. Canatan konuyla ilgili çalışmasında, "Cemaat merkezli ve içe kapanık tekilci geleneksel Müslümanlığın, yerini modern toplumdaki temel trendlerle birlikte yürüyen bireycil laikçi ve çoğulcu bir İslam anlayışına bıraktığını" belirtmiştir. Ona göre bu tespit 2000 yılında Utrecht Üniversitesi'nin Rotterdam' da Müslüman gençler arasında yaptığı araştırmada da ampirik olarak doğrulanmıştır (Canatan, 2005:74).

Siyasal bir proje olarak "Avrupa İslam'ını ele alacak olursak; bu kavramı politik bir proje olarak dile getiren ilk teorisyen Suriye kökenli Alman düşünür Bassam Tibi olmuştur. Düşünöre göre, Afrikalı Müslümanlar için bir Afro İslam'dan ya da Hintli Müslümanlar için bir Hint İslam'ından bahsetmek mümkünse Batı Avrupa'ya göç eden Müslümanlar için de bir Avro İslam'dan bahsetmek mümkündür. Ona göre; Avro İslam'ın başlıca özellikleri laicite, kültürel modernlik ve İslam'ın İbrahim'e inananlarla

(ehl-i kitap) sınırlı hoşgörüsünü aşan bir hoşgörü anlayışı içinde olmasıdır. Ayrıca, kültürel ve dinsel çoğulculuğu kabul etmek şartıyla İslam egemenliği iddiasından vazgececektir (Tibi, 2004: 59). Tibi'nin önerdiği bu formülün siyasi bir kimlik projesi olduğunu şuradan anlayabiliriz: Tibi'nin demokratik uyum olarak tanımladığı ve anlattığı bu proje Almanya'da demokratik olmayan güçlerin önderlik ettiği İslam topluluğunda kendiliğinden gelişmez. Ona göre bu proje tepeden uygulanmak zorundadır (Tibi, 2000: 288). Bu açıdan bakıldığında, Tibi'nin Avro-İslam anlayışı sadece akademik çevrelerde kabul görmekle kalmamış, Avrupalı siyasi liderler, Avro-İslam anlayışına kendi ülkelerinde “Fransız, Hollanda veya Alman İslamı” adları altında uygulamaya çalışarak konuya destek vermektedir (Yükleyen ve Kuru, 2006: 40). Euro İslâm anlayışının bir kimlik projesi olduğunu düşünenler gibi buna karşı çıkanlarda vardır ve karşı çıkan kesimlerce Tibi'ye dayanan bu fikirlerin eski asimilasyon benzeri “sinsice” hazırlanmış bir proje olduğunu iddia ederler (Ağçoban, 2016: 538-552).

Son olarak; eğitim politikaları çerçevesinde Avrupa İslam'ını değerlendirmeye almalıyız. Soğuk savaş döneminden sonra Avrupa için tehlike sona ermemiştir. Tehlike artık askeri alandan çıkıp dini, kültürel alanda baş göstermeye başlamıştır ve bununla mücadelenin en iyi yolunun eğitim olduğu üzerinde fikir birliği oluşturulmuştur. Öngörülen yol, eğitim yoluyla hem Müslümanların eğitilmesi hem de Müslümanları eğiten başka Müslümanların yetiştirilmesi olmuştur. Özellikle 11 Eylül tarihinden sonra birçok hükümet hem güvenlik hem de uyum politikaları açısından yurtdışındaki Müslüman ülkelerde eğitim alan imamların çeşitli dillerden dini öğretmesini pek istememektedir. Örneğin; Viyana Üniversitesi'nde yapılan bir projede sekiz Avrupa Birliği ülkesinin katılımıyla Avrupa İslam'ının eğitim ayağını düzenleyebilmenin ve diyanet benzeri bir kurum altında da bütünleşebilmenin yolu aranmıştır. Taviz vermedikleri en temel konu ise, dil birliğidir (Ağçoban, 2016: 538-552).

1990 yılından itibaren Avrupa İslam'ı üzerinde yapılan çalışmalar Batı'da ivme kazanmıştır. Birçok üniversite de bu amaçla bilimsel toplantılar yapılmış, projenin fikri altyapısını oluşturmak için pek çok eser yayınlanmıştır. Avrupa İslâmı projesine destek verenlerden biri de İsveç olmuştur. Avrupa İslam'ı üzerine araştırmalar yapmak üzere İskenderiye ve Fas'ta özel merkezler kurduğu bilinmektedir. Avrupa İslâm'ı kavramı”, üniversitelerin ders programlarına da girmiş, bazı üniversitelerde lisans ya da lisansüstü eğitimde ele alınan konu başlıkları arasında yer almıştır (Ağçoban, 2016: 538-552). Bu

tarz bir eğitimin sakıncaları olduğu da düşünülmektedir. Konu daha iyi kavramak için İsveç'ten yola çıkacak olursak; Eğitim Müslüman toplumunun geleceğini belirleyecek en önemli öge haline gelmiş bulunmaktadır ve eğitimin İsveç ve Batı Avrupa düşünce yapısına göre oluşturulacağı dikkate alınırsa bunun İslam için bir tehdit olduğu anlaşılacaktır. Avrupa'da bu ülkelerin okullarında eğitim gören bu ülkelerin toplumsal sosyal ortamında sosyalleşen ve kimlik inşa eden gençlerin din anlayışları ve algılarının farklılaştığı kaçınılmaz bir gerçektir. İşte; Avrupa İslam'ının başladığı nokta, Müslüman gençlerin din anlayışları ve algılarının farklılaştığı bu noktadır. Esas tehdit ise; Avrupa'daki eğitim sisteminin bu farklılaşma sürecine hâkim bir aktör olarak dâhil olmasıdır. Çoğu Avrupa ülkesi cami imamlarını, din dersi öğretmenlerini artık kendisi yetiştirmek ve imam yetiştirme sürecinin kontrolünü kendi yapmak istemektedir (Bruinessen ve Allievi, 2012: 9). İsveç, Hollanda, Fransa, Danimarka, Belçika buna örnek olarak gösterilebilir (Klausen, 2008:15-16).

1.1.3.Avrupa'da Sekülerleşme ve Din

Sekülerleşme kavramı ilk olarak Batılı toplumlarda özellikle Hıristiyan toplumlarında tartışılmaya başlanmış ardından tüm toplumları etkileyen bir unsur haline almıştır. Son yıllarda ise, tüm din ve toplumlarda etkisini göstermiştir. Küreselleşmenin etkilerini daha fazla hisseder olduğumuz günümüzde, sekülerleşmeden etkilenmemek pek mümkün değildir. Geçmişe baktığımızda, Tanzimatla birlikte modernleşme sürecine başlamış olan Türk toplumunun, Cumhuriyet'in kurulmasıyla seküler bir karakter kazandığı görülmektedir. Ülkemizde seküler kavramı son zamanlarda dile gelmiş ve daha çok çağdaşlık, laiklik kavramları ile birlikte ele alınmıştır. (Küçükcan,2005:109-128)

Her ülkede farklı biçimde şekillenen sekülerleşme Avrupa'da ise 21. yüzyılda günlük yaşam içinden din olgusunu soyutlayarak, sadece pazar ayinlerinde düşük katılma oranlarıyla gerçekleştirilen bir gerçeklik olarak kendini göstermiştir. Avrupa'daki kiliselerin gücü azalmış, dinle ilgili inanışların (ölüm, cennet, cehennem, ölümden sonra hayat) zayıfladığı gözlemlenmektedir. Din adamlarının evlilik, sağlık, cinsellik gibi sosyal ve etik konularda etkisi azaldığı gibi, dini ritüellerde ve sanat, edebiyat gibi alanlarda da etkisi azalmıştır. İngiltere de dini ritüellere katılma oranı

geçmişle kıyaslandığında 20. yüzyılda iyice düşerken, İskoçya’da kiliselerin artık kullanılmadığından buraların halı satan dükkânlarla çevrildiği gerçeği bilinmektedir. Konu sadece İngiltere veya İskoçya değil, diğer Avrupa ülkelerinde de durum farklı değildir. Dinin günlük etkisi azalmıştır. Avrupa’nın bu şekilde gerçekleşen radikal sekülerleşmesine açıklamaya yardımcı üç ana teori bulunmaktadır: Klasik Sekülerleşme Teorisi, Dini Pazar Modeli, Refahla Sekülerleşme Teorisi (Ertit, 2014: 195-196).

Klasik Sekülerleşme Teorisi

Klasik sekülerleşme teorileri, sosyal yapıların ve siyasal kurumların sekülerleşmeden önce dini anlamlarla yüklü olduklarını ve sekülerleştikten sonra ise kilisenin kamu gücünü kaybettiğini ve günlük yaşamda dinin etkisinin azaldığını, insanların dinle daha az ilgilenir olduğunu iddia eder.1980’lere kadar, bu teoriler din sosyolojisinde hâkim durumdadır (Bayer, 2006: 46). İlk dönem sosyologlarından ve sosyolojinin isim babası olarak bilinen Auguste Comte göre, tabii bilimlerde olduğu gibi sosyal olayların bir kanununda da, nedensellik ilişkisi vardır ve meydana gelen olaylar ve olgular, bu nedensellik ilişkisine bağlı olarak değerlendirilmelidir. Buradan yola çıkarak Comte, insan zihninin gelişimini birbirini takip eden “üç hal” kanunu ile açıklar. Birincisi; teolojik aşamadır ve bu aşamada insan düşüncesi olguları kendisiyle kıyaslayabilecek varlıklara mal eder. İkincisi; metafizik aşamasıdır ve insan bu aşamada doğa gibi soyut nesnelere başvurur. Üçüncüsü ise, pozitif aşama olup insan bu aşamada olguları gözlemler, aralarında meydana gelen ilişkileri belirler. Bu aşamada insan olgulara sebep olan nedenleri aramaktan vazgeçer, onları yöneten yasaları bulur. Buna göre; insanlık son aşama olan pozitif aşamaya vardığında bilim ve akıl egemen olacaktır, böylece dine ihtiyaç azalacaktır (Aron, 2000: 67-69; Kösemihal, 1982: 149-61). Karl Marx ise, din toplum arasındaki ilişkiyi materyalist bakış açısıyla değerlendirmiştir. Ona göre, insanlık tarihi üretim gücünü elinde bulunduranlar ile işçi sınıfı arasındaki mücadeleyle geçmiştir ve hal böyle olunca din üretim gücünü elinde bulunduranların elit sınıfın meşruiyetini sağlamakla görevli hale gelmiştir. Toplumsal kurumları alt yapı olarak ekonomi, üst yapı olarak da din, eğitim hukuk gibi alanlar olarak ayırır. Kısacası Marx; dini toplumda çatışmanın ve meşruiyetin kaynağı olarak görür ve üretim gücünü elinde bulunduran sınıfla işçi sınıfının eşit statüde yer aldığı bir

toplumda dine ihtiyaç olmayacağını ifade etmektedir (Wallace and Wolf, 2002: 48; Aron, 2000: 157-63; Löwith, 1999: 161-63). Durkheim ise, fonksiyonalist kuramın önde gelen temsilcilerinden biri olarak sekülerleşmeyi, kutsal ve profan ayrımıyla ifade eder. Bu ayrıma göre; kutsal, doğa üstü olduğu için daha üstündür. Profan ise, saygıya layık olmayan, olağan ve sıradan, zamanlı olaylar olarak tanımlar. Durkheim, toplumda meydana gelen değişimleri işlevsel bakış açısıyla değerlendirirken, toplumda meydana gelen tüm olayların işlevsel olarak bir anlam ifade ettiğini belirtir ve din bütün toplumlarda işlevsel bir öneme sahip olarak dört önemli fonksiyonu yerine getirmektedir. Bunlar; anlam, kimlik, aidiyet ve yapısal işlevlerdir (Wallace and Wolf, 2002: 56). Weber ise; sekülerleşmeyi, “dünyanın büyüden arınması” olarak ifade ederken bu kavramı, rasyonelleşme, gözün açılması, büyüden arınma, Tanrıyı ve dini doğadan arındırma olarak açıklamıştır. Weber; Batıda sekülerleşme sürecinin anahtarı olarak rasyonaliteyi görmüştür. Bilim ve teknolojinin hızlı ilerlemesi ve bunu işbölümü ve uzmanlaşmanın her alanda kendini göstermesi ile toplumların din anlayışlarında ve dünya görüşlerinde farklılıklar yarattığını öne sürmüştür (Bayer, 2006: 46). Durkheim, Weber ve Marx sekülerleşmenin modernitenin bir parçası olduğunu kabul ettiler ve modernleşme ilerledikçe dinin özelleşeceğini ve kültür üzerindeki etkisini kaybedeceğini dile getirdiler (Köse, 2001: 203). Bryan Wilson ise sekülerleşmeyi, dini kurumların, aksiyonların ve bilincin sosyal değerlerini kayb ettikleri süreç olarak tanımlar. Klasik sekülerleşmenin üzerinde durduğu teorinin “dini çöküş” teorisi olduğundan bahsedilmiştir. Fakat bilememiz gerekir ki, tek bir sekülerleşme teorisi yoktur. Klasik teori, sadece tek bir bakış açısını yansıtmamaktadır ve tek bir teori değildir (Wilson, 1982: 148-49).

Dini Pazar Modeli

Dini Pazar Modeli savunucuları, Klasik Sekülerleşme teorisini savunanların düşüncelerini reddetmekte, 150 yıldır modernleşme ve sekülerleşme arasında olduğu söylenen bağın, dindar ve modern bir toplum olan ABD örneği ile klasik teorinin çöktüğünü ifade etmektedirler (Ertit, 2013: 382-384).

Dinsel Pazar modeline göre; sekülerleşmenin sebebini modernleşmede aramamak gerekir. Sebebi dinsel olarak serbest piyasa ekonomisine bağlı

olunmamasında aranmalıdır ve bu görüşü savunanlar dinin tekeli olmasıyla kalitesiz ürünlerin ortaya çıkacağına ve bunun toplumun dine karşı olan ilgisizliğine sebebiyet vereceğine ifade etmektedirler. Bu modele göre; halk tüketici, dini cemaat ve kurumlar ise, halkın ihtiyacını karşılayan firmalar olarak işlev görmektedir. Bu sistem iki varsayım üzerinde durmaktadır. Bunlardan birincisi; dini inançları doğuştan olan kişilere hitap edecek ürünler ortaya konulduğu takdirde onlar, alışveriş yapacak kimselerdir (Selman ve Uçar, 2011: 92). İkinci varsayım ise; farklı inanca sahip kişiler arasındaki müşteriye ulaşmak için yapılan rekabet ve devletin dinî pazara müdahale etmemesi dinî ürünlerin daha kaliteli, çekici ve oldukça ucuz yollarla tüketiciye ulaşmasına neden olacaktır. Bu varsayım şu şekilde de özetlenebilir: (Stark ve Iannaccone, 2004: 232-233).

1. Bir dinî örgütlenmenin dinî pazarda tekel olması, devletin dinî pazarı ne kadar regüle ettiğiyle doğrudan ilişkilidir.

2. Dinî pazar regüle edilmediği oranda çoğulcudur. Çoğulculuktan kasıt pazar içerisinde birden fazla dinî örgütlenmenin rekabet hâlinde olmasıdır.

3. Dinî pazar çoğulcu olduğu müddetçe dinî örgütler belli bir alanda uzmanlaşırlar. Uzmanlaşmaktan kasıt, örgütlenmenin belli zevklere ve isteklere uygun şekilde ürünleri pazara sunması demektir.

4. Dinî pazar rekabetçi ve çoğulcu olduğu müddetçe, dinî ürünlere olan ilgi ve dinî katılım artacaktır. Bunun tam tersi durumda ise, dinî katılım azalacaktır.

O nedenle Dini Pazar modeli savunucuları Avrupa sekülerleşmesini Klasik Sekülerleşme Teorisi savunucuları gibi modernleşme süreci ile değil, devlet destekli dini tekelcilik ile açıklıyorlar (Ertit, 2014: 197-200)

Refahla Sekülerleşme Teorisi

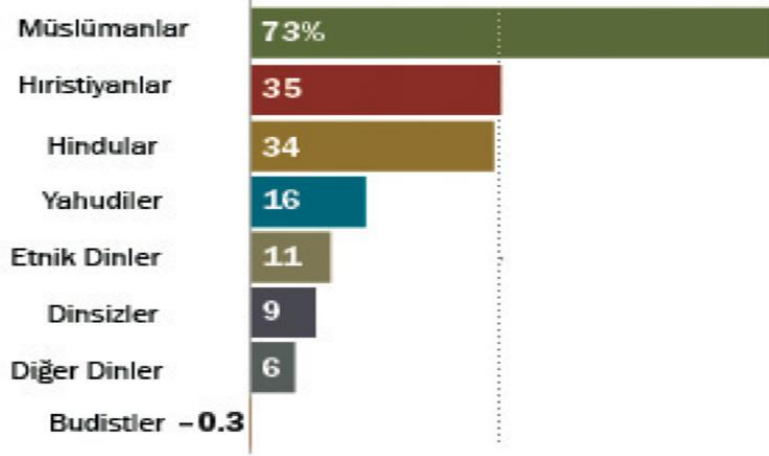
Norris ve Inglehart (2008) Avrupa sekülerleşmesini açıklamak için Klasik Sekülerleşme Teorisi ile Dini Pazar Modeli'nin yeterli gelmediğini iddia ederler. Hem

Avrupa sekülerleşmesini hem de dünyanın geri kalan bölgelerindeki süreçleri açıklama konusunda bu iki teoriden daha kapsamlı ve ileri düzey bir teori gerektiğini, o teorinin de Refahla Sekülerleşme Teorisi olduğunu ifade ediyorlar. Bu görüşün savunucularına göre; dindar olma konusunda belirleyici unsur, insani gelişmişlik düzeyiyle yakından ilgilidir. Onlara göre; insanların daha refah, konforlu ve rahat bir hayat sürebilmeleri dinle olan bağlarıyla ter orantılıdır. Bireylerin hissettikleri stres fazlaştıkça, buldukları durumda belirsizlik hâkimse, daha fazla kurallar bütününe ihtiyaçları olmaktadır (Ertit, 2013: 382-384). Hâlbuki ekonomi düzeyi artmış, geleceklerinden emin olan bireyler kural ve emirlere daha az ihtiyaç duymaktadırlar. Toplumların sahip olduğu farklı sekülerleşme derecelerinin altında yatan sebep ise, farklı insani gelişmişlik düzeyleri olduğunu savunmaktadırlar. Refahla Sekülerleşme Modeli; Avrupa sekülerleşmesini Avrupa'daki refah ülkelerine bağlamıştır ve Klasik Sekülerleşme Teorisinin açıklamakta yetersiz kaldığına inandığı ABD'deki yüksek dindarlık için ise; iş kaybetme korkusu, sağlık sigortasının zorunlu olmaması, ücretli eğitim ve suç oranının yüksekliği gibi refah devletinde olmayan ama ABD'de olan dinamikler olduğunu öne sürüyor. Refahla Sekülerleşme savunucularına göre; bireysel sorumluluğa daha az vurgu, kişisel başarıya daha az değer, temel konularda (eğitim ve sağlık) devlete oldukça güven, zengin ve fakir arasındaki uçurumun oldukça kapatılmış olması Avrupa toplumlarının sekülerleşmesinin başlıca sebebidir (Ertit, 2013: 382-384).

İlk bakışta Refahla Sekülerleşme Teorisi hem Avrupa hem de dünyanın geri kalan bölgeleri için tutarlı açıklamalar da bulunuyor gibi gözüksede, Klasik Sekülerleşmeden ayrılan yanlarına görmek pek mümkün değil. Refahla Sekülerleşme Teorisi'nin Klasik Sekülerleşme Teorisi'nden ayrılan en belirgin yanı ABD konusunda savundukları düşüncelerdir. Klasik Sekülerleşme Teorisi ABD'nin sekülerleştiğini iddia ediyorlar. Amerikan toplumunun diğer modern toplumlara göre daha dindar toplum olması sekülerleşmemiş olduğunu göstermez (Ertit, 2013: 382-384). Örneklerle açıklayacak olursak; ABD'de evlilik öncesi cinsel ilişki yaşının gittikçe düşmesi, resmi nikâh olmadan bir arada yaşamın olağan karşılanma oranının Hıristiyanlar arasında yüzde ellilere ulaşması, eşcinsellerin görünürlüklerinde ve toplumsal kabullerinde ciddi artışlar olması (Giddens, 2006: 432-447) bizlere sekülerleşen bir toplum imajı ortaya koymaktadır.

Tablo 2: 2050’de Dünya Nüfusu’ndaki Değişim Oranı

Nüfustaki tahmini değişim oranı 2010-2050

Kaynak: (Salom, 2016).

1.1.4.İslamofobi Olgusu ve Tarihi Arka Planı

Batı’da Müslüman varlığının oldukça eskilere dayandığına ve Avrupa’da İslamofobi kavramının yaygınlaştığını ve Müslümanlara karşı yerli halkın dışlayıcı, haklarına karşı saldırgan tavırlarda bulunduğunu daha evvelden belirtmiştik ki; bunlardan biri Avrupa’nın Müslümanlardan korku duyması, diğeri ise; Avrupa’nın Müslümanlardan üstün olduğunu ifade ederken bir yandan da Müslümanlara karşı hayranlıklarını dile getirmiş olmalarıdır (Watt ve Yavuz, 2000: 19). İslamofobi ve Avrupa’da İslam algısı, Avrupa ve Amerika’da Müslüman varlığının görünür biçimde artmasıyla birlikte yeni bir boyut kazandı. Peki, İslamofobik uygulamaları son zamanlarda tırmandıran unsurlar nelerdir? Müslüman halkı ötekileştirmeyi amaçlayan kültürü besleyen tarihi bir miras var mıdır? Özellikle 11 Eylül sonrasında teröre karşı küresel savaş politikalarının Batı’daki Müslümanların hayatlarına yansımaları neler oldu? İslamofobik uygulamaları destekleyen siyasi ve sivil ağlar nelerdir? Bu soruların ışığında İslamofobi olgusunun da daha net anlaşılacağı ortadır (Erdoğan, 2015: 5).

Merkezi Washington’da olan PEW Araştırma Merkezi nüfus artışını dini baz alarak araştırdığı çalışmasında “Küresel Müslüman Nüfusun Geleceği: 2030 Öngörüsü” raporunda “20 yıl sonra her dört kişiden biri Müslüman olacak” denilerek Hıristiyan

dünyasının uyarıldığı anlaşılmaktadır. Bu tür anket ve araştırmaların Avrupa’da sık sık yapılıp göçmenler, özellikle Müslüman göçmenler bir tür tehdit olarak gözler önüne serilip bunlara yönelik bir kuşku ve korku oluşturulmaktadır (Aktaş, 2014: 33).

İslamofobi olarak adlandırılan İslam karşıtlığı, İslam kelimesine phobia kelimesi eklenerek üretilmiştir. Yunan mitolojisinde dehşet ve korku tanrısı olarak bilinen “phobos” kelimesinden türetilen fobi (phobie veya phobia) genel olarak korkuyu ifade etmekte ve eklendiği kelimelere korku anlamı yüklemektedir. Fobi veya fobia, normal koşullarda korkulmayacak belli bir durum ya da nesne karşısında ortaya çıkan olağan dışı korku halini anlatmaktadır (Aktaş, 2014: 35).

Avrupa Konseyi Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu’nun “Müslümanlara Karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılıkla Mücadele” konulu 5 No.lu Genel Politika Tavsiyeleri ile (CRI (2000) 21-27Nisan 2000 tarihli) “Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Mücadele Etmek için Milli Mevzuat üzerine 7 No.lu Genel Politika Tavsiyesi” (CRI (2003) 8, 13 Aralık 2002 tarihli), üzerinden AB Temel Haklar Ajansı İslamofobi’nin tanımını yapmıştır. Buna göre İslamofobi: “11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen olaylar sonrasında terör ile mücadele kapsamında, aralarında Arapların, Musevilerin, Müslümanların, bazı mülteci grupların, göçmenlerin ve sığınmacıların ve kimi azınlıkların da bulunduğu gruplara bağlı kişi veya kişiler; eğitim, istihdam, barınma, hizmetler ve kamu alanlarına erişim, toplumsal katılım ve hareket serbestliği gibi bazı alanlarda ırkçı ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Bu çerçevede İslamofobi, İslam dünyasına mensup olan bireylerin maruz kaldıkları ayrımcı muameleye verilen genel isimdir.” şeklinde tanımlanmaktadır(Özsöz, 2012:3).

İslamofobi kelimesi 90’lı yıllar itibariyle kullanılmaya başlandıysa da kavramın yaygınlık kazanması 11 Eylül saldırılarından sonra gerçekleşmiştir. İslamofobi’nin kökenine indiğimizde birçok araştırmacı tarafından İspanya’nın fethine kadar dayandırıldığını görmekteyiz. Bu fetih, 800 yıl hayat süren Endülüs Devleti’nin başlangıcında önemli rol oynamıştır. Hatta Müslüman orduları İspanya yoluyla Pirene Sıradağları’ndan geçerek Avrupa’yı baştanbaşa kuşatma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmışlardır (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2013: 10). Müslümanların ilerleyişi, Müslümanlar ile Hıristiyan Franklar arasında meydana gelen Puvatya Savaşı’na kadar durdurulamamıştır. Bazı tarihçilere göre ‘Avrupa’ isminin oluşması bu savaşa

bağlanmaktadır. İngilizlerin ünlü tarihçisi Edward Gibbon, bu savaş ve ilerleyiş hakkında “Eğer Müslüman orduları durdurulmasaydı şimdi Oxford’un fakültelerinde ve kürsülerinde Kur’an tefsiri okutulmaktaydı” demiştir (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2013: 11). 8.yüzyıldan yaklaşık 15.yüzyıla kadar İslam Dünyası’nın her alanda Hıristiyan Batı Dünyasına üstünlük sağladığı sıkça dile getirilmektedir. Avrupalı perspektifinden bakıldığında, güneş İslam’a ışık tutuyordu. Southern’in ifadesiyle, “akıl ulaşabileceği ve bilginin doğrulayabileceği yere kadar Akdeniz’in güney ve doğusunda Müslümanlar vardı. Müslümanların hâkimiyeti İspanya’da geriliyorken bile, Türkler sayesinde Doğu Avrupa’ya doğru sürekli yayılıyordu. Bu sebeple Avrupa’nın, kuşatılmışlık duygusundan ve korkusundan hiçbir zaman kurtulamadığını söylemek yanlış olmaz” (Kahf, 2006: 20-21).

İslamofobi kavramının tedavi edilmesi gereken bir ruh hastalığı olan xenofobiyi (yabancı düşmanlığını) anımsatması sebebiyle bazı Avrupalı yazar ve akademisyenler bu kelimedenden rahatsızlık duymaktaydı ve onlar bu kelimenin 1970’li yılların bitiminde İranlı İslamcılar tarafından ortaya atıldığını, kavramın İslam’ı eleştiren Amerikalı feministlerin İslam’ı eleştirmelerini ortadan kaldırmak amaçlı kullandıklarını iddia etmektedirler. Bu görüş altında birleşen yazarlar; bu nedenle günümüzde kavramın yaygın olarak kullanıldığı şekli ile İslam karşıtlığı görüşünü anlatmadığını öne sürmektedirler. Örneğin Fransız yazar ve akademisyenler Caroline Fourest ile Fiammetta Venner’e göre İslamofobi kelimesinin bir tarihi vardır ve bu kelimeyi “hafif bir şekilde” kullanmadan önce bu tarihi bilmenin gerekliliğinden bahsederler. Bu kavram ayrıca ilk olarak 1979 yılında İranlı İslamcılar tarafından kapanmayı reddeden kadınları karalamak amacıyla kullanıldığı savunan yazarlar, bu kadınların “İslamofobi” olarak suçlandıklarını anlatmaktadırlar. Fourest ve Venner’e göre, bunların ardından meydana gelen Salman Rüştü olayı ile birlikte 1989 yılında kitap yakma olaylarının medyaya yansması ile beraber İslamofobi kavramı bu kez de Londra’daki El Muhacirun ve İslamic Human Rights Commission gibi İslamcı dernekler tarafından gündem olmuştur (Fourest ve Venner, 2003: 28). Türkçede ise birçok kaynak tarafından İslamofobi kavramının ilk defa İngiliz Düşünce Kuruluşu Runnymede Trust’ın 1997 yılında yayımlanan ‘İslamophobia: A Challenge for Us All’ (İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Meydan Okuma) adlı raporunda kullanıldığı belirtilmektedir. Bu raporda; Müslümanlarla ilgili yapılan tartışmalarda ve

Müslümanların karşılaştığı sorunlarda İslam karşıtı bir önyargının hâkim olduğu ifade edilmektedir ve bu ön yargı ile Müslümanlara yapılan ayrımcılığın, onlara karşı duyulan nefretin, onların günlük yaşamda, iş ve eğitim hayatlarında yanlış anlaşılmasına neden olduğunu ve bunun gitgide körüklendiğini dile getirmektedir (Runnymede Trust, 2007).

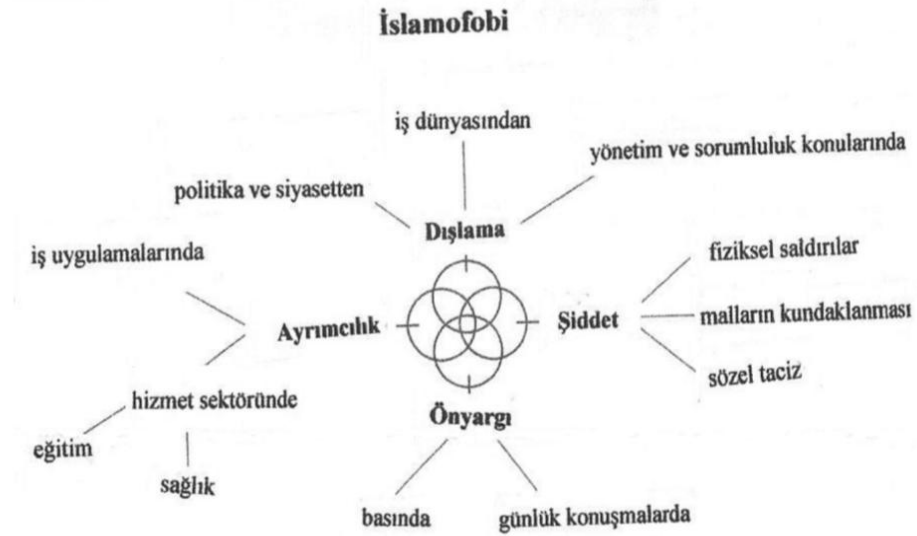
İslamofobi kavramının kullanılmasından önce bu kavramın ortaya çıkış süreci ve tarihi arka planı incelenmelidir. Avrupa'daki İslamofobi'nin tarihi, siyasal, dini, kültürel olarak birçok nedeni bulunmaktadır. Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında tarihte sıkça yaşanmış savaşların olması, Yunanların kendilerini uygar toplum olarak görmesi ve kendi dışında kalan toplumlara tanımlama gereği duyduğunda kendinden olmayan diğer toplumlara 'barbar' olarak tanımlaması bir "Doğu", "Batı" ayrıştırması ortaya çıkarmış ve tarihten gelen bir ayrışmanın, ötekileştirmenin var olduğunu göstermiştir (Yılmaz, 2008: 86). Bundan da anlaşılacağı üzere, Avrupalıların kimlik kurma çabalarına çok eskilere dayanmaktadır ve kimlik inşası sırasında kendi sınırları dışında kalan toplumlardan yola çıkarak kendi kimliklerini belirleme sürecine girmişlerdir ve bu da Avrupalıların güvenlik kurma çabalarıyla birlikte, kendilerinden kültürel anlamda farklı olan diğer toplumlara "öteki" olarak göstermek suretiyle kendi içlerinde birlik ve güç oluşturma girişimlerinin meydana geldiği anlaşılabilir (Yılmaz, 2008: 86). İslam'ın ortaya çıkıp yayılmasının ardından, Müslümanlar Hıristiyan toplumların egemenliği altındaki toprakları fethetmişlerdir. Bu fetihler ile birlikte İslam ve Müslümanlar, Hıristiyan toplumları tarafından öteki olarak algılanmıştır. İslam'ı ve Müslümanları kendileri için bir tehdit unsuru ve düşman olarak görmüşlerdir.

Müslümanların Cebelitarık Boğazı'nı aşarak İspanya'ya gelip burada yerleşmesi ve Endülüs Emevi Devleti'ni kurması, İslam'ı ve Müslümanları tehdit olarak gören Hıristiyanların güvenlik sebebiyle bu durumdan rahatsız olmalarına sebep olmuştur. Müslümanlar İspanya üzerinden Fransa'ya ulaşmış ve Fransa'nın kendi topraklarında Müslümanlarla karşıya karşıya kalmasına ve aralarında savaşların yaşanmasına nede olmuştur. Daha fazla ilerleyemeyen Müslümanlar 975 yılına kadar Marsilya ve Fransa'nın güney sahillerinde yaşamışlardır. Bu dönemden kalan Müslümanlar ya zaman içinde başka yerlere göç etmişler ya da Hıristiyan toplumu karşısında eriyerek yok olmuşlardır. İspanya'da kalan Müslümanlar ise buradaki Hıristiyan toplumla savaşlar yaşamışlar ve toprakları işgal eden, insanları köleleştiren toplum olarak kuşatan kuşağa anlatılmıştır. Hıristiyan toplumu da Müslümanları tehdit

olarak görmüş ve Ortaçağda Avrupalılar zengin bölgeleri ele geçirmek ve kendi dindaşlarını İslam'ın ve Müslümanların elinden kurtarmak için Kudüs gibi kutsal yerlere seferler düzenlemiştir. Tarihte bu seferler Haçlı Seferleri olarak bilinmektedir.1. Haçlı Seferi'ni 1095 yılında ilan eden Papa Urbanus Müslümanları şeytan olarak görmüş ve bu savaş onlara göre, Tanrının dostları ile düşmanları arasında yapılan bir savaş olmakla meşrulaştırılmıştır (Schnapper, 2005: 45). Ardından Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'ı fethetmesi ve Avrupa'ya doğru ilerlemesi, buralarda uzun yıllar hüküm sürmesi Avrupalılar ile Müslümanlar arasındaki uçurumun iyice açılmasına sebep olmuştur. Bazı ticari faaliyetler dışında, Müslümanları savaşlar, olaylar ve kulaktan kulağa aktarılan söylentiler dışında tanıma imkânı bulamamış ve ön yargıyla yaklaşan bir Avrupa toplumu yaratılmış bulunmaktadır. Tarihte yaşanmış savaşlar, olaylar ve söylemler bugünkü İslamofobik davranışların bulunmasıyla yakından ilgilidir. İslamofobi'nin ortaya çıkış tarihini belirlemek çok zor fakat bunu Haçlı Seferleri'ne hatta İslam'ın başlangıç dönemlerine götürmek mümkündür. Bu şekilde değerlendirilirse İslamofobi'nin 1300 yıllık bir tarihi geçmişe sahip olduğunu söyleyebiliriz (Canatan ve Hıdır, 2007: 83).

Tarihe baktığımızda; birçok uygarlık ve devlet arasında çatışma ve savaşlar yaşanmış olup, ortaya çıkan İslam karşıtlığının sorumluluğunu sadece Hıristiyan topluma yüklemek doğru olmamakla birlikte, Müslüman toplumunun fetihlerde kendine göre haklı sebepleri olsa da, karşı taraf açısından bakıldığında güvenlik ve benzeri sebeplerle tehdit olarak görmesi de değerlendirmede göz önünde bulundurulmalı ve Müslüman toplumunun tehdit olarak görülmesi sebebiyle de İslamofobik duyguların ortaya çıkmasında önemli rol oynadığı unutmamalıdır (Aktaş, 2014: 39-40).

Tablo 3:İslamofobi

Kaynak: (Er ve Ataman, 2008: 761).

2.1.İSLAMOFOBİYİ BESLEYEN FAKTÖRLER

Birçok zorluktan, çekişmeden geçerek gelinen ulus-devlet döneminde temel bir karakteristik özellik belirmiştir ki, o da kendimizden olmayı dışlamak, tanımaya çalışmamak, yok saymak, tehlikeli bulmak ve hatta öyle boyutlara varmıştır ki ortadan kaldırmak bile bunların içinde yer almaktadır. Amerika ve özellikle Avrupa’da çıkan bu karakteristik özelliklerle son zamanlarda, ırkçılığa varan boyutlarda İslam karşıtlığı yükselmeye başlamıştır. İslamofobinin ortaya çıkışında ve son zamanlarda bu kadar artışında birçok sebep söylenebilir. Aslı Sümer’e göre; İslamofobiyi besleyen, tüm Müslümanların bu sebeplerden mağduriyet yaşadığını kesinleştiren ve İslam’a karşı algıları etkileyen olaylar 5 başlık altında toplanabilir (Sümer, 2010: 90). Bunlar; İslam’da kadının konumu, güvenlikçi söylemlerin yükselişiyle bağlantılı olarak Avrupa ülkelerinde suç oranlarındaki artışa dair bir panik ve bunun göçmenlerle ilişkilendirilmesi, medya kuruluşlarının üzerinde durduğu konulardan olan uluslararası İslamcı örgütlerin terör eylemleri, Müslüman ülkelerde yaşanan şiddet olayları ve Avrupa’nın İslamlaşması paniğidir. Aslı Sümer’e göre; bu maddelerden ilki olan

kadının konumu, İslam'da kadının geri kalmışlığı hususunda en çok üzerinde tartışılan konu olmuştur. Bununla birlikte bazı İslam toplumlarında uygulanan kadının sünnet meselesi konusu ile İslam'da var olan çok eşlilik durumu Batılı zihinlerde İslam deyince ilk akla gelen hususlar ve kafalarında canlandırdıkları İslam imajı haline gelmektedir. Ayrıca, Avrupa'da Müslüman kadına karşı olumsuz algı ve algılayış bunlarla da sınırlı kalmayıp, İslam'da kadının ikinci bir cins olarak değerlendirildiği fikri de Müslüman kadına karşı sergilenen bakış açısını daha iyi tanımlamaktadır (Sümer, 2010: 90). ABD'nin Afganistan'ı işgali sırasında eski başkanlardan George Bush'un eşi Laura Bush ise; “Teröre karşı savaş, kadınların haklarını ve haysiyetlerini kurtarma savaşıdır” şeklinde bir ifade kullandığını kaydeden Merve Kavakçı İslam, Batı'da birçok insanın Laura Bush gibi düşündüğünü söylemiştir. Lacivert dergisinden Sultan Işık da Batı'nın kolonyal bir anlayıştan geldiği için farklı bir kültürü kabul etmekte zorlandığını ve Avrupa'daki Müslüman gençlerin kültürden çok dini Saiklerle hareket ettiğini vurgulayarak, “Batılılar, Müslüman kadının baskı altında olduğunu ifade ediyorlar. Ezilen ve kurtarılması gereken bir varlık olarak gösteriyorlar. Avrupa kendi içindeki insanlara hak vermezken, Doğulu kadını kurtarmayı kendi hakkı olarak görüyor” şeklinde ifade etmiştir (Haberler,2016).

Aslı Sümer'e göre İslamofobiyi besleyen ve 2.sırada yer alan başlık ise; güvenlikçi söylemlerin yükselişiyle bağlantılı olarak Avrupa ülkelerinde suç oranlarındaki artışa dair bir panik ve bunun göçmenlerle ilişkilendirilmesi hususudur. Avrupa'ya göç edenlerin çoğu ya neo-liberal politikaların zorlamasıyla ya da sosyo-ekonomik sebepler dolayısıyla kendi ülkesinde zor şartlar altında yaşanan ikinci, üçüncü dünya ülkeleri vatandaşlarıdır ve bunların büyük çoğunluğunu Müslümanlar oluşturmaktadır. Göçmen, göç ettiği yerde genellikle kabul görmemiş, dışlanma tavırlarıyla karşılanmıştır. Kendinden olmayanı yok saymak, öteki olarak nitelendirmek genellikle görülen davranış tiplerinden olmuştur. Kendini modern kimlik olarak tanımlayan Batılı kimlik karşısında göçmenler, ister istemez kabul görmeyen bir kimlikle tanımlanmak durumunda kalmıştır. Aslı Sümer'e göre 3. başlık medyadır. Medyanın ilgi odağı terör eylemleri olmuştur. Batı'ya göç eden Müslümanlar göç ettikleri ülkenin insanların gözünde birer terörist olarak algılanmış, bunun ise en önemli sebeplerinden birisi de; radikal İslami örgütlerin daha evvelden yapmış oldukları terör eylemleri ve medyanın bu haberleri abartılı biçimde yayımlamasıdır. Örnek olarak

El-Kaide birkaç bin militandan oluşan bir örgüt olsa da yaptıkları eylemlerin tüm Müslümanlara mal edilmesinde medyanın da kışkırtıcı yönüyle gerçekleşmiştir. 4.başlık ise; Müslüman ülkelerde yaşanan şiddet olaylarıdır. Medyanın etkisiyle, Batı'da önemeli bir çoğunluk sorgulama yapmadan şiddeti İslam'ın ontolojisine bağlamaktadır. Batı toplumlarında “Şiddet Müslüman toplumların karakterinde mevcuttur” düşüncesi yerleşik bir hal almıştır.5.başlık ise; Avrupa'nın İslamlaşma paniğidir. Batı'yı batı yapan temel unsurlar arasında Aydınlanma ve Fransız İhtilalı'ndan sonra ortaya çıkan sekülerleşme süreci gelmektedir. Yaklaşık 300 yıldır Batı medeniyeti kendini dünyayı dönüştüren tek süper güç olarak görmekte ve bunu da aydınlanmaya ve dini dogmalardan kurtulmaya bağlamaktadır. Belirli bir döneme kadar modernitenin gelmesiyle dinin kamusal alandan çekileceği fikri ön planda olmuş olsa da 20.yüzyılın son çeyreği ile birlikte dinsel olanın geri dönüşü söz konusu olmuştur. Özellikle son 30 yılda Avrupa'ya göç eden Müslüman toplumu dikkat çekerek, seküler kamusal alanda Müslümanların ve İslami simgelerin kendini göstermesi Batılı toplumun Müslümanlaşıyoruz tedirginliği yaşamasına neden olmuştur. Batılılığın göstergesi olarak kabul gören sekülerleşmenin, kamusal alanda göçmen kitlenin dinselikle görünür olmasıyla ortadan kalkacağı endişesi, Müslümanlaşma korkusu ve işgal edilmişlik hissi doğurmaya başlamıştır. Bu işgal edilmişlik hissi ve Müslümanlaşma endişesi İslamofobiyi besleyen en önemli nedenler arasında yer almaktadır (Sümer, 2010: 90). Bazı düşünür ve yazarların İslamofobiyi besleyen faktörlerin sebepleri hususundaki düşünce ve yazılarına örnek verdikten sonra İslamofobiyi besleyen faktörleri alt başlıklar halinde sıralayacak ve açıklayacak olursak; bunlar Medya, Göç, Uyum Sorunu, Sosyo Ekonomik Gerekçeler ve Siyasi Gerilim olarak dizin oluşturabilir.

2.1.1.Medya

Günümüzde insanlar, yaşadığı çevreyi, sosyal ortamı, ilçeyi, ili, ülkeyi ve yabancı ülkedeki diğer vatandaşları, olayları kendi, başlarına tanınmaları, anlamlandırmaları, algılamaları, tüm olay ve olgulara ulaşmaları, takip etmeleri mümkün değildir. Bireylerin hem kendi buldukları çevreleri, hem dış çevreleri sürekli değişmekte, gelişmekte ve olay ve olgular birbirini takip etmekte, karmaşıklaşmakta ve hal böyle olunca bunları takip etme, izleme, anlama,

gözlemleme olanağı bireyin tek başına yapabileceği bir kavrayış olmaktan çıkmaktadır. Birey, hem kendi hem dış çevresini gözlemleyen, gözlemlerini paylaşan ve bireye, karşılaştırma, anlama, takip etme olanağı sağlayan birtakım araçlar vardır ki, bu araçlara medya denir. Medya sayesinde birey dünyada olup biteni öğrenmekte, medyanın gözlem ve tecrübesi ile bilgilere ulaşmakta ve olguları anlayıp anlamlandırması medyanın etkisi dâhilinde olmaktadır. Günümüze bakacak olursak; hangi ülke vatandaşı olursak olalım diğer ülke vatandaşlarını medya aracılığıyla tanıyor, diğer ülkelerde yaşananları medyanın bize sunduğu ile biliyor ve algılıyoruz. Yani, “gerçek”lere medya sayesinde ulaşabiliyoruz. Normal bir vatandaş medya olmadan dünyada olup bitenlere ulaşma imkânı bulamaz ve bunları anlamlandırma, analiz etmesi medyasız pek mümkün değildir. Medyanın yönlendirme ve sundukları ile bir fikre ulaşabilir konumdadır. Medyanın bu etkisi düşünüldüğünde, göz önünde bulundurulması gereken başka hususlar ortaya çıkmaktadır. Medyanın gerçekleri olduğu gibi yansıtmadığı bilinen bir şey olduğu gibi, medyanın kendi işleyiş mantığı, ideolojisi, toplumsal beklenti vb. gibi faktörleri de barındırdığı ve bu doğrultuda hareket ettiği unutulmamalıdır. Bu nedenlerle medya her zaman gerçeği değil, bazen kendi ideoloji, işleyiş mantığı kısacası kendi çıkarları doğrultusunda çarpıtılmış gerçekler de sunmaktadır. Başka şekilde ifade edilecek olursa, medya birtakım gerçeklerin içinden kendisi açısından önemli olanları temel alır ve bunun üzerinde yoğunlaşır, kendisi açısından önemli görünen boyutunda odaklanır, bu belirlediği boyut üzerinde de kişiselleştirme basitleştirme, dramatize etme ya da abartmak gibi yöntemlerle kurgulayarak bireylerin önüne sunar. Birey de önün konulan görüntüler, simgeleri, söylemleri zihnine kazır ve evreni medyanın sunduğu şekliyle algılar ve anlamlandırır. Ayrıca, medya her olayı ve olguyu değil, bir olayın yer alma koşulunu, biçimini ve içeriğini de kendi belirlediğinden medyada yer almak isteyen aktörler (siyasi elitler, bireyler, gruplar, dernekler, yazarlar vb)medyanın belirlediği ve istediği çerçevede söylem ürettikleri sürece diğer bireylere ulaşma imkânı bulabilmektedir (Gökçe, 2011: 17-21).

Bu bağlamda medya; doğal ve tabiat olayları dışında tüm olay ve eylemlerin inşası, biçimlendirilmesi ve sunulması, ayrıca aktörlerin erişim çerçevesi sürecine tek etkin araç olarak katılmaktadır. Medyanın işlev ve yetkisine dair yapılan değerlendirmeler ışığında Avrupa’da yaşayan bireylerin medya aracı

olmadan sadece kendi çevreleriyle sınırlı bilgiye sahip oldukları yargı yanlış olmaz. Tek bilgi kaynakları medyadır, medya olmadan kendi ülke vatandaşları dışındaki diğer kültürlerden insanların hayatlarına dair bilgiye ulaşmaları, onları tanımaları, analiz etmeleri pek mümkün değildir. Medya kendi kültürü ve sınırına yakın olmayan diğer ülkeleri ve ülke vatandaşlarını çoğu zaman, savaş, çekişme, suç, şiddet, kargaşa, doğal afet, düzensizlik gibi olumsuz tablo şeklinde gündeme taşıdığı için medya aracılığıyla bilgiye ulaşan vatandaşa diğer ülkeleri ve orada yaşayan insanları, suça yatkın, güvenilirliği olmayan, şiddete eğilimli, anti demokrat, cahil, tembel olarak algılamakta ve doğal olarak önyargılı yaklaşmaktadır. Medya genellikle, kendi toplumunu yüceltirken, diğer toplum ve ülkeleri kendi perspektifinden yorumlayarak onları yerme şeklinde bir tanıtıma gitmektedir. Böylece, medya sayesinde tanınılan “öteki” her zaman doğru olmamakla birlikte, tehlikeli ve fazla olabilmektedir (Butterwegge, 2003: 395-403). Medya; günümüz toplumlarının, bakış açısını, tutum ve davranışlarını, alışkanlıklarını, kanaat oluşumlarını, analizlerini büyük ölçüde belirleyen araçtır. Medya hal böyleyken toplumun aynası olmakta ve diğerlerini sunarken, sunma biçimi, son derece önemli hale gelmektedir. Bir toplumun değer yargılarını, tutum ve davranışlarını anlayabilmek için o toplumun medyasına bakmak insana büyük ölçüde yol gösterecektir. Bu sebeple, Avrupalıların Türk’lere ve Türkiye’ye, İslam’a bakış açısını anlayabilmemiz için Avrupa medyasının Türk’leri, Müslümanları, İslam’ı, Türkiye’yi nasıl algılayıp, nasıl gündeme getirdiği üzerinde durulması gereken bir husus olmuştur (Gökçe, 2011: 17-21). Bu hususla ilgili olarak hem ülkemizde hem diğer bazı ülkelerde bilimsel araştırmalar yapılmıştır. Biz burada; Türk’lerin kaç defa, hangi konulardan gündeme geldiğini söylemek yerine medyanın bakış açısı ve sunduğu şeklin tespitinin, kendi ülke vatandaşlarının bakış açısı ve tutumlarını belirlemede etkisi olacağından, Türk’leri, Müslümanları benimsediği konulaştırma ve sunum şeklini aktarmak faydalı olacaktır. Medya tarafından sıkça başvurulan sunum stratejileri şu şekilde sıralanabilir; (Gökçe, 2015: 56-73).

Olaylar yalnızca belirli bir perspektiften ele alınarak sunulmaktadır:

Perspektif seçimi ile hangi konu üzerinde durulacağı ve dikkatlerin nerede toplanacağı, hangi konu ve gerçeklik üzerinde durulup hangi boyutundan uzak tutulacağını belirlemede önemlidir. Medyanın seçtiği konunun sunulduğu şekliyle nesnel gerçeklik ile örtüşebileceği gibi tamamen farklıda olabileceği hususunu daha evvelden söylemiştik. Bizler beklentimize uyan, zihnimize canlanan gerçeklik boyutlarını algılayıp diğerlerini görmemekteyiz ya da atlamaktayız. Bu şekilde kalıp ve şemalar (stereotipiler) oluşmakta ve bunlarda gerçek olarak kabul görmektedir (Gökçe, 2011: 21-37).Avrupa medyası da Türk'leri önceleri çalışmak için Avrupa'ya göç eden "göçmen işçi" kategorisinde tanımlamış yani birinci nesil üzerinden algılamış ve konulaştırmıştır. Günümüzde giyimi, kuşamı, konuşması, duruşu, sosyal, siyasal kültürel yaşama katılım açısında Avrupa ülke vatandaşlarından farkı olmayan 3.kuşağın varlığı bile bakış açılarını değiştirmemiş, zihinlerde 1.kuşak göçmen işçi olan Türkler kalmıştır ve bunlar üzerinden algılama devam etmektedir. Aynı şekilde, Avrupa medyasında yaşam biçimine bakılmaksızın Almanya'da yaşayan 1. kuşak göçmen işçilerin genel manada Türkleri temsil etmesi mümkün olmayacağı gibi, Avrupa'da yaşayan Ahmet, Mehmet'in de Türkler ve Müslümanlar olarak söz edilerek genelleme yapılması söz konusu değildir. Avrupa'da Türkler Müslüman nüfusun temsilcisi ve Müslümanlar da Türk deyimi yerine kullanılmaktadır. Avrupa medyasının 2000'li yıllara kadar göçmen sorununu Türk sorunu olarak görmesinin en büyük sebebi algıdaki bu yanlışlığın göstergesidir. Medyada yabancı kavramı "Türk" kavramı ile eşdeğer tutulmuş, kendinden olmayanı, yabancı gördüğünü Türk olarak algılamıştır. Almanya medyası için varılan tespitler Avrupa medyası içinde genelleştirilebilir ki bunlar; (Gökçe, 2011: 21-37).

1.Alman medyasında yabancılar sorunu Türk sorununa dönüştürülmüştür.

2.Türkler; sansasyon yaratan olaylar (kavga, çatışma,..vb) algılanmakta ve işlenip sunulmaktadır.

3.Müslüman kimlikli yabancılar, yani Türkler, toplam nüfus oranlarının çok üzerinde gösterilerek, Alman toplumu ve kültürünü yabancılaştıran, tehdit eden paralel toplum oluşturacak güçte verilmektedir.

4. Türkler; potansiyel suçlu, barbar, kavgacı, uyum sağlama sorunu olan, İslamcı, anti-demokrat, ırkçı, tehlikeli olarak görülmekte ve ötekileştirilmektedir. Alman medyası Türklerle ilgili geçmişte varılan bu yanlış yargıların bertaraf etme yerine onları güçlendiren ve meşrulaştıran şekilde vurgu yapmaktadır.

Medya sürekli olumsuz sunumları Türklerin hayatları ve anlamları olmadığına, aktör olmayıp obje olarak değerlendirilmesine ve yalnızca Avrupalı aktörler tarafından yorumlanmalarına sebebiyet vermektedir. Medyanın bu yapıda ve tutumda olması sonucu Türk'lere pek söz kalmamakta, Avrupalı siyasi elitlerin elinde olan profilleri ışığında biz ve öteki ayrımı güçlenmekte, Türk'lerin yeniden bir kimliksel ' 'başka yer' ' sahiplenişi ve bu tepkisel duruşu ve tutumu, öfkeyi de beraberinde getirmektedir. Avrupa medyasının da katkılarıyla, Avrupalıların kuşkucu ve mesafeli yaklaşımı, üstünlük duygusu, tepeden bakma, yerme, her türlü sınırlandırma ve zorlama gibi davranışları meşruluk kazanmakta, ırkçı söylemlerin artmasına sebebiyet vermektedir ve birçok siyasi elitin Avrupa'daki bu sorunsala çözüm bulma girişimleri fayda sağlamamakta, kini önleme, yatıştırma girişimleri sonuçsuz kalmakta ve Türk'lerle Avrupalı toplum arasındaki aradaki uçurumu büyütmektedir (Gökçe, 2011: 21-37).

90'lı yıllarda yabancılar ve özellikle de Türk'ler Avrupa medyasında ilişkilerin düzeltilmesi yönünde yayınlarla gündeme gelirken şimdi ise bu tutumdan tamamen vazgeçilmiş, sansasyonel olaylar ile gündeme gelmesine çaba gösterilmektedir. Türk'ler tehdit ve tehlikeli sunulabildikleri zaman haber yapılmaktadır. Bazı olayların kişisel olarak değerlendirilmesi gerekirken, bu olaylar toplum Türklere yönelik bir genelleme ile işleniyor, bu şekilde sunma eğilimi güçlenmektedir. Özellikle 11 Eylül sonrası bu daha belirgin hale gelmiştir. Avrupa medyasının 90'lı yıllara kadar düşman olarak gördüğü "komünizmin" ortadan kalkmasıyla boşluğu "Türklerle" doldurmaya çalıştığını söyleyen Maier -Braun medyanın bilinçli strateji izlediğini belirtmektedir. Nitekim Batı'da yapılan araştırmaların sonucu da göstermektedir ki; Türk yada İslam düşmanlığı (İslamofobi) giderek artmaktadır. Birçok araştırmacı, 11 Eylül olaylarının, Çeçenistan'daki rehin alma olayının, Hindistan ve Afganistan'daki olayların, Türkiye'deki saldırıların hepsinin İslam ile ilişkilendirildiği belirtilmektedir. Böylece; düşman Türk yada düşman Müslüman imajı yaratılmaya çalışıldığı

sonucuna varmak yanlış olmayacaktır. Sadece bununla kalmayan Avrupa medyası Türkleri ve bununla bağlantılı şekilde İslam'ı başka açılardan da kötü gösterme politikası çerçevesinde kadın konusunu gündeme getirmekte ve Müslüman ülkelerde kadının 2.sınıf vatandaş olarak görüldüğü stereotiplerle sürekli güncel konu olarak sunumları arasında barındırmaktadır. Böylece; İslam'ın modern bir din olmadığı, hoşgörüsüz bir din imajı yaratarak hem Müslüman göçmenlerin hem Avrupalı gençlerin İslam dinine yönelmelerini engellemeye çalışmaktadır (Gökçe, 2011: 21-37).

Bilgi yerine çokça görüntü göstererek çağrışım ile olay ve konuları(tehdit, tehlike, şiddet sever, barbar, cahil, istilacı) gündeme getirme ve sunma stratejisi izlenmektedir:

Medya olayları bilgilendirici şekilde değil de, zihninde var olan anlamlar ile ilişkilendirebileceği çağrışımlar sağlayacak şekilde sunmaktadır. İmaj yaratma sözle değil de, daha kolay kurgulanabilen görüntü ve mesaj içerikli çağrışımlarla yapılmaktadır. Medya konuyla ilgili olup olmamasına bakmaksızın, her konuda cami, türbanlı kızlar, kuran kursları görüntülerine yer vermektedir. Bunun nedeni ise, sözle söylenenlerin akılda kalıcı olmayışı ve zihnin gördüğünü hangi bağlamda oturtması gerektiğinin çerçevesini belirlemesidir. Genelde Türklerle ilgili haber ve programlarda kadının erkeğin arkasından yürüdüğü sahneler, türbanlı kadınlar, harap olmuş semt ve balkonda çamaşır asılı olan evler, cami, ezan sesi, kalabalık izlenimi oluşturan ortamların görüntülerine yer verilmektedir. Bu bilinçli yapılan bir stratejidir. Bu sayede, zihinde mevcut olan kalıplaşmış düşüncenin üstü bir kez daha çizilir, önyargılar kolaylıkla aktif edilir. Programın, haberin, olayın sorgulanması, gerçekliği şüphesi ortadan kaldırılıp güvenilirlik ve gerçeklik potansiyeli artırılır (Gökçe, 2011: 21-37).

Avrupa medyası Türkleri temel alırken, 2000'li yıllardan bu yana ise yeni figürü Müslümanlar olmuş ve Müslüman kavramını kullanmaya başlamıştır. Durum böyle olunca; göçmen Türk ve yabancı figürü, türbanlı kızlar ve fesli, sakallı erkekler figürü ile değişim bulmuştur. Görüntüler de bunlar üzerine yoğunlaşmıştır. Bu da İslam'ın tehdit unsuru olarak görülmesiyle ilişkilendirilmektedir. Kadınlar

türbanlı, erkeğin arkasından yürüyen görüntüleri ile baskı altında gösterilmeye, İslam dininin hoşgörüsüz olduğu, eşitsizlik ve adaletsizliğin olduğu bir din olarak gösterilmek istenmiş (Göle, 2009: 148). Batı medeniyetinde kadın; medeniyet belirleyicisi olduğundan İslam'ın bu şekilde gayri medeni bir din olduğu algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Ne zaman bir İslam ülkesinde saldırı, şiddet içerikli bir haber yayınlansa arka görüntüde cami görüntüsüne mutlaka yer verilmektedir ki; patlama ile cami arasında bir bağ kurulsun, kimin, niçin, niye yaptığı sorularındansa, zihinde caminin, İslam'ın kendinden olmayanı yok etmekle çağırışını güçlendirilmektedir. Böylece; Avrupa medyasının varmak istediği nokta; “İslam tehdittir, İslam ürperticidir, İslam bize uzaktır, Müslümanlar bizden değildir” stereotiplerinin oluşumunu sağlamaktır (Gökçe, 2011: 21-37).

Kamuoyunda yerleşik kurumsallaşmış konularla (terör, işsizlik, şiddet, soygun) kolayca ilişkilendirilen olaylara yer verilmektedir:

Avrupa medyasının Türklerle ilgili olan olay ve konuları, kamuoyunda daha önce kurumsallaşmış konular çerçevesinde değerlendirerek sunması uyguladığı stratejilerden bir tanesidir. Genellikle olumsuz olaylar ardından hemen Türkler gündeme getirilmekte ve konuyla ilişkilendirilerek kaynağının Türkler olduğu görüntüsü yaratılmaktadır. Avrupa'da ekonomik kriz, şiddet artışı, doğum oranının azalması, işsizlik gibi haberler ardından Türklerin gündeme getirilmesi bunun bir örneğidir. Bunun sonucu olarak bu sorunlar baş göstermeye başlayınca toplum tarafında sebebi Türkler görüldüğünden ülkede istenmeyen grup olarak görülmekte, düşmanlık beslenmekte, tek çözüm olarak da Türklerin Avrupa'dan çıkarılması olarak görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere bu strateji ile sıradan olaylar beklenmedik olayların doğmasına yol açar (Kastoryano, 2000: 95-101). Sıradan bir kavga olayı dahi, biranda İslami terör olarak gündemde yerini bulabilir. Bu da medyanın kamuoyunda belirginleştirici etkisinden kaynaklanmaktadır. Bunun neticesinde; Avrupa'da cami yapımı, kuran kursu açma, eğitim kurumları açma girişimi kamuoyunda kurumsallaşmış olan Doğu-Batı çatışması, paralel toplum, istila korkusu, yabancılaşma, kuşatma, tehdit gibi söylemlere zemin hazırlar. Bunun gerçekleşmesi için medyanın konuyu ele alış biçimi ve sunumu ile ilgili olup, bunu belirleyen medya personelidir (Gökçe, 2011: 21-

37). Kurumsallaşmış konular arasında Doğu-Batı çatışması şüphesiz ilk sırada yer almakta ve diğer konuları da kapsamaktadır. Avrupa için Doğu; Türklerin etnik, dini ve uygarlık farklılığından ötekiliğini, despotizmi, barbarlığını ve vahşiliğini yani, Türk korkusunu, geri kalmışlığı ve kibirliliği simgeler. İkinci Dünya Savaşı sonrası anlam farklılığına uğrayan Doğu kavramı, komünizmin çöküşü ile birlikte bu kavram yerini İslamla doldurulmuştur ve Batı karşıtı İslam, İslam karşıtı Batı olmak üzere iki kutuplu düşünce sistemi ve algısı oluşturulmaya başlanmıştır (Tutal, 2006: 260-268).

Medyada; Metafer, Kilişe ve Stereo tipler sıkça kullanılmaktadır:

Avrupa medyasında Türkler gündeme getirilirken daha evvelden Avrupalıların zihninde oluşturulmuş metafer, kilişe ve stereo tiplere sıkça yer verilmektedir. Bunun sebebi ise; hem medyaya yöneltilebilecek eleştiri oklarını uzak tutmak hem de fazla bir şey söylemeden çok fazla şeyin akılda çağrışım yoluyla yer edinmesini sağlamaktır. Bu yüzden medya, molla, kebab, bıyık, barbar, peçe, türban, Radikal-İslamcı, İslamcı Terörist, canlı bomba, cihad gibi kavramları sıkça kullanır. Örneğin; Afganistan'ın, İslami Teröristlerin, Talibanın kalesi olduğu algısı yaratılırsa oraya müdahale hakkı oluşur. Kur'an kursları intikam savaşçılarının yetiştirildiği yerler olarak gösterilirse kapatılması meşrulaştırılmış olur. Kaddafi'nin kendi iktidarını korumak için sivillere işkence yaptığı gündeme getirilirse Libya halkını Kaddafi'den kurtarmak insanlık görevi haline gelmiş olur. Bu yüzden medya güncel olayları zihinlerdeki etiketleri, kilişeleri ve imajları ile çağrışım yapacak şekilde konuyu işler ve algının da bu yönde oluşmasını tayin eder. Kastedilen medyanın önyargı ve stereo tip oluşturduğu değil, oluşmuş önyargı ve stereo tip üzerinden eğilimin güçlenmesine zemin hazırladığıdır. Avrupa medyasının Türk algısında anlam kayması olduğu ve klasik göçmen işçiden algı, Türklerden Müslümanlara, Türk ve Arap kültüründen İslam kültürüne kaymıştır ve dolayısıyla Avrupa medyasının İslam'ı algılama ve sunuş biçimi de önem kazanmıştır. İlk olarak Avrupa medyasında Türkiye konusunda sonra ise Avrupa medyasında İslam'a bakmak gerekir (Gökçe, 2011: 21-37).

2.1.1.a. Avrupa Medyasında Türkiye

Avrupa medyasında resmedilen Türkiye ile gerçekte var olan Türkiye pek benzememektedir. Türkiye, haber, turistik, tarihi, kültürel, etnik ve dini gibi birçok perspektiften ele alınarak gündeme getirilmekte ve çağrışımlarla gönderme yapılmaktadır. Türkiye, genelde Asya ve Anadolu'ya ait bir ülke olarak anlatılmaktadır. Yani; klasik doğu-Batı ekseninde Doğu'daki yerini almaktadır. Türkiye ile geçmişi arasında bağ kurulmaya çalışılmakta, Osmanlı'yı temsil işlevi yüklenmekte, bunun içinde İstanbul tercih edilmekte olup, İstanbul'u Batılı kimliği ile ön planda tutarken dahi aslında Doğu'ya ait bir kent olduğuna vurgu yapılmakta, Türkiye konumu ile birlikte verilerek hangi yönde algılanması gerektiğine de çağrışım yapılmaktadır (Tutal, 2006: 274). Türkler Avrupa kısmında da yaşasalar Asyalı olarak görülmekte ve barbar, kaba vb. sıfatlarla adlandırılmaktadırlar. Asyalı olarak adlandırılan Türkler, zamanlarını kahvede geçiren, hamama giden, çocuk yapan, çalışmayan, camilere giden, türbanlı genç kızlardan oluşan, fesli, bıyıklı erkeklerden oluşan bir görüntü ile sergilenerek Türk imajı kurgulamasında Türkiye'nin geri kalmış bir ülke olarak da algılanmasını sağlamak istemektedirler (Tutal, 2006: 299). Genelde medyada yansıtılan haberler de; yolsuzluk, adaletsizlik, anti-demokrasi, Kürt vatandaşlarının sorunlarına dairdir. Bu şekilde dile getirilen Türkiye'nin Avrupa'da modern ve canlı bir ülke olarak görünmesini gölgelemektedir. İnsan haklarına saygı duymayan, sorunlu bir ülke modeli çizmek isteyen medya, Kürtlere, PKK militanlarına ve diğer azınlıklara sempatik olarak yaklaşmaktadır (Gökçe, 2011: 38-39). 2002 yılından itibaren Türkiye'yi gündeme taşıyan Avrupa medyası, 2002 yılından önce gündeme taşınmasından farklı olarak Türkiye'yi Ortadoğu'nun Müslüman ülkeleri ile aynı kefeye koymamış, İslam'ı ve demokrasiyi aynı yürüten bir ülke olarak yansıtmış, bunun dışında diğer konularda aynı tutumu sergilemiştir. Bunun nedeni de; bir yandan Türkiye'yi demokrasi ve İslam'ı bir arada yürüten bir ülke olarak yansıtip överken, bir yandan bu durumun Avrupa'dan farklılığının göstergesi olduğunu görüp, Türkiye korkusu ve Avrupa'ya bu yönüyle tehdit ettiği olgusu üzerinde yoğunlaşmakta ve bu algının güçlenmesine yol açmaktadır (Tutal, 2006:268). Hal böyle olunca bu paradokstan kurtulmak için ve tehdit edici özelliğinden sıyrılma adına, Türkiye'nin tarihi ve kültürel açıdan

doğulu olduğu güncel tutularak Avrupa ile arasındaki bu farklılığın hiçbir şekilde kaybolmayacağı medya aracılığıyla tazelenmekte, yeniden üretilerek sunulmaktadır (Gökçe, 2011: 40-42).

2.1.1.b. Avrupa Medyasında İslam Algısı

İslam ve Batı ilişkileri değerlendirildiğinde; 11 Eylül, İslam ve Batı arasındaki ilişkiyi belirlemede önemli rol oynamıştır. Batı'da İslam'ı tehdit olarak gören ve intikam hırsıyla bekleyen insanlar tarafından adeta İslam – Batı çatışması kehanetinin gerçekleşmesinin kanıtı olarak görülmüş ve böyle algılanıp, yorumlanmıştır. Bundan dolayı da Batı'da İslamofobi ya da diğer adıyla İslam düşmanlığı güçlendirilmeye gidilmiştir. Bu düşünce doğrultusunda haberler, filmler, kitaplar yayınlanmıştır. Bu düşmanlık toplumun tüm katmanlarında görülmesinin yanında, özellikle medyada ve kamuoyunda ciddi derecelere varmıştır. Avrupa'da ve Batı'da İslam algısı sorunu üzerine birçok araştırma, konferans ya da kongre yapılmış ve yapılmaktadır. Bu ciddi düşmanlık göstergesi karşısında dünya kamuoyunda yakından tanıdığı birçok isim ve aktör, Batı kamuoyunu tarafından Müslümanların marjinalleştirildiği, İslam'ın çarpıtıldığı ve bunun özellikle Batı medyasında bilinçli ve vahim boyutlara ulaştığı hususunda uyarılar olmuştur. Örneğin; Eski Birleşmiş Milletler Genel sekreteri Kofi Annan, 11 Eylül terör olaylarından sonra Batı'da İslam düşmanlığının hızla arttığını ve bunu kınadığını dile getirmiştir. İngiltere Council'i de gazeteciler için; aydınlatıcı ve ayrıntılı bilgiler içeren kitapçıklar yayınlamıştır. OECD benzer projeler geliştirilmiş, ayrıca, Avrupa'da birçok devlet Başkanı da konuyla ilgili uyarılarda bulunmuşlardır. Avrupa'da İslam'a karşı bu tavırda şüphesiz ki; 11 Eylül olaylarının, Hollandalı yapımcı Theo van Gogh'un öldürülmesi olayı, Paris'te Charlie Hebdo dergisine silahlı saldırı, IŞİD katliamları gibi olaylar tetikleyici unsurdur fakat İslamofobi'yi yalnızca bu olaylara bağlamak yanlış olacaktır. Doğru değerlendirme için; güncel boyutlar dışında tarihi boyutları da ele almak gerekir. Tarihi miras başta medya olmak üzere, toplumun diğer kurumları tarafından yeniden üretilip sunulmaktadır (Gökçe, 2015: 49-56).

Avrupa medyasında sunulan İslam ile ilgili araştırmaların ortak sonuçlarına bakıldığında; şiddet ve terör olaylarının İslam kaynaklı gösterildiği ve İslam'ın barbar, şiddetin kaynağı, Batı'ya kafa tutan, gerici, otoriter ve Batı'yı tehdit eden bir dini

ideoloji olduğu düşüncelerinin yer aldığına varılmaktadır. Kısacası; 11 Eylül ile birlikte terör olayları, şiddet, kötü ve tehlikeli olan ne varsa İslam ile ilişkilendirilmekte, Müslümanlar potansiyel terörist olarak sunulmaktadır (Akdemir, 2009: 1-26). Avrupa medyasının İslam ve Müslümanlıkla ilgili tutumunun olumsuz olduğu ve bu halin giderek artan İslam düşmanlığına dönüştüğünü söylemek yanlış olmaz. Avrupa medyasının İslam algısı ve İslamı işleme şekli hakkında Framing etkisinden¹ ve Agenda-setting² yaklaşımından bahsetmek gerekir. Agende-setting yaklaşımı temel tezinden, medyanın ne söyleyeceğimizi değil, ne hakkında düşüneceğimizin çerçevesini belirlediği ve Framing yaklaşımından, medyanın kamuoyunun ve halkın İslam hakkında ne düşünecekleri ve İslam kelimesini duyunca neyi çağrışım yapacaklarını önemli ölçüde yönlendirdiği ve belirlediği sonucuna varabiliriz. Buna göre; günümüz toplumlarında medya, alışkanlıkların, bakış açıların, tutum ve davranışların, fikir oluşumlarının temel aracıdır ve hal böyle olunca Avrupa medyasının da, insanlar üzerinde İslam algısı ve Türkiye algısı hakkında ne derece etkili olduğu gerçeği ortadır (Gökçe, 2015: 49-56).

2.1.2.Göç

Yurtdışında yaşayan 5,5 milyonu aşan Türk toplumunun yaklaşık 4,6 milyonu Batı Avrupa ülkelerinde, geri kalanı kısmı ise Kuzey Amerika, Asya, Orta Doğu ve Avustralya'da yer almaktadır. Bu sayı, Türkiye'ye kesin dönüş yapmış olan 3 milyon kişiyle birlikte ele alındığında 8,5 milyonluk bir topluluğu ilgilendiren geniş kapsamlı bir göç olgusunun varlığı ortaya çıkmaktadır (MFA, 2016).

Avrupa'ya gerçekleştirilen işçi göçü ile Türkiye'nin son elli yılında bütün toplumu yakından ilgilendiren konu halini almıştır. Bu göçlerle fayda ve zarar aynı anda yaşanmış, hiç bitmeyen sürekliliği olan bir olgu haline gelmiştir. İlk yıllarda ailelerini, yurtlarını bırakıp çalışmak için başka ülkelere giden vatandaşların

¹ Framing Etkisi: Birebir tercümesi, çerçeveleme anlamına gelmektedir. Ancak, bilimsel olarak kastedilen , genel söylem/bağlamlarla ilişkilendirilmek suretiyle yeni bir anlam verme, yani söylemsel olarak yeniden kurgulamadır. Framing, bir konunun ya da sorunun medyada belli bir boyutunun seçilerek toplumun zihninde mevcut olan kavramlarla yada görüntülerle ilişkilendirilerek belli bir bakış açısından ele alınıp işlenmesi eylemini ifade etmektedir.

² Agenda Setting Yaklaşımı:Gündem belirleme teorisi olarak tercüme edilebilir. Kitle iletişim araçlarının bir süreç aracılığıyla farklı konuların görece önemliliğini bildirmesi ve kamuyu etkilemesi olarak tanımlanabilir.

oluşturduğu ve arkada hasret, özlem bırakan işçi göçü ile başlayan, sonrasında gittikleri ülkelerde asimile ve entegrasyon kapsamında ele alınan, sonunda ise İslamofobinin yükselişi ile artan ırkçılık söylemiyle gündemde yerini bulan göç süreci hep taze tutulmuştur. 1960'lı yıllarda başlayan göç süreci ilk yıllara nazaran azda olsa devam etmekte ve bugün Avrupa'da 4 milyon nüfusa sahip Türk bulunmaktadır (Yurduseven, 2014: 589).

İslam Dünyası'ndan Batı Avrupa'ya göç 2. Dünya Savaşı sonrası başlamış ve bugünkü Müslüman azınlık kitlesi bu tarihten itibaren oluşmuştur. Batı Avrupa ülkelerinin göç alışının ilk nedeni demografiktir. Savaş sonrası azalan nüfus ile birlikte çalışacak insan sayısında azalma olmuş ve iş gücü ihtiyacı doğmuştur. İşgücü temini adına göç politikaları başlamıştır. İkinci neden olarak ise; ekonomik büyüme gösterilebilir. Avrupa ülkeleri savaş sonrasında bozulan ekonomileri düzeltmek için yatırımlara başvurmuş ve iş olanağı gündeme gelmiştir. İş kapasitesi artmış fakat savaş sonrası nüfus azalınca işgücü açığa çıkmış ve dışarıdan temin etme gereksinimi doğmuştur. Son etken olarak ise; politik ve tarihsel koşullar gösterilebilir. Avrupa'da savaş sonrası harita yeniden şekil almış, sömürgelerle bağlar kopmuş, çok sayıda mülteci, kaçak işçi ve göçmen ana ülkelere doğru akmıştır. Almanya Doğu Avrupa ülkelerinden gelen göçmenlere sığınak olurken, İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi ülkeler sömürgelerin bağımsızlaşma sürecinde, ana ülkelerin pasaportunu taşıyan çok sayıda göçmeni ülkelerine almak zorunda kalmıştır. Sömürgeci güçler açısından eski sömürgelerden işgücü almak, sömürgelerde artan toplumsal ve politik istikrarsızlığında denetlenmesinin bir yolu haline gelmiştir (Canatan, 1995: 11-12).

Savaş sonrası dönemde İslam dünyasından Batı Avrupa'ya doğru olan göçlerde belirli bir yapı ve süreç etkili olmuştur. Bu süreçleri dört evre olarak aktarabiliriz (Canatan, 1995: 12-14).

1. Kolonyal Göç Evresi: İkinci Dünya Savaşı sonrası İslam dünyası, kanının emilmesinden kurtulmak ve bağımsızlaşmak için yeni bir döneme girerek, İngiliz Uluslar Topluluğu'na dâhil olan ülkeler olan, Fransa Kuzey Afrika'dan, Hollanda ise Endonezya ve Surinam'dan milyonlarca göçmeni geri çağırdı. Bu dönemdeki göç

hareketlerinin önemli yılı 1975 yılı öncesidir ve 1979-1980 yılları arasında Surinam'dan Hollanda'ya ikinci göç dalgası istisna olarak addedilmektedir.

2. Uluslar arası İşgücü Göçü Evresi: 1960 yıllardan itibaren başlayan ve ekonomik sebeplere dayalı olan göçtür. Bu göç 70'li yılların başına kadar devam etmiştir. İşgücü göçü sömürgeciliğin bir devamı olarak ele alınabilir.

3. Aile Birleşimi ya da Sosyal Göç Evresi: Uluslar arası işgücü göçü geçici olarak başlamışsa da geride kalanlara özlem ve aile, çocukları yanlarına almanın yararına inanmalarıyla geçicilikten çıkmıştır. Tabi ki geçicilikten çıkmasının tek sebebi bu değil, konuk işçi olarak alınan işgücünün, yerli işgücünün gerek nitelikli olmayışından gerek istihdam olanaklarının genişliğinden yetersizliği ile yabancı işgücü ihtiyacı geçici olmaktan çıkmıştır.

4. Mültecilik Evresi: Yetmişli yılların sonu ile seksenli yılların başı itibariyle başlamış ve doksanlı yıllar ile Avrupa'da ciddi sorunlar yaratmıştır. Avrupa'ya salt politik nedenlerle değil, ekonomik ve işgücü anlamında da mülteci akımı olmuş ve Avrupa doksanlı yılların başında, bir yandan mültecilere karşı tepki biçiminde yankı bulan yabancı düşmanlığı ve ırkçı şiddet olaylarına sahne olurken, diğer taraftan Avrupalı ülkeler ortaklaşa aldıkları karar ile mültecilere kapılarını kapama yoluna gitmiştir.

Savaşın sonra, İslam dünyasından Batı Avrupa'ya doğru olan göç ile birlikte Avrupa'da Müslüman Azınlıklar oluşmuştur (Canatan, 1995: 12-14).

Tam da bu noktada, göç ile birlikte oluşan Müslüman azınlık Avrupa'da korku yaratmış, İslamofobi gibi İslam düşmanlığına dayandırılacak boyutlara ulaşan söylemler ve davranışlar sergilenmiştir. Bunun üzerine toplanan Avrupa Konseyi 4. Bakanlar Konferansı'nda göç hareketleri ve bunun ortaya çıkarabileceği sorunlar görüşülmüş, toplantıda konuşan Almanya'da dönemin İş ve Sosyal İşlerden Sorumlu Devlet Sekreteri Horst Guenther, "Göç hareketleri bütün dünyanın barış ve istikrarı için tehlike anlamına gelmektedir." açıklamasında bulunmuştur. Aynı toplantıda Hollanda Refah Halk Sağlığı ve Kültür Bakanı d'Ancona ise, "Azınlıkların zayıf toplumsal ilişkiler bakımından büyük tehlike oluşturduğunu" dile getirmiştir. Kısacası; Batı Avrupa ülkeleri bir göç politikası izlemeleri gerektiği ve aksi takdirde daha büyük sorunlar olabileceği konusunda hemfikirdiler ve bunda kararlı olmalarının nedenlerini üç noktada sıralayabiliriz; (Canatan, 1995: 45-48).

1. Kültürel ve sosyo-politik nedenler: Avrupa, büyük ölçüde göç ve mülteci alımı ile birlikte ülkelerinde çeşitli kültürler arasında gerginlik olacağı ve sokaklarda ırksal kavgaların başlayabileceğinden korkmaktadır.

2. Ekonomik nedenler: Avrupa, dışarıdan işgücü alımıyla iş pazarı ve gelir dağılımında dengelerin bozulacağı ve yüksek refah seviyesine alışmış halkının yeniden bölüşüme karşı çıkacağı ve bunun da yabancı düşmanlığını körükleyeceğini düşünmektedir.

3. Irkçılığın artma eğilimi göstermesi: Avrupa’da geçmişte ve günümüzde ırkçı eylemlerin ortaya çıkış nedeninin çoğunun, renkli göçmenlerin Avrupa’ya gelişine tepki olarak ortaya çıktığının düşünülmesi ve yabancı oranını kabul edemeyen Avrupa toplumlarında yeni göçmen alımlarının ırkçı grup ve partileri körüklediği konusunda hemfikir olmalarıdır. 3 Ekim günü Almanya’da ‘iki Almanya’nın Birleşmesi’nin ilk günü kabul edilen kutlamalar sırasında Neo-Nazi grupların onüç şehirde mültecilerin bulunduğu binalara saldırımları bu fikri doğrulamaktadır (Canatan, 1995: 45-48).

Bugün Avrupa’ya göç hareketi Avrupa’daki insanın zihninde şu imajı yaratmaktadır: Dünya iki kesimden oluşmakta ve demokrasi, eşitlik, istikrar, refah, insan haklarının güvende olduğu Kuzeyde ‘‘uygarlık’’, savaş, politik ve sosyal çalkantıların yaşandığı, insanların değerinin olmadığı Güneyde ise ‘‘barbarlık’’ hüküm sürmekte ve uygarlığın kendisini barbarlara karşı koruması gerekmekte ve onları ehlileştirmek için Güney’e müdahalesi meşrudur. Aksi halde; uygarlık; gerilik ve barbarlık içinde yaşayan insanların yaptıkları kitlesel göç ve saldırı karşısında ortadan kalkacaktır (Canatan, 1995: 45-48).

2.1.3.Uyum Sorunu

Türk vatandaşlarının hızla gelişmekte olan işgücü piyasasına sahip olan Avrupa ülkelerine, iş gücündeki açığı kapatmak adına göçü 1960 yılların başı itibariyle başlamıştır. Göçmen olarak giden işçilerimiz genellikle kırsal kesimde yaşayan ve para biriktirerek dönme ve kendi memleketinde küçük işletme kurmak hayaliyle ailelerini memleketlerinde bırakarak giden kesimdir. Göçmen işçilerin gidişlerini kolaylaştırmak ve bunu düzenleyip göçmen içlerin ihtiyaçlarını karşılamak için 1961 yılında Almanya, 1964’te Avusturya, Belçika ve Hollanda, 1965’te Fransa, 1967’de Avustralya ile işgücü

anlaşmaları imzalanmıştır. 1970'lere gelindiğinde ise; Türk işçilerin geçici olarak gitmesi gündemden çıkmış ve daimiliği söz konusu olmuştur. Bu değişikliğin 1974 yılında gerçekleşen petrol krizi ile oluşan piyasa durgunluğundan göçmen işçilerin alımlarının durdurulması ve ülkeye yerleşenleri geri gönderme ya da uyum sebebiyle ailelerini de yanlarına alma olaylarının gündeme gelmesiyle farkına varılmıştır. 1974 yılına kadar Türk işçilerin göçü devam etmiştir. Bu tarihten sonra ise; iş göçü Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Körfez ülkelerine, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ise Rusya Federasyonu ve Orta Asya ülkelerine doğru olmuştur. Günümüzde ise bakıldığında; Türk göçmenler gittikleri yerde sürekli ikamet eder olmuş, bazıları yaşadıkları ülkelerin vatandaşı olmuştur. Çoğu artık işçi konumunda olmayıp, gazeteci, bilim adamı, akademisyen, doktor, siyasetçi, avukat, politikacı gibi çeşitli meslek gruplarından olup göç alan ülkelerin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatına katılmaktadır ve göçmenler yaşadıkları toplumun kültürel çeşitliliğini ve zenginliğini arttıran unsurlardandır. Bazı ülkelerde küreselleşme karşısında ülkelerinin etkinliğini ve gücünü koruma hedefi ve ekonomik kriz yabancılara yönelik tutum ve politikalarda belirleyici olmaktadır. Uyum, siyasal ve ekonomik koşullara bağlı olduğu gibi psikolojik koşullara da bağlı bulunmaktadır. Bu sebeple, göçmenlerin algılamalarının, uyum çabalarının başarısı açısından belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Göçmenlerin toplum tarafından dışlandıklarını hissetmeleri, onların uyum isteklerini olumsuz yönde etkilemektedir (MFA , 2016). Uyum sürecini olumsuz yönde etkileyen unsurlar vardır. Bunlardan bahsedecek olursak; göçmenlerin bir arada yaşamayı tercih etmeleri, kendilerini buldukları toplumdaki uzak tutmakta, benimsenmeyi ve yaklaşmayı engelleyen önemli bir unsur haline almaktadır. Yerleşikler göçmenlerin mevcut koşullara hemen uyum göstermelerini beklerken, göçmenler de karşıdan anlayış beklemektedir. İki taraf da ilk adımın karşıdan gelmesini istemektedir (Ayata, 2009).

Uyum sorunu hakkında Almanya başta olmak üzere, birçok Avrupa ülkesinde araştırmalar yapılmıştır. Avrupa'da Türk göçmen işçi ile, ailelerinin yerleşmesi sonucu oluşan ve ikinci kuşak olarak da bilinen Türk gençlerinin çocukluklarını geçirdikleri aile ve gençliklerini geçirdikleri okul, dış çevre arasında farklı toplumsal etkilere sahiptir. Toplumsallaşma sürecinde gençler yaşadığı toplumun aile normlarını, kültürlerini, yaşama tekniklerini öğrenirken bunların dışındaki ailelerin norm, kültür ve yaşama tekniklerini açısından sorun yaşamaktadırlar (Bedirhan, 2009: 1). Yaşadıkları Avrupalı

lkelerinde kendinden farklı olanı kabul etmeyen toplumla karşılaşan Türk gençlerinin yaşadıkları bu sorunlar kat be kat artış gösteriyor çünkü toplumsallaşma ve uyum süreci çift taraflı yaşanan bir süreçtir ve bu süreçte göçmenlere düşen sorumlulukların yanında g alan ülkelerin de katılımı teşvik edici ve kucaklayıcı özellikte politikalar oluşturma sorumlulukları olduğu düşünülmektedir. Türk toplumunun bulunduğu ülkelerle yapılan temaslarda, uyumu esasen vatandaşlarımızın içinde yaşadıkları toplumun hayatına aktif katılımları olarak tanımladığımız vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, g-entegrasyon yasası ve politikalarının ayrımcılık içeren hususlardan arındırılması istenmektedir. Yurt dışındaki Türk toplumu mensuplarının, anadilleri ve kültürleri ile bağlarını koparmadan buldukları toplumların, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel hayatına katkıda bulunan, hukuk düzenine saygılı, mutlu ve refah içinde yaşayan bireyler olmaları istenmektedir (MFA ,2016).

Avrupa'da uyum süreci ile ilgili bilim adamlarının üzerinde durduğu konu entegrasyon sürecidir. Bu konuyla ilgili olarak yapılan tartışmalarda iki kavram üzerinde durulmaktadır. Bunlar; çok kültürlülük ve paralel toplumlar kavramlarıdır. Paralel toplumlar kavramı; aynı toplum içinde sosyo-kültürel ve mekn olarak birbirinden ayrılmış ya da birbirleriyle çok az irtibatta bulunan homojen grupların oluşması olarak ifade edilirken, çok kültürlülük ya da çoğulcu toplum olarak kullanılan kavramla ilgili ise, örnek olarak imparatorluk mirasçısı görülmesi sebebiyle Hollanda gösterilmektedir. Fakat 2 Kasım 2044'te gazeteci Theo Van Gogh'un öldürülmesiyle 15 gün içinde gerginliklerin tırmanması ve 80 civarında caminin, Kur'an kursunun kundaklanması sürecin pamuk ipliği oluşunu gözler önüne sermiştir ve burada can alıcı husus ise; Avrupalının geçmiş tecrübesinin bulunmamasıdır (Koçdemir, 2006-68).

Farklılık içinde birliğin sağlanması hususunda neyin ifade edildiği geçmişte yaşanan mezhep savaşlarına veya 20. yüzyıla bakıldığında anlaşılmaktadır. Avrupalı modern topluma uyum sağlama sürecinde, eğitim yönünden zayıf ve geleneksel normlara bağlılıkları ile bilinen Türk toplumunun sıkıntı yaşadığı kabul gören bir düşüncedir (Koçdemir, 2006-68). Avrupa lkelerinin özellikle de Almanya'nın göçmenleri geçici işçi olarak görmesi ve onların barınacakları yer olarak oluşturdukları Heim (işçi yurtları)'ların yaşama koşulları ve Alman toplumu tarafından dışlanmışlığı Türk göçmenlerinin uyum süreci bakımından olumsuz başlangıç olmuştur. Geçici statülerinden sıyrılıp daimi yerleşimler gerçekleştiren

göçmen işçilerin ailelerinin de yanına almalarıyla yerleştikleri bölgeler genellikle şehirlerin kenarlarında oluşturulmuş getto yerleşimler olmuştur. Türk ve diğer yabancı göçmenlerin zamanla Alman toplumuyla aynı yerlerde yaşamış olsa da getto yerleşimlerin de varlığını koruduğu bilinmektedir. Toplumdan dışlanmış duygusunu, çalışma hayatında, eğitimde ve gündelik yaşamda hissedilen yabancıların kendilerini daha rahat hissettiği bu ortamlar, kimliksel dayanışmaların yapıldığı ve kolektif varoluş duygularını güçlendirdikleri aykırı yerler olmuştur (Perşembe, 2006: 80). Bir arada yaşama deneyiminin başarısızlığı ve karşılıklı dışlama duygularıyla uyum süreci olumsuz etkilenmiştir. Klose'ye göre; Alman toplumu göçmenler konusunda çok yönlü uyum politikası uygulayamamış, Türk tarafı da bu sorunu milli ve dini kimliklerine sığınarak ve Batı karşıtlığı çerçevesinde İslamcılık anlayışına vurgu yaparak entegrasyona olumsuz katkıda bulunmuştur (Klose, 1977: 216). Fien'e göre ise; dâhil olunan toplumun kaynakları üzerinde eşit söz sahibi olunmadıkça ve kültürel çoğunluğa saygı gösterilmedikçe uyumun sağlanamayacağıdır (Fien, 124).

Avrupa devletleri arasında en eski göç devleti olan Almanya üzerinden konuya bakıldığında zaman, Almanya Devleti göç ülkesi olduğu gerçeğini uzun zaman görmezden gelmiş ya da fark edememiş, fark ettiği zaman da uygulamaya koyulan uyum politikası uyum politikasından ziyade daha asimilasyon yönünde bir politika olmuştur. Almanya'nın uyum politikası göçmen olarak gelenlerinin ya ülkelerine geri döneceği ya da kalanların hâkim toplumun ve kültürün mesleki, sosyal ve kültürel standartlarına benzeyeceği ve zamanla, farklı olan göçmenlerin hakim topluma benzeyerek farklılıklarının ortadan kalkarak yok olacağı, nesiller geçtikçe farklılığın biteceği üzerine olmuştur. Böylece, Alman Yabancılar Politikası uyum süreci hakim toplum içinde yabancıların nesil geçtikçe farklılıklarının yok olacağı temelinde kurulmuştur (Gökçe, 2006-10). Buradan da anlaşılacağı üzere; hâkim kültür, farklı kültürlerle yaşam olanağı sağlamıştır fakat bu farklılığı baskı ve dışlama aracı olarak kullanmış, farklı kalmak isteyenlere de işçi olma, vergi ödeme, ileride Almanya'yı terk etme gibi yollar tanıyarak, farklı yollar talep edenlere veya beklentisinde olanlara ise; kendi sosyal ve normlarının benimsenmesini dayattığı rahatlıkla ifade edilebilir (Bedirhan, 2009: 6-7).

Uyum süreci ile yaşanan bu sıkıntılar Türk göçmenler üzerinde olumsuz etki yaparak onların da farklı yollar takip ettiği söylenebilir. İşsizlik, ayrımcılık ve

kültürüne uymayan toplumsal yaşam ile, yaşadığı toplumdaki ayrılarak oluşturulan alt kültürler çatışmalarının da kaynağı olmuştur. Dışlanmışlık ile kendi kimliğini bulmaya çalışan Türk göçmenlerin Batı ya da geleneksel İslami, sağ milliyetçi kimlikler arasında kalması, toplumdan ayrımcılık görmesi içine kapanıp saldırgan tutum sergilemesi, diğer yandan hâkim kültürün kendinden olmayana kendine benzemeyeni kabullenememesi, üzerinde baskı ve dayatma ile kendine benzetmeye çalışması ve dışlaması ile çatışmalar kaçınılmaz olmuş, son yıllarda Fransa'da meydana gelen kundaklama olayları, Almanya gündeminde oldukça yer tutmaya başlayan töre cinayetleri ve okullarda şiddet olayları ile göçmen çocuklarının uyum sorunlarına dair tartışmalar hız kazanmaya başlamıştır (Gökçe, 2006: 10-11). Uyum sorunu ile ilgili alınması gereken bir dizi önlem bulunmakla birlikte, Türk çocuklarının uyum sorunlarının ortadan kaldırılması için yapılması gereken bazı önlemleri şöyle sıralayabiliriz; (Bedirhan, 2009: 6-7).

a) Türk çocukları, içinde yaşadıkları çoğunluk kültürü tarafından kabul görmeli ve dışlanmamalıdır (Psikolojik koşul).

b) Ortak yaşam alanlarının Türk çocuklarına açılması, baskın kültüre ait dilin konuşulduğu ortamların artırılması (Entegrasyon düzeyi)

c) İki dilliliğin toplumda kabul görüp teşvik edilmesi (çok-kültürlü yaşam pratiği)

d) Türk ana-babalar çocuklarını iki-dilli olarak ve çok kültürlü bir yaşama hazırlayacak şekilde eğitmeli. Kendilerini çocuklarına örnek olabilecek şekilde geliştirmeli, gerekiyorsa değiştirmelidir. Çok-kültürlü yaşamın gerçekleşmesinden sorumluluk duymalı, bunun için üstlerine düşen görevleri de yerine getirmelidir (Bedirhan, 2009: 6-7).

2.1.4.Sosyo-ekonomik Gerekçeler

Avrupa, ekonomik kriz ve Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki ayaklanmaların yarattığı göç baskısı nedeniyle uzun zamandır yoğun tartışmaların yaşandığı odak nokta haline gelmiştir. Ekonomik kriz Yunanistan'ı oldukça etkilemiş, Almanya baskısı nedeniyle de Avrupa Yunanistan'a yardım etmekten uzak durmak zorunda

kalmıştır. Diğer taraftan karışıklıktan kaçan Kuzey Afrikalı mülteciler, Avrupa ülkeleri için endişe yaratmış, Fransa, Almanya, Danimarka ulusal sınırlarını korumaya almıştır. Böylece, birlik ruhu üzerine kurulan inanç, yerini korumacı tavra ve ulusal kaygılara bırakmıştır. Ekonomik kriz ve göç dalgası ile sarsılan Avrupa, korku ve endişe ile korumacı siyaset izlemiş, milliyetçi siyasi dalgaya sebebiyet vererek Avrupa bütünleşmesinin de tehlikeye girmesine neden olmuştur. Avrupa topluluk siyasetinden vazgeçerek, toplum siyasetine dönmüş ve kaygı duyduğu, sorun olarak addettiği Müslümanlara, AB'ye, piyasa ekonomisine, göçmenlere karşı durabileceği bir siyasi topluluk oluşturmuştur. Hal böyle olunca; bugün Avrupalıların tercihlerinde aşırı sağcı, göçmen karşıtı ya da ayrılıkçı partilerin çokça yer tutması ve ilk sıralarda yer alması kaçınılmaz olmuştur. Örneğin; İsveç'te 2010 yılında ilk kez parlamentoda aşırı sağcılar yer almıştır. Hollanda'da ve Belçika'da da aynı durum yaşanmıştır. Bütünleşme değerlerini insan haklarına dayandıran Avrupa için bu tutum yeni tartışmalara da sebebiyet vermiştir. Uygulanmaya çalışılan türdeş milliyetçilik ile aşırı sağ politikası sadece göçmenler için, Avrupa halkların bir arada yaşamaları için de tehlikelidir. Çeşitlilik içinde birliği öngören AB de, çeşitliliği sosyo-ekonomik refah için tehlikeli bulmaktadır. Ayrıca; Avrupa'da artan milliyetçi eğilime karşı duyulan kaygı, aşırı sağın oransal olarak artışı değil, asıl sorun, merkez partilerin, bu kesimin oylarını alabilmek için aşırı sağcı söylemi merkeze kaydırmasıdır. Avrupa da sosyo ekonomik sorunların neden sonuç ilişkisinin göçmenler üzerinden kurulması ve ulusal kimlik sorunsalının ele alınış biçimiyle de aşırı sağ partilere fırsat sunulmuş (Elmas ve Kutlay, 2011: 3-6) ve parlamentolara girmek isteyen, oylarını arttırma çabasında olan partilerin, milliyetçi politika gütmeleri ve göçmen, ulusal kimlik, İslami yönde söylemleri ile Müslümanlara ve göçmenlere yönelik tutum ve davranışların daha da olumsuz yönde ilerlemesini körüklemiştir.

2.1.5.Siyasi Gerilim

Küreselleşme ile birlikte dünyanın dört bir yanında Müslüman nüfusa rastlamak pek te şaşırtıcı değildir. Avrupa da Hıristiyanlardan sonraki en büyük dini grup olarak Müslümanlar yer almaktadır (Bilgesam, 2010). Bir yandan Avrupa'da Müslüman

nüfusun göç ve doğumlarla artması bir yandan da başka dinlerden Müslümanlığı geçiş ile Müslüman nüfus da artış İslamofobi algılarının artmasında etkili olmuştur. Müslümanlar özellikle 11 Eylül saldırıları ile birlikte açık şekilde ayrımcılığa maruz kalmış, eğitim, barınma, çalışma ve sosyal yaşamda bu ayrımcılık ve dışlamacılık oldukça hissettirilmiştir (EUMC, 2000). Son yıllarda ise; Avrupa’da aşırı sağcı partilerin yükselişi İslam karşıtlığını tırmandırmıştır. Müslümanlar bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedir. Özellikle 11 Eylül olayları ardından söylemleri daha evvelden etkili olmayan aşırı sağ partiler, artık ses duyurmaya ve insanların kulaklarını kabartmalarına sebep olmuşlardır. Aşırı sağ partiler insanların üzerinde söylemleriyle etkili olmuş, 11 Eylül’ü kendilerine adına fırsata çevirmişlerdir. Oluşturdukları önyargılar üzerinden yeniden üretilen İslam karşıtlığı, Avrupa’da yaşayan Müslümanların hedef haline gelmesine ve onların giderek bir “iç düşman” kategorisinde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Aşırı sağ partiler bu Müslüman karşıtı söylemi, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi’yi; göç, ulusal güvenlik meseleleri ve işsizlik, göçmenler ve “refah şovenizmi” gibi konularla bağlantılı biçimde işlemektedirler (Uzunçayır, 2014: 139-142).

İslam karşıtı propaganda ve manipülasyonların, toplumun algısı üzerinde etkili olduğu Batı dünyasında, Müslümanlar siyasi çekişmelerin ve iktidar mücadelesinin bir aracı haline gelmektedir..(SDE,2016). Avrupalı aşırı sağcı partiler kamuoyu söylemlerinde İslamofobi argümanını ön planda tutarak, İslamofobi üzerinden siyaset yapmışlardır. Geri kalmış bazı ırkçı partiler İslamofobiyi kullanarak oylarını arttırma çabasına girdikleri gözlemlenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASI AVRUPA'DA MÜSLÜMANLAR VE İSLAMOFOBİ

3.1.11 EYLÜL SALDIRILARI VE MEDENİYETLER ÇATIŞMASI

Medeniyetler çatışması denildiğinde; Huntington'un (Huntington, 1995: 22) dediği gibi günümüzde ittifakların kurulması medeniyetler çerçevesinde şekillenir ve buna bağlı olarak da çatışmalar farklı medeniyetler arasında gerçekleşmektedir. 21. yüzyılda uluslar arası politik alanda kimlik ve medeniyet unsurlarının öne çıkacağı görüşünü şu şekilde açıklamaktadır. 1920'li yıllarda dünyanın Batı tarafından kolonileştirildiğini ve o dönemde dünya çapında ekonomiyi şekillendiren unsurun kolonileşme olduğunu vurgular. Avrupa kolonileri 1800 yılında dünya yüzölçümünün %35'ine, 1878 yılında %67'sine, 1914'de ise %84'üne hâkimdi. 1960'lı yıllar ise Soğuk Savaş dönemi ve ABD ile Sovyetler Birliği arasında toplanan ülkelerin meydana getirdiği bir gruplaşma mevcuttur. Bu ülkelerin grup oluşturması 1920'li yıllardan farklı olarak tamamen ekonomik ve politik çerçeveden oluşan bir yapılanmadır. 1989 yılına gelindiğinde ise; komünist bloğun çöküşüyle Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve 1990 yılından itibaren uluslararası ittifakın ya da ihtilafların artık politik ve ekonomik ideolojilerden farklı olarak medeniyetler çatışması olduğundan söz eden Huntington, 21. Yüzyılda da bu yeni oluşumun devam ettiğini söylemektedir (Huntington, 1995: 27). Bunu açıklamak adına da çeşitli örnekler vermektedir. Bu örneklerden birkaçına değinecek olursak; Yugoslavya'da yeni sınırların çiziminin farklı dine mensup olan Sırp, Boşnak, Hırvat grupların arasındaki savaştan sonra belirlenmesi, Bosna'daki savaş boyunca yardımların sadece Müslüman ülkeler tarafından yapılması, 2000 yılındaki olimpiyatların Pekin'de değil de Sydney'de olması yönündeki oylamanın medeniyetler çerçevesinde gruplaşmış olması, 1990 yılında Bağdat'ın ABD tarafından bombalanması üzerine batılı ülkeler sessiz kalıp desteklerken, Müslüman ülkelerin olayı kınıyor olması olarak sıralayabiliriz. Huntington'un açıklamaları da göz önüne alındığında, Soğuk Savaş sonrası yeniden düzenlenen dünyada "Hangi taraftasın?" sorusu yerini "Sen

Kimsin?’’ sorusuna bıraktığı görülmektedir (Kaya, 2007: 2-4). Sen kimsin sorusuna cevap ise akıllara farklı medeniyetlere mensup olan insanlar gelmektedir. Medeniyet hakkında birtakım sınıflandırmalar mevcuttur. Arnold Toynbee 21 uygarlıktan bahsederken, (Toynbee, 2004: 134) Huntington ise birbirleriyle çatışma halinde olan uygarlıklardan yola çıkarak 8 medeniyetin varlığından bahsetmektedir. Bunlar; Batı, Konfüçyüs, İslam, Japon, Hint, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve Afrika medeniyetleridir. Bu medeniyetlere bakacak olursak; medeniyetlerin sınıflandırılmasının temelinde dinsel ayrımların varlığını görmekteyiz. Batı’da Hıristiyanlık, Çin’de Konfüçyüs dini (inanışı), Japonya’da Şintoizm ve Budizm, Asya’da ve Ortadoğu’da İslam, Balkanlar’da (Slavlarda) Ortodoks inancı, Latin Amerika’da eski dinsel inançların varlığı ve Afrika’da ise kabile yaşantılarına bağlı olarak ortaya çıkan ilkel dinlerin mevcudiyeti ortadadır ve tüm bunlar göz önüne alındığında, medeniyetlerin tanımlanması, belirlenmesi söz konusu olduğunda din karşımıza çıkmakta, tanımlarda başlıca yararlanacak unsur haline gelmektedir (Gölbaşı ve Dever, 2007: 54-55). Fakat medeniyetler çatışmasını açıklamada tamamen bir dinsel kimlikten bahsetmek yerine, dinle birlikte diğer unsurları da göz önünde bulundurmak gerekir.

Sovyetler Birliği’nin yıkılması ve Soğuk savaş döneminin sona ermesiyle ortaya çıkan Yeni Dünya Düzeni, Tarihin Sonu, Yeni Orta Çağ, Devletlerin Amipleşmesi, Kaos ve Medeniyetler Çatışması görüşlerinden en iddialı görüşün Medeniyetler Çatışması olduğunu söyleyebiliriz. Fakat Medeniyetler Çatışması görüşünün belli bir zaman sonra popülerliği azalırken, 11 Eylül olaylarından sonra ABD’nin yeniden dünyayı şekillendirme politikaları kapsamında gündemde tekrardan ilgi odağı haline gelmeye başlamıştır

11 Eylül olaylarına gelmeden önce; 11 Eylül öncesi yaşananlar, 11 Eylül olayı ve 11 Eylül’den günümüze kadar ki süreçten ve günümüzde gelinen son durumdan bahsetmek yerinde olacak ve konuyu açıklamada ışık tutacaktır. 11 Eylül olayından önceki zamana gidecek olursak Haçlı seferleri sırasında İslam dinine ve İslam ülkelerine karşı tavrın daha o zamanlar başladığını görmüş olacağız. 27 Kasım 1095’te Papa II. Urban Fransa’da halka seslenerek Türklerin Hıristiyan topraklarını almaya başladığını, kiliselerini kirlettiklerini ve bundan dolayı halkın birleşerek bir savaş başlatması ve bunu dinleri için yapmasını, savaşta ölenlerin şehitlik mertebesine ulaşacağına ve

şehitlerin cennete gideceğine dair birtakım açıklamalarda bulunmuş ve 1096 yılında başlayarak uzun yıllar süren din savaşlarının başlamasına sebep olmuşlardır (Said, 2004: 184). Buradaki tek amaç toprakları kurtarmak değil, İslam'ın ilerlemesi, yayılması ve Hıristiyanlığın önüne geçmesini engellemenin amaçlanmasıdır. İslam Uygarlığı'nın 8. Yüzyıldan başlayarak 800 yıl kadar hem Avrupa hem Asya kıtasını etkilediği gerçeği ortadadır. İslam'ın üstün gelerek Hıristiyanlığın İslam karşısında kaybettiği savaşları unutmayacağını belirten Said, konuyla ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur: “Yedinci yüzyılın sonundan 1572 İnebahtı savaşına değin, gerek Araplara ve Osmanlı'ya özgü biçimiyle, gerekse Kuzey Afrika'yla İspanya'ya özgü biçimiyle İslam, Avrupa Hıristiyanlığına egemen olmuş ya da onu fiilen tehdit etmişti. İslam'ın Roma'ya üstün gelmesi, Roma'yı gölgede bırakması, geçmişte ya da günümüzde hiçbir Avrupalının zihninden silinmiş olamaz” (Said, 2004: 84). Anlaşılacağı üzere o çağlardan başlayıp günümüz kadar süren bu öfkenin dinmeyeceği ve Batı'nın günümüzde yaptığı savaş ve sataşmaların temelinde bu öfkenin yattığı gerçeği çok yüksek bir ihtimal olarak görünmektedir (Gölbaşı ve Dever, 2007: 56).

11 Eylül 2001 tarihine geldiğimiz de geçmişten izler görünmektedir denebilir. Bu tarihte ABD'de İkiz Kulelere yapılan saldırıcı sonucu 3500 kişi hayatını kaybetmiş ve bunun üstlenicisi İslami değerlere sahip olduğunu ifade eden El-Kaide örgütünün başındaki lider Usame Bin Ladin olmuştur. Kongar'ın bu konuda söyledikleri ilgi çekicidir: “11 Eylül terörünü gerçekleştirdiğini artık kendisinde açıkça belirten Usame Bin Ladin, soğuk savaş döneminde ABD tarafından Afganistan'ı işgal eden Sovyetler Birliği'ne karşı yaratılmıştı” (Kongar, 2002: 17). Amerika kendi yarattığı güç tarafından hem kendi vatandaşlarının canından olmuş, hem de bir nevi kendi kurduğu tuzağa düşmüştür (Napoleoni, 2004:146-147). Bu tarihle birlikte Batı'nın ve ABD'nin Müslümanlara bakış açısı değişmiştir. Ayrıca kendini toparlaması 2-3 yıl alan ABD, tekrar güçlü konumda olduğunu göstermek adına Irak'a saldırmıştır. 11 Eylül ile birlikte Müslümanlara bakış açısı iyice değişen batı toplumlarında, tüm Müslümanlar terörist olarak görülmeye başlanmıştır (Gölbaşı ve Dever, 2007: 56). Cumhuriyetçi John Cooksey, Ortadoğu kökenli insanların ABD'ye girerken havaalanlarında ekstra sorgulanması gerektiğini vurguladı. 11 Eylül'den sonra yapılan araştırmalarda Amerika'nın %58'i Müslümanların tren veya uçağa binerken daha sıkı kontrol edilmesini, %3ü Arap kökenli ABD'lilerin terörist saldırıların önlenmesi için tecrit

edilmiş kamplara alınmasını istemektedir (Seydi, 2003: 8). Uzun yıllardır süren Doğu-Batı çekişmesi ve geçmişte yaşanan Haçlı Seferleri üzerine gerçekleşen 11 Eylül saldırısı Amerikalıların karşı tarafı iyice düşman olarak görmesine ve hepsine aynı gözle bakmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumdan onlardan daha çok etkilenen ise, Batı’da yaşayan ve suçluymuş gibi muamele gören Müslüman halk olmuştur. Konuyla ilgili olarak Edward Said şöyle demektedir: “11 Eylül felaketini ve felakete verilen tepkilerin ağırlığını yaşayan 7 milyon Müslüman Amerikalı için yıpratıcı, bilhassa tatsız bir dönem. Saldırıların masum kurbanları arasında birçok Arap ve Müslüman da olmasına rağmen, bir bütün olarak bu guruba çeşitli biçimlerde yönetilen açık bir nefret havası söz konusu. George W. Bush hiç vakit geçirmeden Amerika ve Tanrıyı birbirinin müttefiki ilan edip, korkunç eylemleri gerçekleştiren “çapulculara” karşı savaş ilan etti ve ölü veya diri ele geçirileceğini söyledi.” 11 Eylül’den sonra Batı’nın Müslümanlara bakış açısının tamamen değiştiği hususu hakkında ise şunları dile getirmektedir: “Yüzlerce Müslüman ve Arap dükkân sahibi, öğrenci, hicablanmış (kara çarşaf) kadın ve sıradan vatandaş hakarete maruz kaldı, diğer taraftan derhal öldürülmeleri gerektiğini savunan afişler ve duvar yazıları dört bir yanı kapladı” (Said, 2005: 125). The American Enterprise editörü Karina Roolins ise 11 Eylül faciasından bütün Müslümanların sorumlu olduğunu söylemekte ve şöyle demektedir: “Tek tek Müslümanların veya Müslüman toplulukların ve devletlerin masum olduğunu, olaylardan sorumlu tutulmayacaklarını düşünmek vahim hata olur. İslam kültürünün doğasında Batı düşmanlığı ve nefret vardır. Amerika’da yaşayan Müslümanların aslında vatansever olduklarına dair elimizde hiçbir veri yok” (Sardar-Davies, 2004:21). 11 Eylül olayları Dünya tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu tarih Huntington’un Medeniyetler Çatışması Tezinin doğrulandığı ve 21.yüzyılda din adına savaşların yapılmaya başlandığı, özellikle Amerika’nın sabrının taşıdığı ve Bush’un deyimiyile “Tanrı tarafından adaleti yaymak için seçilen ulusun bu kutsal(?) görevini yapmaya başladığı bir tarihtir ”(Gölbaşı ve Dever, 2007: 56).

Tablo 4: Amerika’da Ayrımcılığa Maruz Kalan Dini ve Diğer Gruplar (Yüzde)

Dini Gruplar		Diğer Gruplar	
Müslüman	58	Eşcinseller	64
Musevi	35	Latin Kökenliler	52
Evangelist Hristiyan	27	Siyahlar	49
Ateist	26	Kadınlar	37
Mormon	24		

Kaynak: (Özsöz, 2012: 13).

3.1.1.İslam ve Batı İlişkileri

Soğuk Savaş döneminin son bulması ve Sovyetler Birliği’nin ortadan kalkmasıyla birlikte medeniyetler arasındaki sürtüşmelerin azaldığı görülmektedir. Fakat tam anlamıyla son bulduğu söylenemez. Kapitalizmin gelişmesi ve özüne aykırı durumların olmaması adına Batı, Sovyetler Birliği’nin yıkılması ve Soğuk Savaş’ın son bulmasıyla başka düşmanlar bulma arayışına girmiştir. Huntington’un açıklamalarına bakıldığında da; Sovyetler Birliği’nin boşluğunu İslam doldurmalıdır, şeklinde değinmelerine rastlanılmaktadır (Gölbaşı ve Dever, 2007: 56).

İnalcık bu konuda şöyle demektedir: “...Batı, medeniyetini en sert biçimde tehdit eden din-medeniyet olarak İslam’ı görmektedir” (İnalcık, 1998: 20) İslam’ın Batı medeniyeti tarafından bir tehdit unsuru olarak görülmesinin sebeplerini ise, Kongar şu şekilde açıklamaktadır: “Huntington’a göre, Batı Uygarlığı’nın etkisi azalmaktadır, buna karşılık Asya Uygarlıkları’nın ekonomik, askeri ve siyasal güçleri artmaktadır. Müslüman ülkelerde nüfus patlaması yaşanmaktadır. Huntington’a göre; 21. yy’da medeniyetler arasındaki asıl etkileşim; Batı, İslam ve Çin Dünya’ları arasında olacaktır.”(Kongar, 2002: 49). Bu görüşler ışığı altında Batı’nın, İslam’ı düşman olarak görmesinin sebeplerini anlamak çok da zor değildir. Batı’nın İslam’ı tehdit ve düşman

olarak görmesinin sebeplerini; İslam ülkelerindeki hızlı nüfus artışı İslam dininin hızlı şekilde yayılması ve İslam ülkelerinin silahlanması olarak sıralayabiliriz. Batı'nın İslam ülkelerinin silahlanması durumunu tehdit olarak görmesi yerine olaya birde şu açıdan bakılmalıdır. Sömürüye maruz kalan Doğu toplumlarının kendilerini koruma ve güçlü gösterme adına silahlanmaya ihtiyaç duymaları yadırganmalı mıdır? Bu konu tartışılmalıdır. Batılılar durumu farklı bir açıdan ele alarak, Batıdaki modernliğin, gelişmişliğin, fakirlik ve açlığın yok oluşunun İslam ülkeleri tarafından kıskanıldığı ve çekilemediği üzerinde durmaktadırlar. Medeniyetler Uzlaşması isimli çalışmasında Richard Müller Batı'dan neden nefret duyulduğu konusu hakkında şunları söylemektedir: “Batının emperyal üstünlüğü karşısında Dünya'nın geri kalan ülkelerinde bir düşmanlık baş göstermiştir. Güç dengeleri değiştikçe Batı kültürüne karşı taarruzlar da artacaktır” (Müller, 2001: 13). Aynı konuyla ilgili olarak New York Observer gazetesindeki köşesinde Richard Brookhiser şunları dile getirmektedir: “Yeryüzünün herhangi bir yerinde, yaşadığı koşullardan memnun olmayan insanlar, dönüp bize baktıklarında, başka seçeneklerinin de olabileceğini fark ediyorlar. Birazcık akli olan herkes ya bu ülkeye gelmeye ya da bu ülkeyi taklit etmeye çalışır. Aklından zoru olanlar sorunların sorumlusu olarak bizi görürler, tarihsel olarak aramızda düşmanlık oluşmuş ülkelere birinden olanlar ise bizi öldürmeye çalışırlar. Bütün Dünya'daki kaybedenler bizden nefret eder, çünkü biz güçlü, zengin ve iyiyiz.” City Journal gazetesini muhabirlerinden David Hansow'da aynı fikirdedir: “Bizden nefret ediyorlar, çünkü geri kalmış, yozlaşmış bir kültürden geliyorlar. Amerika'nın gücünü ve itibarını kıskanıyorlar (Sardar-Davies, 2004: 19-22).

11 Eylül olayının gerçekleşme sebebini özetleyecek olursak; Batı'nın Müslüman ülkeleri geri kalmış, medeniyetten uzak, insan haklarının olmadığı, fakir ve açlığın yaşandığı ülkeler olarak görmesi ve Müslüman ülkelerin de Batı'yı kıskanması sonucu 11 Eylül olayları gerçekleşmiştir diyebiliriz ve bu olaylar akabinde Batı aradığı düşmanı kolayca bulmuştur (Gölbaşı ve Dever, 2007: 57). 11 Eylül ile tırmanışa geçen Doğu-Batı çatışması ile de bugün gündemde fazlaca yer alan İslamofobi giderek ciddi boyutlara varan bir hal almıştır. Artık, İslam denilince terör akla gelir durumdadır. Bütün dinler; savaşı, terörü lanetler. Yeryüzündeki hiçbir din; şiddet, terör ve kan yanlısı değildir. Fakat son yıllarda terör ve din kelimeleri çokça birlikte kullanılır hale gelmiştir. Unutmamız gereken şudurki; dinler şiddetin, terörün kaynağı, yaratıcısı

olamaz. Dine saldırı, düşmanın moral ve motivasyonunu bozmak için yapılan stratijilerdendir (Gölbaşı ve Dever, 2007: 58).

Tablo 5: Amerika’da İslam’a Bakış (Yüzde)

	Temmuz 2005	Ağustos 2010
Olumlu	41	30
Olumsuz	36	38
Belli değil	23	32

Kaynak: (Özsöz, 2012: 13).

3.1.2. İslamofobi ve Batı Avrupa’daki Yansımaları

İslamofobi konusuna değinmeden önce İslam’dan ve hatta daha genel olarak dinden ve toplumlar üzerindeki etkisinden bahsetmek gerekir. Din, bilindiği üzere insanoğlunun kendini tanımlayabilmesi ve varoluş nedenini anlayabilmesi açısından önemli bir role sahiptir. İnsanoğlunun yaşantısı, varoluş sebebi, kutsal kitaplarla belirlenen kurallar, ibadetler ve geçmişten gelen gelenek göreneklerle örtülü bir sarmaldır. Din az gelişmiş ülkelerde daha rövanşta olup, toplum yaşayışı din kurallarına bağlı iken, gelişmiş ülkelerde din daha arka planda bir görüntü sergilemektedir. Az gelişmiş ülkelerde din kuralları dışına çıkılamazken, bu kötü olarak algılanırken, gelişmiş toplumlarda, kuralları akıl koyar. Din kuralları yerine aydınlanma ile birlikte öne çıkan akıl ön planda olarak sergilenir. Din geçmişte toplumların nabzını tutarken, onların davranışlarında yatıştırıcı bir etkiye sahipken, günümüzde din bu özelliğini tam olarak yerine getirememektedir. Din, bazı kimseler tarafından kullanılarak kargaşa yaratılmaktadır. Oysaki bütün dinler; savaşı, terörü lanetlerler ve kaostan uzak durmayı öğütlerler. Fakat son zamanlarda din ve terör birlikte kullanılmaya başlanmış, dinsel içerikli terör olayları gündeme gelmiştir. Hıristiyanlık dininin teröre konu olması biryana, terörle birlikte anılması bile suç sayılmışken, Batı’nın kendine düşman olarak gördüğü az gelişmiş İslam ülkelerinde ve Ortadoğu’da İslam dini terörle birlikte sıkça

kullanılır duruma gelmiştir. Televizyon, kitap, dergi gibi haber organlarında İslam'dan kaynaklı terör ifade şekline rastlanılmaktadır. Seydi konuyla ilgili şunları dile getirmektedir: “ İslami Terör, militan İslam gibi kavramlar, daha çok 1980’li yılların sonunda, özellikle de Soğuk Savaş Dönemi’nin sona ermesiyle dünya siyasi literatürüne giren kavramlardır”(Gölbaşı ve Dever, 2007: 56). Bu kavramların ortaya çıkması, Batı’nın kendisine karşı İslam’ı bir tehdit unsuru olarak algılamasından dolayıdır. Bu tehdit algısı, Avrupa’nın ortaçağlardaki İslam ve Müslüman algısını büyük ölçüde belirlemiş ve günümüze kadar devam etmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan İslam imajı, hiç de iç açıcı değildir. Ortalama bir Avrupalının gözünde İslam özünde şiddete dayalı, kılıç yoluyla yayılmış, irrasyonel, takipçilerinin dünyevi ve shevi arzularını kamçılayan ve ötekini asimile ve son tahlilde yok etmeyi hedefleyen bir dindir. Bu kurgunun ardında yatan mesaj hep aynıdır: İslam, Batı’nın bizatihi varlığını hedef alan bir tehdittir. Bekleneceği üzere bilinçaltındaki bu İslam-korkusu (islamophobia), 11 Eylül saldırılarından sonra daha da güçlendi (Ayata, 2009).

Ülkelerin kendi siyasetleri uğruna dini kullandıkları açıkça ortadır fakat hatırlanması ve unutulmaması gereken bir konu vardır ki; din asla terörle, savaşla birlikte anılamaz, din savaşın, terörün kaynağı olamaz.

Batılıların Doğu’yu nasıl algıladıklarına bakacak olursak, Doğu’yu anlamaya çalışırken biz ve öteki ayırımına gittiklerini bu ayırımın temelinde yine dinin karşımıza çıktığını görmekteyiz. Batı, Doğu’yu açıklamaya çalışırken Doğu’yu güçsüz, fakir, sömürülen olarak görmekte ve ‘öteki’ kavramıyla ifade ederken, Batı kendini ‘biz’ kavramıyla ifade ederek, güçlü ve sömüren konumunda tanımlamıştır. Huntington konuyla ilgili şu sözlere başvurmuştur: ‘İnsanlar, kimliklerini etnik ve dini terimlerle tanımladıkça, farklı din ve etnik yapılara mensup insanlarla kendileri arasında birbirine karşı ‘biz’ ve ‘onlar’ ilişkisinin var olduğunu muhtemelen görecektir’. Yine Huntington’a göre; öteki ve biz kavramı altında yatan asıl neden dindir. Birbirinin iyi halinden hoşnut olmayan, kendini tek süper güç olarak her zaman görmek isteyen toplumlar arasında çekişmeler var olacaktır ve çekişmelerin kaynağında din yer alacaktır. Batı dengi olarak görmediği Doğu’ya karşı dini baz alarak tavır sergilemeye devam edecektir. Asya’da özellikle de Orta Doğu’da taraftarı en çok olan kutsal din olan İslam dini de bu tavırlardan payına düşeni almıştır. Batı küçümsediği İslam’a karşı yerici tavrını sürdürmektedir. Said’in bu konudaki bulguları şu şekildedir: “Hıristiyan

inanişının temel dayanağının Hz. İsa olmasından ötürü, büyük yanılıyla, Hıristiyanlık için Hz. İsa neyse, İslam için de Hz. Muhammed'in aynı şey olduğu varsayıldı. Bundan ötürü İslam'a kalem atışmalarında 'Muhammedçilik' adı verildi. Hz. Muhammed için de sahtekâr sıfatı kendiliğinden kullanıldı'' (Said, 2004: 70). Şark kitaplığının düzenlenmesi işlemini yerine getiren D'Herbelot, kitaplığın Muhammed maddesinde şöyle bir açıklama yapmaktadır: "Kendini din diye adlandıran, bizim Muhammedçilik dediğimiz bir sapkınlığın yaratıcısı, kurucusu olan ünlü sahtekâr Muhammed". Diğer bir örnek ise Dante'nin "İlahi Komedi" isimli şiirsel eserinde yer almaktadır: "Maometto (Muhammed) Cehennem'in 28. kantosunda ortaya çıkar. Cehennem'in dokuz katından, sekizincisine, on Malebolge Bolgia'sından dokuzuncuya yerleştirilmiştir. Dolayısıyla Dante, Hz Muhammed'e ulaşmadan önce günahları daha hafif insanların bulunduğu kattan geçer'' (Said, 2004: 78).

Geçmişten günümüze denk Batı'nın Doğu'yu parçalama tek güç olma hayali vardır ve bu hayal Doğu'yu tamamen ortadan kaldırmak şeklinde değil, Doğu'yu Batılılaştırma şeklindedir. Fakat anlaşılacağı üzere; Batılılaştırma beraberinde Hıristiyanlaştırma getirmektedir. İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi Batılılaştırma fikrini şu sözleriyle betimlemektedir: "İnsan haklarına ve dine saygı duyulmasını garanti eden, ülkemizdeki zenginliğinde temelinde yatan değerlerin oluşturduğu uygarlığımızın üstünlüğünden kuşumuz olmamalı. İslam dünyasında böyle bir kaygı yok ve bu sebeple geri. Üstün değerlere sahip olan Batı, yeni insanları batılılaştırıp fethetmek zorunda. Komünist Dünya ile İslam Dünyası'nın bir bölümünde bu oldu ama maalesef İslam Dünyası'nın bir bölümü 1400 yıl geride". Batı'nın isteği dünyayı batılılaştırmak yani, Hıristiyanlaştırmaktadır ve bu düşüncesi gerçekleşmedikçe İslam dinine karşı takındığı tavrın devam edeceği ortadadır. İslam dininin terörle anılması, savaşla anılması Hıristiyanlık dininin rakibi görülmesinden ötürüdür ki bunun en güzel örneği de dönemin İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'in İskoçya'da toplanan NATO Zirvesi (7-8 Haziran 1990)'nde söylediği 4 kelimelik cümledir: "Yeni Düşman İslam Dünyası" (Gölbaşı ve Dever, 2007: 60).

Tablo 6: İslam Tehdit mi Kültürel Zenginlik mi?(Avrupa ülkeleri karşılaştırılması)

	Aşırı Tehdit	Tehdit	Zenginlik	Aşırı Zenginlik	Ne/Ne	Hem/Hem
İSVİÇRE	16	36	24	2	13	2
ALMANYA	16	37	24	2	8	2
İSPANYA	36	35	9	2	10	0
FRANSA	16	26	33	5	8	3
İSVEÇ	13	22	10	3	24	7
İNGİLTERE	14	23	25	6	12	1

Kaynak: (Gökçe,2015: 23).

3.2.AVRUPA'DA İSLAMOFOBİYE ÖRNEKLER

Bu bölümde; İslamofobi hakkında yapılan söylem ve eylemler örneklerle anlatılacaktır. Ülke bazında yapılan incelemede İngiltere, Almanya, Fransa, Hollanda yer almaktadır. Almanya, Fransa ve İngiltere AB'nin hem kalabalık, hem ekonomik olarak güçlü olan ülkeleri olmaları yanında, Almanya, Doğu Avrupa'dan, Fransa Kuzey Afrika'dan, İngiltere Güney Asya'dan gelen göçmen Müslüman bakımından yoğun ülkelerdir. Ayrıca bu ülkeler incelendiğinde İslamofobi konusunda birçok örnek yaşanmış ülkelerdir. Afrika ve Asya kökenli göçmenlerin yer aldığı Hollanda ise; Benelux ülkelerinin İslamofobi konusundaki görüntüsünü yansıttığından incelemeye dâhil edilmiştir.

3.2.1. İngiltere'de İslamofobiye Örnekler

İngiltere'de ilk başlarda farkına varılmayan Müslümanlar 11 Eylül sonrası dikkat çekmiş ve ne zaman nereden geldikleri tartışılır olmuştur. Araştırmaların gösterdiğine göre; İngiltere'ye ilk gelen Müslümanlar 1780'lerde Doğu Hindistan şirketinin çalışanları olarak buraya gelmişlerdir (Uzun, 2012: 62). Tarihsel süreçlere bakıldığında

“İngiltere’nin 11 Eylül’ü” diye nitelendirilen 7 Temmuz 2005 tarihindeki bombalama olayları milat olarak kabul edilmektedir. Fakat İslam’ın terör ile anılması bu tarihte değil, daha öncesine dayanmaktadır. Örneğin; Claire Hollingworth, 1993 Kasım ayında The International Herald Tribune gazetesine İslami köktencilik küresel barışın ve güvenliğin en büyük tehdidi haline gelmektedir diyerek İslami terörizme vurgu yapmaktadır. 2001 yılında İngiliz basını Müslümanlara çok az yer vermiş, Müslümanlarla ilgili sorunlarda, Müslümanlar olumsuz şekillerde anlatılmış ve sorunun kaynakları olarak görülmüşlerdir. İngiliz Parlamentosu İçişleri Komisyonu’nun yaptığı araştırma ve 2004-2005 dönemi için hazırladığı rapora göre İngiltere’de Müslümanların çoğu 11 Eylül’den sonra kendilerini daha fazla tehdit altında hissetmişlerdir. İngiliz Hükümeti’nin 11 Eylül saldırılarına karşı aldığı tedbir Anti-Terör, Suç ve Güvenlik Kanunu’nu (ATCSA-2001) çıkarmak şeklinde olmuştur. Fakat bu kanunun terör karşı tedbirleri insan haklarının ihlaline sebebiyet vermiştir. Polisin Müslümanlara karşı sert tavrı bu varsayımın bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Uzun, 2012: 61). Bu kanunun en tartışılan bölümü 4.Bölüm olmuştur ki, bu bölüm terörizmle bağlantısından şüphelenilen yabancı uyruklu kişilerin yargılanmadan önce uzun süre tutuklu olarak kalmasına izin vermekteydi. 2005 yılında hükümet yasanın bu bölümünü iptal etti. Çünkü kanunun bu bölümü yürürlükte olduğu müddetçe adli merciler ve kolluk güçleri tarafından çoğunlukla Müslümanlar ve Müslüman görünümlü Ortadoğu ve Güney Asyalılar tutuklanmakta ve kanun onların insan haklarının ihlaline vermektedir (Sayar, 2014: 72).

2009 yılında Londra’da birçok Müslüman öldürülme, kundaklanma ve fiziksel saldırıya maruz kalmıştır. Eylül 2009 yılında Londra’nın güneyindeki Tooting bölgesinde bulunan caminin yakınında iftar vaktine yakın saatlerde İkrâm Seyyidü’l Hak isimli emekli bir sağlık çalışanı çetelerin saldırısına uğramış ve beyin hasarı sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Çete, İkrâm ile birlikte bulunan bir grup Müslüman’ı hedefleyerek saldırmıştır ve İkrâm komada iken doktorlar da bulunduğu yoğun bakım ünitesini kapatmak istemiş ailesinin reddi üzerine kapatamamışlardır. Diğer bir örnek ise; 2-5 Kasım 2009 yılında Londra’daki City University’nin Müslüman öğrenciler için mescit olarak kullanılan odalarına yerel bir çetenin saldırısı sonucu birçok Müslüman öğrenci yaralanmıştır (Uzun, 2012: 70).

2010 yılında İngiltere’de terörle mücadele kapsamında Müslümanların yoğun olarak yaşadığı Birmingham kentinin Sparkbrook Mahallesi’ne 218 adet kamera yerleştirildi. Ancak vatandaşlık haklarını savunan örgütler, 3 milyon Sterlin’lik projenin İçişleri Bakanlığı’nın terörle mücadele fonu tarafından finanse edildiğini öğrenince, esas nedenin bölgede yaşayan Müslüman halkın 24 saat izlenebileceği olduğu yönünde de eleştiriler rahatsızlık yaratır ve yerel otoriteler uygulamayı durdurma kararı almıştır. Fakat polisin gönülsüz rızası sebebiyle kameralar kaldırılmayarak sadece üstleri örtülü hale getirilmiştir (Milliyet, 2015).

9 Eylül 2013’te Hürriyet Gazetesi’nde yer alan habere göre; Londra’da Antiislamist ve ırkçı EDL’nin (İslam karşıtı ve ırkçı İngiliz Defans Ligi’nin) yüksek mahkemenin yasak kararına rağmen Müslümanların yoğun olarak yaşadığı Tower Hamlets semtine yürüme girişimi şehri karıştırdı. EDL gösterisine karşılık olarak hem Müslümanlar hem de Faşizme Karşı Birlik [UAF] derneği yürüyüşler düzenledi. EDL’in Tower Bridge’de başlayan gösterisine karşılık, sabah namazı ardından Algate East semtindeki Altab Ali parkında bir araya gelen Müslümanlar bir basın açıklaması yayınlayarak, “Nefret ortamında yaşamak istemediklerini” söylemişlerdir. Tower Hamlets Belediye Başkanı Luftur Rahmen, “Biz sadece hayatlarımızı normal bir şekilde yaşamak istiyoruz. Biz şiddet istemiyoruz, biz ayrımcılık istemiyoruz. Başkalarından yok yere nefret edip huzursuzluk çıkarınların kendi inlerine geri dönmelerini istiyoruz. Biz çok kültürlü ve huzurlu bir toplumuz. Bugün birçok genç saldırıya uğrayabileceği gerekçesiyle sokağa çıkamadı. Bu kabul edilemez” demişlerdir. EDL Tower Hamlets bölgesinin şeriat hukukuyla yönetildiğini ve şeriata karşı çıkmaya çalışanların dövülerek cezalandırıldığını iddia etmiştir (Hürriyet, 2015).

İngiltere’de 2012 yılının Ocak ayında faaliyet göstermeye başlayan Tell Mama isimli kurumun gönüllü çalışanları, telefonda bir çeşit manevi hizmet sunuyor. Sitenin yöneticisi Fiyaz Mughal, Tell Mama’nın 18 ay içinde İngiltere ve Galler’de toplam 1200 İslam ya da Müslüman karşıtı saldırıyı kayıtlara geçirdiğini ifade etmiştir. Mughal’e göre saldırılar giderek artmaktadır. Mughal örnek olarak İngiliz bir askerinin 22 Mayıs 2013 tarihinde iki İslamcı tarafından öldürülmesinden sonra İslam düşmanı olayların ve camilere saldırıların bir süreliğine sekiz kat dolayında artmasını hatırlatmıştır. Ancak Mughal, saldırıların büyük kısmının sokakta değil internet ortamında cereyan ettiğini söylemektedir. Facebook, Twitter ya da diğer sosyal paylaşım sitelerinde başörtülü ya

da çarşafli kadınlar saldırıya ve hakarete maruz kalmaktadır. 'Hatta bu durum ölüm tehdidine kadar varıyor' demiştir. Fiyaz Mughal şöyle devam etmektedir: “ İnternetteki yabancı düşmanı faaliyetler muazzam. Günümüzdeki fark şu: Sokakta şiddet var ama çok baskın değil. Daha önemlisi internetteki faaliyetler, çünkü İslam düşmanı tavrın yaygın hale gelmesi için yönlendirilmekte ve organize edilmektedir. Bunu yapanlar, aşırı sağcılar, ırkçılar, İslam düşmanları ya da Müslümanları sevmeyen diğer insanlar” (DW, 2015).

3.2.2. Almanya’da İslamofobiye Örnekler

Sanayi devriminin gerçekleşmesi ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte bir dini bir bölgeye hapsetmek pek mümkün olamamıştır. İslam dininde elbette Türk işçilerle birlikte Almanya’ya gelmedi, daha önceleri Almanya İslam ile tanışma fırsatı bulmuştur. Fakat II. Dünya Savaşı sonunda Almanya’da Türk işçi göçün en çok yaşandığı yer olmuş ve ilk başlarda gelip geri dönecekler mantığı olan ülkede daha sonra gelenler yerleşmiş, ailelerini yanlarına almış ve mescitler, camiler kurmuş, çocuklar dünyaya gelmiştir. İslam artık öteki değil, Almanya için içinden muhatap alacağı kendinden biri olmuştur (Şahingöz, 2013: 21).

Hürriyet Gazetesi’nin 29 Nisan 2010’da yayımladığı bir habere göre; Almanya’nın Aşağı Saksonya eyaletinde ilk Türk kökenli Sosyal İşler, Kadın, Aile ve Sağlık Bakanı olarak göreve başlayan Aygül Özkan’ın törende bir Müslüman olarak Tanrı üzerine yemin etmesi tartışma yaratmıştır. Yemin töreni sonrası bazı kiliseler, “Müslüman ve Hıristiyanlığın tanrıları aynı değil” diye tepki göstermiştir. Aygül Özkan, bir Müslüman olarak Hıristiyan, Müslüman ve Yahudilerin ‘tek ve bir saydığı Tanrı’ üzerine yemin ettiği için bir sakınca görmediğini belirtmiştir. Ancak kiliseler, Özkan’ın Tanrı üzerine yemin etmesine tepki göstermiştir. Hannover Bölge Kilisesi’nin Sözcüsü Johannes Neukirch, Bild Gazetesi’ne, “Biz Hıristiyanlar, Tanrı ile Allah arasında belirgin bir ayrım görüyoruz” demiştir. Essen Katolik Piskoposluğu’nun Sözcüsü Ulrich Lota, “Teolojik olarak Hıristiyan Tanrı ile İslam’ın Tanrısı aynı değildir” demiştir. Hamburg’tan Piskopos Jaschke, Welt Online’a yaptığı açıklamada, Özkan’ın Tanrı’ya gönderme yapmasını ‘selamladığını söyledi. Almanya Protestan Kilisesi’nin Başkanı Hermann Barth, önemli olan Hıristiyan ve Müslümanların, azami ortak paydada

buluşması olduğunu söyleyerek bu durumun hassasiyetle ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Tanrı tasviri ve Hz. İsa'nın algılanması açısından iki din arasında farklılıklar bulunduğunu ifade eden Hermann Barth, ancak Alman Anayasası'nın girişinde yer alan Tanrı ifadesinin özellikle de Hıristiyan Tanrı'yla ilişkilendirilmediğini kaydetmiştir (Hürriyet, 2015).

Temmuz 2009 'da 32 yaşında Marwa isminde hamile olan bir bayan başörtüsü nedeniyle mahkeme salonun bir ırkçı tarafından bıçaklanarak öldürülmüş. Ayrıca; Almanya'da bir camiye yapılan saldırı ardından belediye başkanına Alman gazetecilerin camiye şimdiye kadar hiç gitmemişsiniz, yangından sonrada uğramamışsınız sorusuna cevaben belediye başkanının verdiği cevap; “Caminin yakılması, benim için bir çöp kutusunun yakılması gibi. Her yakılan yer ziyaret edemem ki.” olmuştur. Aynı hafta Almanya'nın Bielefeld şehrinde ırkçılar Müslümanları istemedikleri için bir yürüyüş düzenlenmiş, yürüyüşten 1 gün sonra ise, Avusturya İrkçı Partisi, internet sitesinde ‘Müslümanları keselim’ diye yazdı. Dolayısıyla ırkçılığın İslam düşmanlığına dönüştüğü açıkça görülmektedir (Şahingöz, 2013: 153-155).

3.2.3. Fransa'da İslamofobiye Örnekler

Avrupa'da Müslüman nüfusun en çok bulunduğu ülkelerin başında Fransa gelmektedir. Fransa İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre ise, Fransa'da 3 milyondan fazla Müslüman yaşamakta. Bunun 1 milyon 720 binini çeşitli İslam ülkelerinden göç edenler, 800 binini Fransa'da doğan Müslümanlar, 500 binden fazlasını da hidayete eren Fransız oluşturmaktadır (Demircioğlu, 1995: 45).

Müslüman göçmenlerin Batı Avrupa için sorun oluşturduğunu en açık şekilde Fransa'da yaşanan “başörtüsü bunalımında” görmekteyiz. Fransızların çoğu başörtüsüne karşı çıkmaktadır ve bu sorun sadece Müslüman entegrasyon sorunu olmaktan çıkıp bir cumhuriyet sorunu haline de gelmiştir. Fransa'da Creil kolejine başörtü ile gelen 3 Müslüman kız evlerine gönderen müdür ile ortaya çıkmıştır. Okul müdürü bu sorunu sonradan çözümlenmeye çalışsa da duyarlı örgütlerin işe karışmalarıyla sorun daha büyümüştür (Goody, 2005: 137-138).

BBC’de 13 Ocak 2015’te yayımlanan habere göre; Paris’de 7 Ocak’taki Charlie Hebdo saldırısından sonraki dört gün içinde ülke genelinde 50’den fazla Müslüman karşıtı saldırı düzenlenmiştir. Fransa Müslüman Konseyi’ne (CFCM) bağlı İslam Karşıtlığı Gözlemevi sözcüsü Abdallah Zekri’nin açıklamasına göre 7 Ocak’tan bu yana, Müslümanlara ve camilere 'Fransa’da 21 silahlı, el bombalı saldırı ve 33 mektupla tehdit veya sözlü saldırı' meydana gelmiştir. Saldırılarda ölen ya da yaralanan olmadı. Fransız basının aktardığına göre, Vaucluse’de Müslüman bir aileye ait araç silahlı saldırıya uğramış. Ülkenin güney kenti Port-La-Nouvelle’de yaklaşık 30 Müslüman’ın ibadet ettiği bir salona namaz vaktinden bir saat sonra silahlı saldırı düzenlenmiştir. Batı bölgesindeki Mans’ta bir camiye doğru üç el bombası atılmış. Mans, Port-La-Nouvelle ve Villefrance-sur-Saône’da ibadet yerleri de kurşunların hedefi olmuştur. Poitiers’de de bir caminin kapısına "Araplara ölüm" yazıldığı bildirilmiştir. Saldırılarından sonra açıklama yapan Fransa Başbakanı Manuel Valls de, olayları incelediklerini, ‘ ‘İçişleri Bakanlığı ile ibadet yerlerinin korunması için gerekeni yapacaklarını’’ söylemiştir. Müslümanlara yönelik şiddetin artışı BBC Türkçeye değerlendiren Fransa İslamofobi karşıtı Kolektif’in (Collectif contre l’islamophobie en France) sözcüsü Elsa Ray, "İslamofobi eğiliminin Charlie Hebdo saldırılarından önce de çok güçlü olduğu" görüşündedir. Kuruluş olarak ülkedeki İslamofobi hakkındaki yıllık raporlarını yakında yayımlayacaklarını belirten Ray, son bir yıl içinde Müslüman karşıtı saldırıların sayısının 700’ü aştığını söylemiştir. Fransa’da özellikle eğitim ve iş alanlarında olağanüstü bir ayrımcılık var. Özellikle başörtülü kadınlara yönelik şiddet artıyor. Haftada en az bir camiye zarar veriliyor" diye konuşan Ray, bu şiddetin artışının nedenini ise şöyle ifade etmiştir: “Avrupa’da ekonomik ve toplumsal krize bir suçlu, düşman aranıyordu. 50 yıl önce bu düşman Yahudiler olarak görülüyordu, şimdi ise Müslümanlar."Elsa Ray’e göre Müslüman karşıtı saldırıların önüne geçmek için Fransa hükümeti "Müslümanların ibadet yerlerinde ve okullarda güvenliği sağlamalı. Toplumdaki ırkçılık ve nefreti ortadan kaldırarak herkesin memnuniyeti sağlanacak şekilde bir bütün olarak yaşamayı teşvik etmeli’’ Ray bunun ancak Müslüman sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalarla başarılabileceğini belirtmiştir (BBC, 2015).

Sabah Gazetesi’nde 26.12.2015’te yer verdiği haberde; Fransa’nın Korsika adasında protestocuların bir mescide saldırdığı bildirilmiş. Bir grup eylemcinin

“Araplar dışar”, “Burası bizim evimi” şeklinde sloganlar atarak yürüyüş yaptığı belirtilmiştir. Mescide yönelik saldırıyı Twitter’da yayımladığı bir mesajla kınayan Başbakan Manuel Valls, "İtfaiyecilere yönelik saldırı sonrası Müslümanların kutsal ibadet yeri olan bir mescide yapılan saygısızlık kabul edilemez. Cumhuriyet yasalarına saygılı olalım" ifadelerini kullanmıştır. Fransa İslamofobi ile Mücadele Gözlemevi Başkanı Abdallah Zekri ise BFM TV kanalına yaptığı açıklamada, "Müslümanlar bazı teröristlerin yaptığı eylemlerden sorumlu değildir. Bir günah keçisi bulmak için çabalamanın anlamı yok" diye ifade etmiştir.. Zekri, 2. Dünya Savaşı'nda Müslümanların da Korsika'yı savunduğunu hatırlatarak, “Geçmişte yaşanan şeyler var. Özellikle de Noel zamanında kimse birbiriyle çatışmamalı” ifadelerini kullanmıştır (Sabah,2015).

3.2.4. Hollanda’da İslamofobiye Örnekler

Hollanda’da İslamofobinin son yıllarda canlanmasını sağlayan ve Hollanda’nın 11 Eylül’ü olarak tanımlanabilecek olay yönetmen Theo Van Gogh’un Faslı bir Müslüman tarafından 2 Kasım 2004 tarihinde öldürülmesidir.

Hollanda’da İslamofobi ve Anti-İslamizmin başlıca siyasi savunucusu ise Pim Fortuyn’dur. Fortuyn, İslam’a değil fundamentalizme karşı olduğunu dile getirmekle birlikte şu açıklamasından İslam hakkındaki görüşü farklı anlaşılmaktadır: ‘İslam, uyum sürecinde bir teşvikten ziyade bir engeldir. Dini ayırım çizgileriyle ‘bu güne kadar açık çatışmalar olmamakla birlikte yine de İslam geri kalmış mahallelerde atmosferi belirlemektedir. Kültürümüzün temel değerleri çiğnenmediği sürece buna yapacak bir şey yok. Ancak ne yazık ki bu böyle değil. Görmek isteyen herkes için çoğu Müslüman kadınların kendilerini geliştiremedikleri ve kamusal alana çıkamadıkları açık. Müslüman kadınların başörtüsü veya uzun elbiseleri görüldüğü kadar masum değil. Üstelik camilerde ne olduğunu tam olarak bilmiyoruz. Temel değerlerimizi sorgulamadığı ve kamusal alanda boy göstermediği sürece burada dışarıdakileri ilgilendiren bir durum yok. Eğer bu söz konusu olursa o zaman kamusal olarak uygun bir cevap vermek gerekir.’ (Canatan, 2007: 141).

İslamofobiye eleştiren ve örnekler vererek konuyu analiz eden Pieter Van Koningsveld ve Wasif A.R. Shadid isimli Leiden’li araştırmacılar “İslam Tehlikesi Efsanesi ve Entegrasyonun Önündeki Engeller (1992)” adlı iki kitap yayımladılar. Bu araştırmacılara göre; İslam, Müslümanlar ve bunların toplumsal entegrasyonu ile ilgili Hollanda’da siyasetçi ve uzmanların çok fazla olumsuz söylemlerinin bulunduğudır. Uzmanlar, siyasetçiler, yazarlar İslam’ı tehdit olarak görmektedirler. Bu araştırmacılar bu bağlamda bütün Avrupa’da Müslümanların bir tehdit olarak görüldüğünün altını çizmektedirler.1990 yılında ise; Muhammed Resul adlı sahte isimle “Hollanda’nın çöküşü” adlı bir kitap yayımlanmış ve Müslümanlar ve İslam hakkında Hollanda halkını uyarılarda bulunan bu kitap halk tarafında yoğun ilgi görmüştür. Bu da 2 araştırmacının İslam’ın tehdit olarak görüldüğü fikrini doğrular niteliktedir (Canatan, 2005: 221-224).

Hollanda’da da İslamofobi diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi 11 Eylül ile tırmanışa geçmiştir. Birçok alanda ayrımcılığa maruz kalan Müslümanlar eğitim alanında da ayrımcılıkla karşılaşmışlardır. “Blikopener” isimli ders kitabında Türkler, Müslümanlar ve İslam hakkında yönlendirici ve önyargılı sorular ve bilgilerin verildiği ortaya çıkmış, ayrımcılığın eğitim alanındaki gerçeği de ortaya konmuştur ve gözlerin eğitim kaynaklarına çevrilmesine sebep olmuştur. Yayımcı Malmberg tarafından vmbo öğrencileri için hazırlanan yurttaşlık bilgisi ders kitaplarında yer alan bazı bilgiler, gerek sosyal medyada gerekse siyasetçiler arasında yoğun tepkilere neden olmuştur (Canatan, Yükleyen, Serbest, Okumuş, 2015: 127-129).

2014 yılının belli başlı olayları arasında camilere yönelik saldırılar dikkat çekmektedir. Bu saldırılar, Hollanda’da İslamofobi olgusunun en görünür boyutlarından birisini oluşturmaktadır. Camilere yönelik saldırılar, tüm Batı dünyasında olduğu gibi bu ülkede de 11 Eylül 2001 tarihinden sonra baş göstermiş ve o günden bugüne devam etmektedir. Hollandalı araştırmacı Ineke van der Valk, son 10 yılda 174 camiye şu veya bu şekilde saldırı olduğunu beyan etmiştir. İslamofobik olayların listesini tutmaya çalışan kaynaklardan biri olan Allochtonenkrant, 2014 yılı içinde saldırıya uğrayan 5 camii olduğunu haber yapmıştır (Canatan, Yükleyen, Serbest, Okumuş, 2015: 127-129).

BBC 15 Ocak 2015’te yayımlanan habere göre; Paris saldırılarının ardından Müslümanlara yönelik ayrımcılığın artmıştır. Amsterdam’daki El Nisa Kadın Vakfı öncülüğünde sosyal medyada “İslamofobi hattı” oluşturulmuş. Hükümet temsilcileri de, Türkiye ve Faslı örgüt temsilcileriyle bir araya gelip İslamofobi ve Yahudi düşmanlığı

konusunda ortak mücadele kararı almışlardır. Şikâyet hattına gelen bildirimler arasında, Amsterdam'da başörtülü bir kadının üzerine bira şişesi atıldığı, Lahey'de İslami kıyafetler satan bir işyeri sahibi kadının ölümle tehdit edildiği de yer alıyor. Aktör Ahmet Akkabi de, Lahey'de bir İslami giyim mağazasında çalışan kız kardeşinin takip edildiğini ve ölüm tehditleri aldığını açıklamıştır. Akkabi, Twitter hesabında, ““öfkeliyim” diye yazdı. Volkskrant gazetesinin Hollanda Fas Camileri Konseyi'ne dayandırdığı haberine göre de; Vlaardingen kasabasında bir camiye yanıcı boya tüpü atılmış. El Nisa Kadın Vakfı, Amsterdam'da bir kadının dövüldüğünü, bir kadının da başörtüsünün başından çekildiği ifade ediyor (BBC, 2015).

2014'te yayımlanan bir habere göre; Hollanda'da ders kitaplarında İslam'a ve Müslümanlara yönelik aşağılayıcı ifadeler yer almaktadır. Malmberg Yayınevi tarafından basılan kitap, Hollanda'nın çok kültürlü etnik yapısını anlatılmaktadır.. Kitabın “5. Adı” başlıklı bölümünde, yabancılarla ilgili önyargılı görüşler tekrarlanıyor. Yazıda bu önyargılar şöyle sıralanıyor:” Kızlar, Kuran'ın emri ile itaatkâr davranmak zorunda. Erkek çocukları küçük yaştan itibaren “erkek gibi” davranmak zorunda. Bu da yabancılar arasında sıklıkla sorunlara neden oluyor. Müslümanlar yabancıdır. Yabancılar Hollandalı değildir.” İktidar ortağı İşçi Partisi (PvdA) Milletvekili Ahmed Marcouch, "Bakış Açısı" adlı ders kitabıyla ilgili eleştirileri parlamentoya taşıdı. Ana muhalefetteki Sosyalist Parti (SP) ile Demokratlar 66 (D66) da Marcouch'un önermesine destek veriyor. Malmberg Yayınevi Sözcüsü, kitabın olumsuz etki yapmasının üzücü olduğunu belirtiyor. “Bizim niyetimiz değer yargısı yazmak değil, gençlerin açık bir şekilde toplumda yer alan konulara ilişkin düşünme tartışmalarını sağlamak” diyen sözcü, eleştirileri dikkate alacaklarını söylemektedir (İncanews,2015).

3.2.5. Diğer Avrupa Ülkelerinde İslamofobiye Örnekler

Avrupa'da İslamofobik olayların meydana geldiği ülkelerden biri de Türklerin yoğun olarak yaşadığı Avusturya'dır. 2008 yılı genel seçimlerinde aşırı sağcı bir parti olan Özgürlükçüler Partisi'nin Graz kenti birinci sıra adayı Susanna Wanter seçim propagandası İslam karşıtlarının desteğini almak için yaptığı konuşmalarında başta Avusturya'da yaşayanlar olmak üzere Müslümanların

tepkisiyle karşılanmıştır. Winter, seçim propagandası kapsamında yaptığı konuşmada “Hz. Muhammed sübyancıdır” dedi ve bu sözleri tepki topladı (DW, 2008). Yahudi Cemaati Başkanı Ariel Muzicant ve Kardinal Christoph Schönborn, FPÖ’lü Susanne Winter’in İslam’a karşı kışkırtıcı çıkışını kınayan açıklamalarda bulunmuştu. Schönborn ayrıca gazeteye yaptığı konuşmada Hıristiyan ve Müslümanların birlikte yürümek zorunda olduklarını belirterek, Winter’in açıklamalarına atıfta bulunup ortalığı karıştırmak isteyenlere fırsat vermemek için elden gelenin yapılması gerektiğini kaydetmiştir (www.igmg.org,2016). Açılan soruşturma sonrası ulusal mecliste dokunulmazlığı kaldırılarak yargılanmasına olanak tanınan Susanne Winter, Avusturya’da, Hz. Muhammed’e yönelik hakaret içeren sözleri nedeniyle dokunulmazlığı kaldırılarak mahkeme huzuruna çıkarılan aşırı sağcı milletvekili Susanne Winter üç ay tecilli hapis ve 24 bin Euro para cezasına çarptırılmıştır (CNN TÜRK,2016).

İslamofobik olaylara örnek gösterilecek bir ülke de Danimarka’dır. Zaman Gazetesi’nin 2013 yılında habere göre; Danimarka’da 2005 yılında patlak veren karikatür krizi boyunca adı sık sık gündeme gelen dönemin Danimarka Dışişleri Bakanı Per Stig Möller, önemli itiraflarda bulunmuştur. Hâlihazırda NATO Genel Sekreterliği görevini yürüten dönemin Danimarka Başbakanı Anders Fogh Rasmussen’in karikatür krizini doğru bir şekilde yönetemediğini söyleyen ‘Möller, “Müslümanlarla daha fazla diyalog kurulmalıydı.” demiştir. Danimarka’da yayın yapan Jylland-Posten Gazetesinin, 30 Eylül 2005 tarihinde Hz. Muhammed (sav) hakaret içeren 12 karikatürü yayınlaması Müslümanlar tarafından tepki duyulmasını sağladı. Daha sonra Danimarkalı devlet yetkililerin özür dilemeye yanaşmaması söz konusu infialin küresel bazda bir krize dönüşmesine sebep olmuştur. Çoğu Orta Doğu’da olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde ki Danimarka Büyükelçilikleri saldırıya uğramış ve 2006 yılı boyunca 241 kişi hayatını kaybetmiş ve 790 kişi de yaralanmıştı (Zaman, 2016).

Diğer bir ülke ise, İsviçre’dir. İsviçre’liler 1893 yılından itibaren ilk defa bir topluluğu dışlayıcı tavırlara onay vermiş bulunmuşlardır. İsviçre Parlamentosu’nda Halk Partisi’nin talebiyle yapılan referandumda (Aralık 2009) %57 gibi bir oy oranıyla minare yapımına karşı gelinmiştir. Buradaki tepkinin ve yasaklamanın İslam’a ve ibadete, yaşam tarzına karşı yapıldığı açıktır. La liberation gazetesi de

tepki göstererek yabancı düşmanlığı, ‘ ‘Avrupa virüsü’’ başlığı ile dikkat çekmiştir. İsviçre dışında kalan Avrupa ülkelerinden, hükümetlerinden, toplumsal örgütler düzeyinde tepkiler de verilmiştir (Hıdır, 2012: 111-112).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELE VE İSLAMOFOBİ SORUNUNDA TÜRKİYE’NİN TUTUMU

4.1.İSLAMOFOBİ SORUNUNA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Avrupa tarihine baktığımızda yabancı ve öteki kavramı ile geçmişten günümüze değin birçok sorunla karşılaştığı aşikârdır. Avrupa’ya başka ülkelerden çeşitli amaçlarla gelmiş göçmenlere her zaman kuşku ile bakılmıştır. Toplumun dışarıdan gelen bireyleri kabulleneceği tavır sergileyememeleri onları, yabancı ve öteki olarak görmeleri gözlenebilir bir durumdur. Örneğin; Almanya’da Avrupa’nın ötekisi olarak algılanan Yahudiler 20.yüzyılın en büyük soykırımına maruz kalmıştır. Avrupa’da zaman zaman kendini gösteren Antisemitizmi önlemek için yasal düzenlemeler getirildiyse de; toplumun “öteki” ile bir arada yaşama konusunda bilinçlendirilmediği ve kabulünün içselleştirilemediğinden günümüzde hala antisemitizm ortaya çıkabilmektedir (Setav, 2016).

20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa’da renkleri, dilleri, dinleri farklı olan birçok grubun yer aldığını görmekteyiz. Bu gruplar arasında sayıca fazla görünür biçimde olan bir grup var ki; o da Müslümanlardır ve bu grup Avrupa’da öteki olarak görülmektedir. AB ülkelerinde gerginliğe yol açan ve Türkiye-AB ilişkileri açısından da önem taşıyan Avrupa’daki Müslümanlara yönelik tehdit algılamaları ve İslamafobi’nin yükselmesi göze çarpmaktadır. Avrupa’da nüfusları 10-12 milyon civarında olan Müslümanların artık gittikleri ülkede yerleştikleri ve geri dönmeyeceği gerçeği uzun zaman göz ardı edilmiş ve sorunların daha da büyümesine sebebiyet vermiştir. Bu gerçeği göz ardı etmeden burada yaşayan nüfusun artık geri dönmeyeceği de hesaba katılarak, kültür ve uygarlıklar arası köprü sapsanıp sorunların ortadan kaldırılması ve bir arada olması gerektiği şekilde yaşama koşullarının oluşturulması için bir takım

önlemler alınması gerekliliği ortadır. Bu konuda politikacılara, aydınlara, sivil toplum kuruluşlarına ve dini kurumlara önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. İslamofobi ile yasal, politik ve sivil alanda mücadele etmeleri gereği ortadır. Özellikle, 11 Eylül 2001 ABD’de İkiz Kule’lere gerçekleştirilen saldırı sonrası, İslam ile şiddet ve terör kavramları sık sık bir arada kullanılmaya başlanmış, Müslüman deyince akıllarda terör, şiddet, cahil, barbar profili belirginleşmiştir (Setav, 2016).

Avrupa’da yaşayan Müslümanların “içerdeki tehdit” olarak görülmelerinden dolayı, AB Aralık 2001’de terörle mücadeleye yönelik önlemler dâhilinde 'Common Positions and Framework' adında bir belgeyi kabul etmiştir. Üye ülkeler de bunu kendi yasalarında yer vermişlerdir. Bu düzenlemeler neticesinde istihbarat birimler “içerdeki yabancı düşmanlar” dini profil kullanarak fişlemeye başlamıştır. İngiltere, Danimarka, Norveç ve Almanya gibi ülkelerde Müslüman öğrenciler bile potansiyel tehdit olarak görülerek fişlenmiştir. Fişleme kapsamı genişletilerek Müslüman iş adamları, sivil toplum kuruluşları, dernekler ve cami cemaati mensupları da hızla yükselen İslamofobi karşısında fişlenerek izlenmeye alınmıştır. Fransız araştırmacı Giles Kepel’in, 'The War for Muslim Minds: Islam and the West' (Müslüman Düşüncesiyle Savaş: İslam ve Batı) başlıklı kitabında, artık radikal grupların Filistin, Irak ve Afganistan’da değil Paris, Londra, Berlin ve Amsterdam varoşlarında taraftar edinmeye çalıştıklarını iddia etmesi Avrupalıların kaygılarını daha da arttırmış ve Müslümanları bir güvenlik tehdidi olarak görenlerin sayısını iyice çoğaltmıştır (Setav, 2016).

İslamofobi’nin varlığı ve hızla yayılarak arttığını bilimsel raporlara dayanarak söylemek mümkündür. Örneğin; “The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia' (Avrupa Irkçılığı ve Yabancı Korkusunu Gözlemeleme Merkezi)”, 11 Eylül olaylarından sonra birçok Avrupa ülkesini izleyen bir çalışma yürütmüş ve 11 Eylül’den sonra Avrupa’da Müslümanlara karşı tavrın ve tacizlerin arttığını ortaya koymuştur. Bu kurum, araştırmaları sonrasında, Avrupa’da Müslümanlara yabancı olarak bakıldığını ve güvenlikleri açısından Müslümanları tehdit olarak gördükleri ifade etmiştir. Aynı şekilde, İngiltere’de 'Islamophobia' başlığı altında yayınlanan iki rapor, İslamofobi’nin 11 Eylül’ün ürünü olmadığını, daha önce de var olduğunu göstermektedir. Bu raporlar İslamofobi’nin Batı ülkelerinde uzun yıllardır bulunduğunu, ancak son 20 yılda daha belirginleşip, tehlikeli boyutlara tırmandığını vurgulamaktadır. Avrupa’da Müslümanlara ne kadar şüpheli bakıldığının en son örneği olarak Fransa

gösterilebilir. Fransa, kamu okullarında başörtüsünü yasaklayarak, Türkiye'nin AB üyeliğini tehdit olarak görerek, din konusunu tartışma haline getirmiştir. IPSOS araştırma şirketi tarafından Le Figaro gazetesi için yapılan bir kamuoyu araştırmasında, Fransız halkının yüzde 56'sı bir İslam ülkesi olarak gördükleri Türkiye'nin AB'ye girmesine karşı olduğunu söylemiştir. Fransa Başbakanı Jean-Pierre Raffarin de, Türkiye'nin kültürel kimliğine açık şekilde tavır sergileyerek; “İslam ırmağının laikliğin nehir yatağına akmasını mı istiyoruz?” sorusuyla din farkından dolayı Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğunu ima etmiş bulunmaktadır. Bu tür kültürcü yaklaşımlar Batı ve İslam dünyası arasında sağlam bir ilişki ve köprü kurulması yollarına engeller koymaktadır. Bu kadar din üzerine yoğunlaşmaktan diğer bazı unsurlar göz ardı edilmektedir. Örneğin; birçok AB ülkesinde İslam bir din olarak tanınmamaktadır. Bu nedenle kurumsal düzlemde bazı yasal haklardan yararlanılamamaktadır. Siyasal alanda ise Müslümanlar vatandaşlık haklarından yararlanamama, siyasal ve kamusal alanda nüfuslarına oranla temsil edilememe, farklı kültürel kimliklerinden dolayı dışlanma ve hatta ırkçı gurupların hedefi olma gibi problemlerle karşılaşmaktadırlar. Ekonomik alanda ise, Müslümanlar arasında istihdam probleminin olduğu ve işsizlik oranının Müslümanlar arasında oldukça yüksek olduğu bilinmektedir (Setav, 2016).

Eğitim, Avrupa'daki Müslümanlar için bir başka problem oluşturmaktadır. Avrupa ülkelerinde çok sayıda ilk ve orta dereceli okul öğrencisi Müslüman çocuk bulunmasına rağmen, bunlar arasındaki başarı oranının düşük olduğu ve büyük bir çoğunluğunun yüksek öğretime geçemediği görülmektedir. Ayrıca son yıllarda Batı ülkelerinde aşırı milliyetçiliğin ve ırkçı akımların güçlendiği de bilinmektedir. Bu sebepler dikkate alındığında, siyasi iktidarlar, bilim adamı, düşünür, medya, sivil toplum örgütleri ile dini kurumların, toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi bağlamı da göz önünde bulundurarak hukuki enstrümanlar ve yeni politikalarla sorunların çözümüne yönelik çalışmaları ve bunlarla ilgili ilgili tedbirlerin bir an önce alınması yönünde adımların hızla atılması herkes adına daha yararlı olacaktır (Setav, 2016).

4.1.1.İslamofobi'nin Toplumsal Sonuçları

Bugün küreselleşme ağı ile birlikte farklı yerlerde yaşayan insanlar çeşitli sebeplerle iletişim ağlarıyla iletişime geçebilmektedir. Bu durum neticesinde Batı

lkeleri kendi ülkeleri içinde yaşayan İslam varlığını göz önünde bulundurarak bir arada yaşamak ve onları anlamak için çeşitli çalışma ve önlemler almak zorunda kalmaktadır (Gle, 2009: 16).

Son 20 yıl dikkate alındığında; İslamofobi ile alaka birçok olayın meydana geldiğini görmekteyiz. Batı'da zaten mevcut olan kötü Müslüman imajı üzerine son yirmi yılda gerçekleşen olaylar da hesaba katıldığında Müslüman imajı iyice zedelenmiş, Müslümanlara bakış açısı daha da kötü bir hal almıştır. Bu durumun oluşmasında etkili olan bazı olaylara örnek verecek olursak bunlar; İnan Devrimi, Enver Sedat'a gerçekleştirilen suikast, Lübnan'daki rehine alma krizi olayı, Salman Ruşdi olayı, Körfez Savaşı esnasında Saddam Hüseyin'in Batı'ya karşı cihat ağrısı, Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması, Mısır'daki Koptik Hıristiyanların ldrlmesi, Sudan'daki Hıristiyan kiliselerine yapılan bezdirme ve eziyet, ABD'ye gerçekleştirilen 11 Eylül terör saldırıları, onu takiben El-Kaide terör rgt tarafından gerçekleştirilen İspanya'daki ve Londra'daki metro saldırıları vb. siyasi İslam'ın 1970'li yılların sonuna doğru hızla yükselişi zaman içerisinde Avrupa'da yaşayan Müslüman nüfusun belli bölümlerinde radikalleşmelere neden olmuştur. Bu durum Avrupa'da yaşayan bireylerin İslam'a bakış açısını belirlemede ve Müslümanları i güvenlik sebebiyle tehdit olarak görmeleri ile birleşerek meydanın da dikkatini çekmiş ve gözde konularından biri olmuştur. Böyle bir ortamda İslam, Batı'nın değerlerine ters düşen ne varsa onunla ilişkilendirilmiş ve aşırı sağ milliyetçi partilerin de oylarını arttırmak için kullandığı propaganda aracı haline gelmiştir (Noi, 2007: 172).

Bu olaylar karşısında Avrupa halkının endişeleri artmış, ırk ayrımcılığına varan davranışlar sergilemelerine neden olmuştur. Bu olanlar göz önünde bulundurulduğunda ilk başlarda sağladığı ekonomik kazanım ile göçmenler buna razı gelmiş olsalar da daha sonra ailelerini yanlarına alıp kalıcı bir oturma sağlamaları ve çocuklarının orada doğmalarıyla, bu sorun razı olunacak durumdan çıkmış, özellikle Avrupa'da doğan ve yetişen yeni nesil göçmen çocukları aitlik duygusu ile dışlanmışlığı kabullenememiştir. Bu sebeplerle, hem Avrupa halkı, hem Avrupa hükümeti, hem de orada yaşayan Müslüman halk birlikte yaşamayı daha huzurlu hale getirmek ve sorunları ortadan kaldırmak, yenilerinin oluşmasını engellemek için çeşitli çözümler bulmak zorundadır (şeref, 2010: 77-78).

İslamofobi; İslam'a, Müslümanlara ve onlarla ilgili durumlara karşı duyulan korku ya da önyargılı görüştür (Ramberg, 2006: 6). Bu da bir tür ırkçılığın göstergesidir. Dolayısıyla Batı, İslam'ı ve Müslümanlığı dinsel olmaktan çıkarıp, batının yüksek insani değerlerinin dışında ve öteki bir ırk olarak görmektedir. İslam, Batı'nın hâkim değerlerinin kurucusu olan Hıristiyanlıkla mücadele içinde olarak Batı için iç birliği sağlayan bir unsur olarak görünmekte fakat diğer yandan da; günümüzde Batı'nın değerleri dışında bir değerler bütünü olmasıyla da Batıyı rahtsız etmektedir. Bu farklılıklarıyla da barbar ve öteki olarak adlandırılmaktadır. Bu noktada da İslamofobi sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda Müslümanlara karşı fiziksel ve psikolojik dışlamacılığın ifadesi olarak ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak İslamofobi, Avrupa'da yaşayan Müslümanlar tarafından, kendi kimliklerinden ve dinlerinden vazgeçmeden Batı tarafından kabul görmeyen mümkün olmadığı algısını oluşturmaktadır. Sonuç olarak bu düşüncenin varlığı, Müslümanlığı ve İslam'ı kötü gösterecek süreci tetikleyecektir (Bilici, 2007: 17).

Batı toplumunda iki tür İslam algısı bulunduğu açıktır. Bu algılar kapalı ve açık İslam olarak adlandırılmaktadır. Her iki algı da birbirine zıt olan sekiz temel şart etrafında oluşmuştur. Kapalı İslam şu şekilde tanımlanmıştır. Birinci olarak, monolitik, durgun ve güncel gelişmelere cevap veremeyen bir yapı. İkinci olarak, diğer kültürlerden tamamen farklı, onlarla ortak bir değerler veya amaçlar manzumesine sahip olmayan diğerlerini etkilememiş ve onlardan etkilenmemiş bir yapı. Üçüncü olarak; Batıyla kıyaslandığında daha aşağı, ilkel, cinsiyetçi, irrasyonel ve barbar. Dördüncü olarak, "Medeniyetler Çatışması" kapsamında terörizmi destekleyen, şiddet ve tehdit üzerinden yükselen bir yapı. Beşinci olarak, bir din olmaktan ziyade siyasal bir ideoloji olarak siyasal ve askeri amaçlar için kullanılan bir fenomen. Altıncı olarak, Batı eleştirisi tamamen görmezden gelinen bir olgu. Yedinci olarak, İslam'a karşı olan önyargılardan hareketle Müslümanların toplumdan dışlanması ve onlara karşı uygulanan ayrımcılığın ise meşrulaştırıldığı bir olgu. Son olarak ise, Anti-Müslümanlık kavramının varlığını doğallaştıran ve normalleştiren bir olgu olarak batı toplumundaki hâkim İslam algısını oluşturmaktadır. Onun karşısında yer alan açık İslam ise şu sekiz temel nitelik ile ilişkilendirilmektedir. Birincisi, İslam içsel farklılıklara sahip, ilerlemeci ve farklı çeşitlere sahip olan mensuplarının bir biriyle tartıştığı bir fenomendir. İkinci olarak, İslam diğer kültürlerle bir birine bağlı, onlarla ortak bazı

değer ve hedeflere sahip, onlardan etkilenmiş ve onları zenginleştiren bir fenomendir. Üçüncü olarak, İslam farklı olan ancak bundan dolayı daha aşağı olmayan ve diğer kültürlerle eşit bir saygıyı hak eden bir fenomendir. Dördüncü olarak, İslam fiili veya potansiyel olarak ortak sorunların çözümünde ortak konumundadır. Beşinci olarak, İslam gerçek bir dini inanç olarak samimi bir şekilde yaşanmaya çalışılan bir dindir. Altıncı olarak, İslam'ın batı eleştirisi veya diğer kültürlerin eleştirisi düşünülmeli ve tartışılmalıdır. Yedinci olarak, İslam'la olan tartışmalar veya fikir ayrılıkları ayrımcılıkla ve dışlamacılıkla olan mücadeleyi yok etmez. Son olarak ise, İslam'la ilgili eleştirel görüşlerin kendisi adaletsiz ve belirsiz olma ihtimallerinden dolayı eleştiriye tabi olmalıdır. Tüm bunlar göz önüne alındığında İslamofobinin temel nedeni de, İslam'ın din olmaktan ziyade bir ırk olarak algılanması ve batılı değerlerin dışında görülmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu aşmada medyanın rolü olduğu kadar siyasilerin de büyük etkisi vardır (Bilici, 2007: 17-19).

12 Şubat 2008'de Avrupa Konseyi Irkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Komisyonu'nun Hollanda'daki araştırmasına istinaden yayınladığı raporunda; İslam korkusuyla birlikte Müslümanlara karşı ırkçı saldırıların, şiddet olaylarının ve dışlayıcı davranışların giderek arttığı üzerinde durmaktadır. 21 Ocak 2008 Davos Ekonomik Forumu nedeniyle Gallup tarafından düzenlenen anket sonuçlarına göre; Avrupalılar tarafından İslam'ın kültürel kimliklerini tehdit ettiği yönündeki endişelerin arttığıdır (Bilici, 2007: 17). Günümüzde 20 milyon üzerinde Müslüman nüfusun yaşadığı Avrupa'da bugün, yeni Müslüman nüfusun artık taşınamayacak duruma geldiği ortadır (Köse, 2009: 8). Teknolojinin artması ve insan işgücünün yerini alması ile işsizliğin artması ve bunun Müslüman nüfusu ile ilişkilendirilip düşmanlık beslenmesi artmakta, ayrıca, Müslüman nüfusun iş ararken yaşadığı sıkıntıları, sosyal ayrımcılık hissi, eğitimde yaşadıkları zorluklar, kamuoyunda İslam'ın negatif olarak gösterilmesi göçmenlerin İslam'a olan bağlılıklarını da arttırmıştır. Batı'da ise durum; geçmişten günümüze değin göçmen Müslüman korkusunun varlığını sürdürmektedir. Alman Evanjelicleri Birliği İslami Faaliyetler Enstitüsü Müdürü Christine Schirmacher'e göre Batı, bu korkuyla İslam'ı engellemeye yönelik davranışları kabul etmemelidir. Bunu kabul ettiği takdirde, Müslüman nüfus İslam'ı tek geçerli din olarak görüp, Avrupa'yı da İslamlaştırma yoluna başvurabilir. Ayrıca Schirmacher; Müslümanların Avrupa'da hâkimiyeti ele geçirmesinden endişe ettiğini vurgulamaktadır (Şeref, 2010: 79-80).

Son yıllarda Batı'da İslamofobik söylem ve eylemlerde bir artış gözlemlenmektedir. Bu durum, ekonomik ve siyasi anlamda da güçsüz olan Müslüman nüfus açısından oldukça olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Amerika'da uçakta namaz kılan yolcuların uçaktan indirilmesi, ‘‘Müslümanlar sokakta özel kimlikle dolaşsın’’ istekleri, Batıda yapılan araştırmalar sonucu, Müslümanları ve İslam'ı olumsuz görenlerin yüzdesinin %50'yi geçmesi, ‘‘İslam'ın kendisi Batı için tehdittir’’ söylemlerinin sıkça gündeme getirilmesi, Batı'da İslam'a bakışı gösterdiği gibi, İslamofobik ve Anti-İslamist eğilimlerinde hızla arttığını göstermektedir (Canatan ve Hıdır, 2007: 92).

Göçmenlerin ortak sorununun dil, ırk, farklı kültüre ait olmalarından dolayı göç ettikleri ülkenin sosyal, siyasi ve ekonomik faydalarından yararlanamamanın yanında, diğer sorunları da; gittikleri ülkedeki kültür tarafından en olumsuz yanlarının gösterilip, buldukları ülke kültürünün ise en yüksek değerlerinin ortaya koyularak kötü gösterilmesidir. Örneğin; işlenen bir aile cinayeti göçmenlere ait bir unsur olarak gösterilirken, kendi kültürlerinde böyle bir olay karşısında bu suçun bireyselleştirilmesi ve topluma mal edilememesi durumu ve meydanında bunu desteklemesi, göçmen kültürün kötü imajının yaratılmasında etkili olmuştur. Yani kendi kültüründe olan suçları ve olayları bireyselleştirirken, kendi kültürü dışında kalan göçmen kültüründe bu olayların meydana gelmesinde suçu göçmen kültüre mal etmesi durumu kamuoyunda barbar Müslüman imajını yaratmaktadır (Bilici, 2007: 19).

Diğer bir sorun ise; Avrupa'nın ‘‘Müslümanları asimile ettim’’ duygusunu yaşayamamış olmasındadır (Köse, 2009: 9). Bunu ise sayıca fazla olmaya değil, İslam'ın kolayca asimile olamamasına bağlamaktadır. Avrupa'da hâkim olan düşünce Müslümanların potansiyel suçlu ve terörist olmasıdır. Medyada bu konuyu destekleyici haber ve söylemleriyle halk nezdinde bu imajı yaratmak pek de zor olmamıştır. Bu imaj karşısında kendisini dışlanmış ve yabancı hisseden Müslümanlar, yaşadıkları yerlerin kültürleriyle paylaşımında bulunmamalarında dolayı da bu yabancılığı daha fazla hisseder olmuşlardır. Buldukları ülkelerde, ırk, dil, din olarak farklı olmalarının azınlık durumunda olmalarını hissettirirken, diğer yandan her zaman akıllarında vatan diye gördükleri ve herhangi bir nedenle dönebilecekleri bir yer olduklarını bilmelerinden ötürü de kendilerini yerli değil, göçmen olarak görmüşler ve bu psikoloji ile de batıya uyum sağlayamamışlardır diyebiliriz. Zaman geçtikçe kendilerini buldukları ülke

vatandaşı olarak görmek istemişler fakat yapılan ayrımcılık gibi belirli aralıklarla kendilerine yapılan olaylar karşısında bu düşünceleri gerçek bir hissedişe dönüşmemiştir (Şeref, 2010: 82-83).

Günümüzde pek çok Batı ülkesinde Hıristiyan ve Yahudi mensupları tüzel kişilik kurup birçok hak ve imtiyazdan yararlanma hakkına sahip iken, İslam bir din olarak görülmediğinden Müslümanlar aynı hak ve imtiyazlara sahip olamamaktadır. Siyasal alanda; vatandaşlık hakkına sahip olamama, siyasal ve kamusal alanda; nüfuslarına oranla temsil edilme hakkına sahip olamama, ekonomik alanda; işsizlik bazında yüksek bir orana sahip olma, eğitim alanında ise; ilkokul ve ortaokul alanında Müslüman öğrenci bulunmasına rağmen başarının az olduğu, yüksek dereceli öğrenime geçişte ise; Müslüman nüfusun pek olmadığı bilinmektedir. Son yıllarda ki İslamofobik eylem ve söylemler de bu durumların daha fazla görüldüğü ve etkilendiği görülmektedir. Bugün Batı'ya baktığımızda İslamofobinin büyük boyutlara ulaştığını görmekteyiz. Özellikle Fransa, Almanya, Hollanda ve Avusturya gibi Müslüman nüfusun fazlaca bulunduğu ülkelerde bu daha da dikkat çekmektedir. Türkiye Araştırmalar Merkezi'nin (TAM) Almanya'da yaptığı İslam'ın Almanya'daki İmaj Değişimi başlıklı araştırmasında da (bu araştırma 2000/2001'de 11 Eylül öncesi ve hemen sonrası Alman politikacılarının federal parlamentoda yaptıkları konuşmaları ve 2003/2004 yıllarında aynı dönemde yapılan konuşmaları analiz etmektedir) İslam'a karşı önyargının belirgin biçimde arttığı sonucu ortaya konulmaktadır (Şenay, 2002: 83).

4.1.2.İslamofobi'nin Önlenmesine Yönelik Alınması Gereken Tedbirler

11 Eylül 2001 saldırıları, 15 Kasım 2003'de İstanbul'da Neve Şalom ve Beth İsrail Sinagogları'na düzenlenen saldırılar, 20 Kasım 2003'de yine İstanbul'da HSBC bankasına ve İngiltere Başkonsolosluğu'na yapılan saldırılar, 11 Mart 2004'te Madrid metrosunda gerçekleşen patlamalar ve İngiltere'de, Londra'da 7 Temmuz 2005 tarihinde meydana gelen, 21 Temmuz'da tekrarlanan saldırılar da (Akdemir, 2009: 3)Avrupa'da İslam dini ve Müslümanlara karşı önyargının artışı, sözlü ve fiziksel saldırıların yaygınlaşmasını tetiklemiştir. Fakat bu konuda yapılan ayrımcılık ve dışlanmışlık ile ilgili çalışmaların yetersiz kalmıştır ve belgelenip rapor edilememiştir.

İslamofobinin yaygın olduğu Batı ülkelerinde ayrımcılığın, dışlanmışlığın rapor edilmesi sağlanmalı ve çözümler üzerinde çalışmaların başlatılması gerekmektedir (EUMC, 2016).

EUMC (Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi) ve diğer kuruluşlarla birlikte Avrupa Konseyi, İslamofobi ile birlikte ortaya çıkan ve genç nesillerin dışlanmasına ve uyum sürecine etki eden olumsuz durumlarla, öz saygı ve sosyal entegrasyonun da olumsuz etkilendiğine vurgu yapmaktadır. EUMC tarafından hazırlanan raporda üye devletlerin iyi uygulamalarına örnek verilerek, ayrımcılık ve ırkçılık ile ilgili mücadeleye de öneriler getirilmektedir. İslamofobi'nin varlığı ile ilgili sunduğu bulgular ve sonuçlar raporda şu şekilde sıralanmıştır; (EUMC, 2016).

- ✓ Pek çok Avrupalı Müslüman, etnik kimlikleri ve/veya dinsel yaklaşımlarına bakılmaksızın iş, eğitim ve barınma alanlarında ayrımcılıkla karşılaşmaktadır.
- ✓ Müslümanlara yönelik ayrımcılık, İslamofobik söylemlerin yanı sıra, genellikle bunlarla girift olan ırkçılık ve yabancı düşmanlığına bağlı öfkeye dayalı olarak da değerlendirilebilir. Bundan dolayı, Müslümanlara karşı düşmanlığın daha geniş kapsamda, göçmenlere ve azınlıklara yönelik yabancı düşmanlığı ve ırkçılık bağlamında, ele alınması gerekmektedir.
- ✓ Dinsel tahrik edici olaylar hakkındaki bulgular kısıtlı olsa da, Müslümanların sözlü saldırılardan fiziksel saldırılara kadar değişen İslamofobi eylemlerine maruz kaldıkları bilinmektedir.
- ✓ Eldeki veriler, Avrupalı Müslümanların eğitimde başarı oranlarının ortalamanın altında ve işsizlik oranlarının ortalamanın üzerinde olduğunu göstermektedir. Avrupalı Müslümanlar, ortalamanın altında barınma koşullarına sahip bölgelerde nüfuslarına orantısız bir yoğunlukta oturmaktadırlar. Müslümanlar genellikle düşük vasıflı işlerde istihdam edilmekte ve düşük ücretli sektörlerde aşırı oranda temsil edilmektedirler.
- ✓ Başta gençler olmak üzere pek çok Avrupalı Müslüman sosyal ilerlemelerinin önünde engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum, ümitsizlik ve sosyal dışlanma duygularına yol açabilmektedir.
- ✓ Irkçılık, ayrımcılık ve sosyal marjinalleşme, bütünleşmeye ve toplumsal birleşmeye yönelik ciddi tehditler oluşturmaktadır (EUMC, 2016).

Özellikle Avrupalı Müslümanlara karşı yapılan ayrımcılığı başlıklar altında toplayan raporda, İslamofobi olayına dair de kanıtlar sunarak, Avrupa Birliği'nin Müslüman toplulukları üzerinde yaptığı çalışmalarda edindiği bulgulara da yer vererek konunun kapsamlı irdelenmesini sağlamış, daha sonrasında İslamofobi hakkında alınabilecek tedbirlere yer vermiştir. Bizde bu rapordan hareketle ilk önce İslamofobiye ait kanıt ve bulgulara yer vereceğiz.

Çalışma Şartları ve İstihdam: Avrupa Birliği'ne bazı Üye Devletlerde işsizlik oranları incelendiğinde, en çok işsizlik oranının Müslüman nüfusta olduğu görülmektedir. Örneğin, Britanya'da Müslümanların işsizlik oranları, hem kadın hem erkekler için, diğer dinlere mensup olanlardan fazladır. İrlanda'da 2002 nüfus sayımı, %4 olan ulusal işsizlik oranına karşın Müslümanların %11'inin işsiz olduğunu ortaya koymuştur. Ayrımcılık ile ilgili yapılan deneylerde de Müslümanların hem ayrımcılığa maruz kaldıkları hem de istihdam alanında sınırlı oldukları gözlemlenmiştir. Örneğin 2004 yılında Britanya'da, yapımcılığını BBC'in üstlendiği bir radyo programı, İngiliz, Afrikalı veya Müslüman kökenleri çağrıştıran isimlere sahip 6 sahte adayın 50 şirkete iş başvurusunda bulunduğu bir deney gerçekleştirdi. İngiliz isimli adayların görüşmeye davet edilme oranı %25 ve Afrikalıları %13 olurken, en başarısızlar Müslüman isimli (%9) oldu. Yine 2004 yılında Fransa'da Paris Üniversitesi, bir satış elemanı için verilen 258 iş ilanına cevaben bir dizi etnik gruba mensup olarak tanımlanabilecek standart özgeçmişler gönderdi. Kuzey Afrikalı bir kişinin olumlu bir yanıt alma şansının beş kat az olduğu görülmüştür (EUMC, 2016).

Eğitim: Avrupalı Müslümanların maruz kaldığı diğer bir ayrımcılık konusunu ise; eğitim oluşturmaktadır. Göçmen nüfusun önemli kısmını Müslümanların oluşturduğu bazı üye devletlerde (örneğin Danimarka, Almanya ve Fransa), diğer göçmenlerle kıyaslandığında Müslümanlar arasında eğitimi tamamlama oranlarının düşük olduğu ve ortalama olarak çoğunluk nüfusundan daha düşük nitelikler elde ettikleri görülmektedir. Göçmen öğrenci performansı hakkındaki OECD PISA çalışmaları, göçmen öğrencilerin okur-yazarlık oranlarının çoğunluk nüfusundan çok daha düşük olduğunu göstermektedir (EUMC, 2016).

Barınma: Göçmen nüfusun buna Müslümanlar da dâhil olmak üzere, daha kötü şartlardaki yerlerde barınma zorunda kaldıkları görülmektedir. Barınmadaki eşitsizlik giderilmeye çalışsa da düşük gelir gruplarına mensup göçmen ve göçmen çocukları

onlara yönelik sosyal konutların yetersizliği dolayısıyla buldukları ülke vatandaşları ile aynı barınma koşullarına sahip değillerdir (EUMC, 2016).

EUMC, İslamofobi ile tezahürlerini, ırkçılık hakkında uluslararası olarak kabul edilmiş standartlar ile Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletlerin süregelen çalışmaları bazında saptamakta ve ele almaktadır. Mevcut demografik istatistikler Avrupa Birliği'nde ikamet eden Müslümanların sayısı hakkında yalnızca tahmini rakamlar ortaya koymaktadır. Resmi hesaplara ve STK tahminlerine dayanan en ihtiyatlı rakam yaklaşık 13 milyon olup, AB'nin toplam nüfusunun %3,5'ine karşılık gelmektedir. Müslümanlar, AB toplumunun ikinci en büyük dini grubunu oluşturmaktadır. AB'de yaşayan Müslümanlara baktığımızda, farklı etnik köken, dil, dünyevi ve dinsel eğilim, kültürel gelenek ve politik görüş farklılıklarıyla oluşmuş çok çeşitli bir karışım ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin Müslüman nüfusları arasında en yaygın olanlar Türkiye, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Pakistan, Bangladeş ve eski Yugoslavya'dan gelen Müslümanlardır. Bunların önemli bir kısmı AB vatandaşıdır. AB'de ikamet eden bazı Müslümanların yaşadıkları ülkede uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Tüm bunlar ışığında EUMC'nin 2006 yılında yayınladığı Avrupa Birliği'nde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi başlıklı raporunda; İslamofobi ile ilgili olarak alınan ve alınması gereken tedbirler şu şekilde sıralanmaktadır: (EUMC, 2016).

Mevzuat uygulanması: Üye Devletler ayrımcılıkla mücadele direktiflerini (2000/43/AT sayılı Irk Eşitliği Direktifi ve 2000/78/AT sayılı İstihdamda Eşitlik Direktifi) tam olarak uygulamalı ve bunların eşitliği teşvik edecek belirli tedbirleri de içeren hükümlerinden daha çok yararlanmalıdır. Üye Devletler ayrıca Direktiflerin asgari yasal gereklerinin ötesine geçmeyi de amaçlamalı ve ayrımcılığa maruz kalabilecek grupların haklarının bilincinde olmalarını ve bu hakları güvence altına alacak imkanların kendilerine verilmesini sağlamalıdır(EUMC, 2016).

İslamofobi olaylarının kaydedilmesi ve denetlenmesi: Üye Devletler, istatistikleri Müslümanların da dâhil olduğu farklı mağdur gruplarını içeren olaylara göre bölmek amacıyla, genel ırkçılık olaylarını kaydedecek mekanizmalar oluşturmaya teşvik edilmektedir. Üye Devletler, polis eğitim programlarına ırkçılıkla mücadele ve çeşitlilik eğitimini de dâhil etmeye teşvik edilmektedir (EUMC, 2016).

Göçmenler ve azınlıklar için sosyal bütünleşme ve katılım politikaları uygulanması: Üye Devletler, Müslümanlar dâhil olmak üzere göçmenler ve azınlıklara

eşit fırsatlar sağlanması ve marjinalleşmelerinin önlenmesi amacıyla destek tedbirleri uygulamaya teşvik edilmektedir. Sosyal bütünleşmeye yönelik politikalar geliştirilirken azınlıklara etkin olarak danışılmalıdır (EUMC, 2016).

İstihdam tedbirlerinin teşvik edilmesi: Üye Devletler, Müslümanlar da dâhil olmak üzere, özellikle azınlık gençliği için istihdam olanaklarını iyileştirmeye yönelik çabalarını yoğunlaştırmaya teşvik edilmektedir. Ulusal ve yerel makamlar istihdama eşit erişimi teşvik etmek konusunda öncülük edebilirler (EUMC, 2016).

Eğitim ve eğitici faaliyet tedbirlerinin teşvik edilmesi: Üye Devletler eğitime erişimdeki farklılıkların sebeplerini araştırmaya teşvik edilmektedir. Üye Devletler azınlık mensubu öğrencilerin ayrı sınıflara yerleştirilmesini engellemelidir. Üye Devletler, azınlık grupların tarihinin doğru şekilde sunulmasını sağlamak amacıyla okul kitaplarının incelenmesini sağlamalıdır. Irkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve İslamofobi konularının tartışılması resmi okul müfredatına dâhil edilmelidir (EUMC, 2016).

Siyasi partilerin harekete geçirilmesi: Avrupa'daki tüm siyasi partiler "İrkçi Olmayan bir Toplum için Avrupa Siyasi Partileri Şartı"nı imzalayıp uygulamaya teşvik edilmektedir (EUMC, 2016).

Katılım: Avrupalı Müslümanların kamu hayatına (örneğin politik, ekonomik, sosyal ve kültürel kurumlar ile süreçlere) daha etkin bir şekilde katılmaya teşvik edilmesi gerekmektedir (EUMC, 2016).

Medya: Medya, bu konuların işlenmesinde doğruluğundan ve içeriğinden emin olmak için yaptığı haberleri incelemelidir. Medya, AB'deki çeşitliliği daha iyi yansıtmak amacıyla gazeteciler için işe alım ve eğitim girişimleri uygulamaya teşvik edilmektedir. Üye devletler, Elektronik Ticaret hakkındaki AT Direktifi'nin (2000/31/AT) 14. Maddesi uyarınca yasadışı ırkçı içeriğin yayılmasını önlemek için internet hizmet sağlayıcıları hakkında kanun çıkarmaya veya mevzuatı güçlendirmeye teşvik edilmektedir (EUMC, 2016).

Bu rapor ayrıca; İslamofobi ile mücadeleye ve beraberliği güçlendirmeye yönelik uygulamalı girişimler konusunda da AB'deki mevcut uygulamalı girişim örneklerinden faydalanmayı teşvik etmektedir. EUMC entegrasyonun çift taraflı bir süreç olduğu üzerinde durarak, Müslümanların da toplumun daha fazla kesimiyle ilişki

kurması gerektiğini ve bunun içinde çaba göstermesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca burada siyasilere de görev ve sorumluluk yükleyerek, siyasi liderlerin kültürler arası diyaloga katkıda bulunmaları gerektiğinin altını çizerek, ayrımcılık ve ırkçılık ile de daha etkin şekilde mücadele etmeleri gerektiğini söylemektedir. Avrupalı toplumlarda beraberliğin güçlendirilmesi önemini vurgulayarak; bunun da ancak çeşitliliğe duyulan saygı, temel hak ve hürriyetlere duyulan saygı ve herkese eşit fırsatlar tanımakla mümkün olacağını savunmaktadır. Bu konuda uygulamalı girişimlere de örnek göstererek ancak bunlarla birliğin ve beraberliğin sağlanabileceğini ve İslamofobinin önlenebileceğini ifade etmektedir. Uygulamalı girişimler ise şu şekilde sıralanabilir: (EUMC, 2016).

Eğitim girişimleri: Lüksemburg'da Eğitim Bakanlığı son sene öğrencilerine, dinler arası diyaloga odaklanan ve Hıristiyanlık dışındaki dinlerin insani değerlerini anlatan "Instruction Religieuse Et Morale" konulu bir ders verilmesine karar vermiştir (EUMC, 2016).

Dinler arası diyalog: Almanya'da, hedefi açıkça Müslüman topluma yönelik önyargılar ile korkuları azaltmak ve Müslüman örgütler ile çoğunluğun temsilcileri arasında önemli bir tartışma ortamı geliştirmek olan, bir dizi 'İslam Forumu' oluşturulmuştur. Bu forumların resmi bir statüsü bulunmayıp, bir STK tarafından başlatılmışlardır. Britanya'da, Müslüman, Yahudi ve Hıristiyan liderler şu anda ulusal ve yerel politikacılarla konferanslar, seminerler ve toplantılar düzenleyen "Üç Din Forumu"nu oluşturmuştur (EUMC, 2016).

Belediye girişimleri: Rotterdam'da, belediye bir İslami örgütler platformu olan SPIOR'a mali destek sağlamaktadır. 1990 yılında kurulmuş olan örgüt şehirdeki Müslümanların yararlarını gözetmekte olup, sekiz etnik toplumdaki kadın ve gençlik örgütlerine kadar değişen 42 örgütü temsil etmektedir. Yakın geçmişte, önemli bir diğer amaç da Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar arasında karşılıklı anlayışı geliştirmek olmuştur. Rotterdam konseyi Şubat ve Nisan 2005 arasında dokuz "İslam Oturumu" düzenlemiştir. Bu oturumlar sırasında, İslam'la ilgili olarak yeni camilerin minarelerinin yüksekliğinden eğitime ve ekonomik duruma kadar bir dizi konu tartışılmıştır. Britanya'da, bazı yerel devlet makamları Müslüman öğrencilerin dinsel ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması hakkında yazılı kılavuz ilkeler geliştirmiştir. Bunların en ayrıntılı ve faydalı olanlarından biri Birmingham Merkez Camii'yle ortaklaşa olarak

üretmiştir. Yerel makamlar ayrıca İslamofobiyle mücadele konusunda iyi uygulamalar da geliştirmiş olup politika belgelerinde dinsel düşmanlık ve İslamofobi'ye değinmektedirler (EUMC, 2016).

Politika girişimleri: Britanya'da Londra Metropolitan Polis Servisi (MET), FAIR (İslamofobi ve Irkçılıkla Mücadele Forumu) ve başka anahtar örgütlerle birlikte 'İslamofobi Sessizce Katlanmayın' kampanyası için kapsamlı olarak çalışmıştır. Bu, MET tarafından 2004 yılında başlatılan, Müslümanlara yönelik suçlarla mücadele etme, İslamofobi mağdurlarına destek verme, MET'in İslamofobiyi izlemesini geliştirme ve Müslüman toplumla ilişkileri iyileştirme amaçlı büyük bir ulusal kampanyaydı (EUMC, 2016).

EUMC'nin İslamofobi'nin önlenmesine yönelik belirttiği tüm önlem ve girişimler dışında başkaca önlem alınmalı, herkes bu konuda sorumluluk almalı ve toplumsal beraberlik ve birlik sağlamaya yönelik çalışmalar yürütmelidir. İlk öncelikle sorun belirlenmeli ve kabul edilmeli, sonra soruna çözümler aranmalıdır. Batı toplumunda Müslümanlar hakkında varılan olumsuz düşünce ve kanaatler kabul edilmeli, bu oluşan kanaatleri düzeltmenin ve doğruları göstermenin yöntemleri üzerinde çalışılmalıdır.

Günümüzde gelişmiş bilgi ağı ve teknoloji kullanılarak, Batı toplumunda oluşmuş olumsuz İslam algısı ve İslam'a karşı duyulan korku giderilmelidir. Batı toplumunun medya ve kamuoyunu kullanarak yarattığı barbar, kötü Müslüman imajı karşısında her ne kadar zor olsa da kitle iletişim araçlarını kullanarak İslam hakkında bilgilendirme yapılmalı, Müslüman imajı düzeltilmelidir. İslam ve Müslümanlar hakkındaki önyargı ve yanlış algılamaları ortadan kaldırmak gereklidir.

İslamofobiyi önleme İslam'ı da iyi tanıtmaktan geçmektedir. Bu anlamda İslam'ın Batı ülkelerinde iyi tanıtılması amaçlanmalıdır. İslam dini hakkında bilgili ve Batı düşünce yapısına da hâkim olan kişiler tarafından Avrupa ve ABD üniversitelerinde ders verilmesi, İslam'ın bu toplumlara tanıtılmasında görev almaları yararlı olacaktır. Ayrıca; bu nitelikte kişilerce yabancı dillerde eserler verilerek İslam hakkında doğru bilgilerin edinilmesinde önemlidir. Özellikle ABD'de düşünce ve enstitü kuruluşlarının varlıklarının yaygınlığı göz önünde bulundurularak, İslam, İslami Terör, İslamofobi, Yabancı Düşmanlığı gibi alanlarda çalışmaları yürütecek kurumların

varlığına ihtiyaç duyulduğu da ortadır. Ayrıca şu da göz önünde bulundurulmalıdır ki; hem Batı’da yaşayan Müslümanlar hem de Müslüman ülkelerin çoğu eğitim, teknolojiyi kullanma, ekonomik refah, kültür ve diğer sosyal alanlarda Batı’yı örnek almalı, Batı’da terör ve şiddetin Müslümanlarla bağdaştırılması hususunda medyanın olumsuz örnekleri vermesi ve taraflı haber sunması, Müslümanların uyum sağlayamadığı şekilde gösterilmesi, Müslümanların yaşadığı toplumun yasa ve yönetmeliklerine uymayacağı anlamına gelmez, tam tersi bu konular da daha hassas davranması gerektiği bilinmelidir (Şeref, 2010: 87-90).

4.2.İSLOMOFOBİ SORUNUNDA TÜRKİYE’NİN TUTUMU

Türkiye önemli bir jeopolitik konuma sahip olan ülke olmakla birlikte, güçlü tarih kökleri olan ve bulunduğu coğrafya itibariyle de birçok medeniyetin doğduğu, geleneğin yeşerdiği önemli özelliklere sahip bir ülkedir. Türkiye hem bulunduğu coğrafyayı hem sahne aldığı bu coğrafyada ki güçlü devlet geleneklerini yeteri derecede gösterememektedir. 2008 yılından itibaren dünyada yaşanan ekonomik kriz ile çalkantılı bir dönem geçirilmiş, bu sarsıntıların en yoğun yaşandığı bölge ise; İslam ülkelerinin bulunduğu coğrafya olmuştur. Bu sarsıntılar sebebiyle de sahip olunan özellikler dünyadaki etkinliğine yansıtılamamıştır. İslam dini ve Müslümanlar yeterince tanıtılamamıştır(Hürriyet, 2016.).

11 Eylül ile gündeme oturan İslamofobi, 11 Eylül öncesi dönemde de İslam’a karşı önyargılar ve geçmiş korkular neticesinde vuku bulmuştur. Anti-İslâm, (İslâm karşıtlığı), İslâm’dan korkma gibi anlamları içerisinde barındıran “İslâmofobi” kavramı, Batı’nın genelde “Doğu” milletlerini özel de ise Müslümanları ve Türkleri “ötekileştirmek” için kullandığı dışlayıcı ve aşağılayıcı bir argümandır. Bu kavram tarih boyunca Batı’nın zihninde mevcut olmuş, gerektiği zamanlarda gündem yapılmak üzere kullanılmıştır. Tarihi sıralamaya göre bunun adı kimi zaman “Oryantalizm”, kimi zaman “Yeşil Tehlike” ve şimdiler de ise “tehlikenin” adı tam olarak netliğe kavuşturularak “İslâmofobi” olarak kullanılmaya başlanmıştır.Temeline Batı medeniyetinin Doğu medeniyetinden üstün olduğu fikrine dayanan bu yaklaşımın kökeninde “din” perspektifli (Hıristiyan-İslâm) karşılaşma alanları yatmaktadır. Uzak tarih itibari ile Endülüs Emevi Devleti’nin İspanya’ya ayak basması ile başlayan bu paranoyak algı, 11

Eylül 2001 tarihinde ABD’de vuku bulan ikiz kule saldırılarıyla zirveye ulaşmıştır. Batı Avrupa’da ise bu süreç 2. Dünya Savaşı sonrası “iş göçü” ile başlamıştır. Doğulu Müslümanların ve özellikle Türklerin 1960’lı yıllardan itibaren Avrupa’ya gitmesi ve burada “kalıcı” olmaya başlamaları onlara göre sorunun başlangıç noktasını oluşturmaktadır (Genel, 2014: 105).

Batı Avrupa’da son yıllarda “Yabancı Düşmanlığı” ile başlayıp “İslâmofobi”ye dönüşen bu “yakıcı”ve “marazi” sorun karşısında Türkiye’nin tutumunu daha iyi anlamak için öncelikle Ortadoğu politikalarını daha iyi anlamak gerekir ki; bunun için de yakın tarihteki Ortadoğu’ya yönelik izlemiş olduğu politikalara kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Tek partili yıllarda Türk dış politikasında güvenlik kaygısı ile hareket hakim iken, çok partili yıllarda kırılmalar yaşanmış ve Sovyet bloğu karşısında Batı eksenli bir politika izlemeye başlamıştır. 1950’li yıllarda batıcılık dış politikanın belirleyicisi olurken Türkiye’nin itibarının da yara almasına sebebiyet vermiş ve Türkiye’nin Arap devletlerden uzaklaşması ile de Soğuk Savaş da Türkiye –İsrail yakınlaşmasını sağlamıştır. 1967 ve 1973 Arap-İsrail savaşları, 1975-1990 arası dönemde yaşanan Lübnan iç savaşı, 1982’de İsrail’in Lübnan’ı işgali, 1980-1988 arasında yaşanan İran-İrak Savaşı gibi olaylar ile büyük devletlerin aktif rol almasını sağlarken Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleriyle yakınlaşmasını engellemiştir. SSCB’nin yıkılması ile Türkiye’nin hareket alanı serbestleşmiş, Irak’ın Kuveyt’i işgali ile bölgede Batı’lı askerlerin yerleşmesine sebebiyet vermiştir (Çiftçi ve Ertugay, 5-7).

1990’lı yıllar Türkiye’nin yön arayışı ile geçerken, 2000’li yıllarda AKP hükümeti ile Ortadoğu devletleriyle ekonomik ve siyasi yaklaşma içine girilebilmiştir. Türkiye’nin AB’ye uyum sürecinde Ortadoğu’yla olan ilişkilerinde daha etkin olması beklenebilirdi. Amerika ile ilişkilerde ise; ne Soğuk Savaş dönemindeki gibi müttefik, ne de 90’lardaki gibi stratejik ortaklık biçiminde olmadığından Türkiye’nin ABD ile ilişkileri, Avrupa’daki gelişmelerden çok Ortadoğu’daki gelişmelerden etkilenecek durumdaydı. 2007 seçim öncesi dönemde Türkiye’nin Ortadoğu ile ilgili sorunları Kuzey Irak’taki artan Kürt varlığıyla başa çıkabilmek ve buna bağlı olarak PKK’nın artan terör tehdidi karşısında durabilmekten ibaretti, diyebiliriz. Politik süreçlere bakıldığında; Türk elitleri Türkiye’nin ulusal kimliğinin doğulu olduğunu fark ederek,

Osmanlı'nın kalıtı olması ve İslami karakterinin Batı'yla ilişkilerinde daha çok yarar sağlayacağı konusunda hem fikir olunca, bu da gözlemcilerin ifade ettiği, Türkiye'nin yüzünü Batı'dan Doğu'ya dönmesi değil, Türkiye'nin Batı'ya karşı elini güçlendirecek stratejik bir yoldur (Oğuzlu, 2008: 3-7). 2003 yılında AKP'nin bir yandan AB'ye girme çalışmaları, diğer yandan Arap dünyasına yönelik bir açılım politikası içinde olması, bu ülkelerin Türkiye'ye bakışında etkili olmuştur. Türkiye'nin bölgedeki açılımı bazıları tarafından 'yumuşak güç' olma uğraşı olarak görülmüş ve Türkiye'nin ortak tarih ve kültür mirasından gelen gücünü kullanarak bölgede önemli bir siyasi misyon yüklediği ifade edilmiştir (Aydos, 2013: 110-111).

Türkiye, uzun yıllardır Doğu –Batı arasındaki köprü olarak görülmüş ve ülke tanıtımı için yapılan etkinliklerde de bu şekilde ifade edilmiştir. Türkiye Ortadoğu'yu Avrupa'ya bağlayan yegâne güç olarak görülmüştür. Ortadoğu'da doğan medeniyetlerin 12.000 yıl boyunca Türkiye topraklarından geçerek devam ettiği, günümüzde de Türklerin Doğu'yla Batı, Asya'yla Avrupa, Türk dünyasıyla İslam dünyası, Avrupa Birliği ve ABD arasında bir köprü rolü üstlendiği görülmektedir (Aydos, 2013: 123). Tayip Erdoğan da; Türkiye'nin, merkezinde bulunduğu bu geniş coğrafyada kalıcı istikrarın ve barış ortamının sağlanması, güven ve refahın oluşturulması için kilit rol oynayan, stratejik önemi yüksek bir aktör olduğunu söyleyerek, Türkiye'yi Ortadoğu bölgesindeki bir "yumuşak güç" olarak tarif etmiştir. Buradan yola çıkarak; İslamofobi, Batı'nın üstünlük iddiaları ve Medeniyetler Çatışması savlarının geçersizliğinden bahsedilebilir çünkü hiçbir bilgi bir ülkenin malı olmadığı gibi, tarihin her döneminde her bilgi bir sonrakine ışık tutmuş, birbirinden yararlanmıştır ve Doğu'da Batı'nın gelişmesine katkıda bulunmuştur. Özellikle son dönemlerde artarak devam eden ve Avrupa'da var olan kültürel ırkçılık ile 11 Eylül saldırıları baz alınarak ,medeniyetler çatışması' fikrinin güçlendirilmeye çalışılması, aynı zamanda silah sanayinin çıkarları doğrultusunda İsrail-Filistin çatışmasının körüklenmesi, Neo-Conların Ortadoğu'yu yeniden yapılandırmak için yaptığı planların da İslamofobi'yi arttıran etkenler olduğunu ve medeniyetlerin değil, çıkarların çatıştığını söyleyebiliriz (Aydos, 2013: 122-126).

Haberlerin ve bilginin dünyada herkese hızlıca ulaştığı teknoloji çağında, bir ülkede yaşanan olayların artık diğer ülkeleri de etkilediği, küreselleşmeyle birlikte nefret, korku ve hoşgörüsüzlüğün de küreselleştiği, Müslümanlara, başörtüsüne,

İslam'a, yönelik önyargı ve korkuların da arttığı bilinmektedir. Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Erdoğan'ında bu konuyla ilgili yeni bir medeniyet perspektifi geliştirilmesi gerekliliği, toplumların birbirini daha iyi anlamalarının gerektiği biçiminde özetlenebilecek ifadeleri vardır. Toplumların birbirlerinin mirasına saygı duyması gerektiği yönündeki düşüncelerin, karşılıklı saygı ve diyalog gibi unsurların yanında; Türkiye'nin İspanya ile birlikte ön ayak olduğu “medeniyetler ittifakı” projesi de göz önüne alınarak Türkiye'nin İslamofobi sorunu bağlamındaki tutumunu anlayabiliriz. Batı dünyasının, İslam ve Batı uygarlığının çatışma halinde olduğu yönündeki görüşlerine, El- Kaide ve benzeri radikal İslamcıların yaptıkları eylemlerin tüm Müslüman dünyasına mal edilmesi ile sonuçlanan önyargıların son derece yanlış olduğu açıktır. ‘İttifak’, ‘hoşgörü’, ‘diyalog’ gibi evrensel olarak kabul gören değerlere referansla ortaya koyulan görüşler perspektifinde bölgesinde ‘yumuşak güç’ olmaya çalışan Türkiye için işlevsel adımlar ön plandadır (KALIN, 2008: 8).

Papa'nın 29-30 Kasım'daki ziyaretinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nı da ziyaret edeceği yazılı haber de, Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'in DW' ye yaptığı açıklamasında, İslam düşmanlığı ya da karşıtlığı olarak bilinen İslamofobi'nin Papa'yla görüşmesinde ana gündem maddesi olacağını belirtmiş ve gündeme getireceği bir diğer konunun da azınlıklar sorunu olacağını söyleyen Görmez, Papa'ya İslamofobi konusunda vereceği mesajları şöyle özetledi:“Bugün İslam dünyasında çok acı olaylar yaşanıyor. Ve bu olaylar özellikle Batı'da İslamofobi'nin silahına dönüşüyor. Musul'da, Kerkük'te yaşananlar, Suriye'deki gelişmeler sadece İslam coğrafyasındaki Müslümanları değil, Avrupa'daki Müslümanları da çok kötü etkiledi. Tüm bu acı olaylar yaşanırken, sorunların kaynağının İslam'da olduğunu düşünenler, konuşanlar oluyor. Ve sonuçta içerden ve dışarıdan İslam'a karşı haksızlıklar ortaya çıkıyor. İşte bu durum karşısında benim gibi, Papa gibi yetkin din adamlarına büyük görevler ve sorumluluklar düşüyor. Papa'yla bu konuda güçlü bir işbirliği yapmamız gerekiyor”(DW, 2016).

20 Şubat 2016 yayımlanan habere göre; Paris'te yayın yapan mizah dergisi Charlie Hebdo'ya yönelik saldırı Türkiye'de de tepki gördü. Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan kimden ve nereden gelirse gelsin eylemi kınadığını ve lanetlediğini söyledi. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da 7. Büyükelçiler Konferansı'ndan çıkışında gazetecilerin soruları üzerinde saldırıyı kınadı. Çavuşoğlu, “amacı ne olursa

olsun terörün her türlüüne karşıyız ve terörle mutlaka mücadele edilmesi gerekiyor. Avrupa'yı özellikle tehdit eden, Avrupa'da halkları ve değerleri tehdit eden başka bir unsur ise yıllardır vurgulamaya çalıştığımız, altığı çizdiğimiz, her platformda hatırlatmaya çalıştığımız, Avrupa'da birçok bölgede artan ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve İslamofobi'dir'' ifadesini kullandı (Hürriyet, 2016). İnanç özgürlüğüne saygı duyulmasını isteyen Dışişleri Bakanı, krizlerin yabancı düşmanlığı ve İslamofobiyi tetiklediğini, bunun da IŞİD'e katılımları arttırdığını söylemiştir. Türkiye'deki siyasetçilerin, gazetecilerin, öğretim görevlilerinin ve düşünürlerin Paris saldırısı ardından yaptığı açıklamalardan yola çıkarak; Türkiye'nin yaşadığı coğrafyada ve dünyanın neresinde olursa olsun her türlü terörü kınadığını anlamaktayız. Yapılan açıklamalar doğrultusunda; Türkiye'nin uğraşması gereken iki sorun bulunduğunu anlamaktayız. Bunlardan birincisinin terörle mücadele, diğerinin ise; Avrupa'da ve daha birçok bölge de artan ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve İslamofobi olduğu bilgisine ulaşmaktayız (Hürriyet, 2016).

Daha evvelden bahsettiğimiz üzere, Batı Avrupa'daki Müslümanların geçici işçi konumundan kalıcılığa dönüşmesi, Avrupa'da baş gösteren işsizlik mefhumu, köklerini tarihten alan yanlış ve olumsuz Türk-İslam imajı, İslâm'ın eksik veya farkında olmadan yanlış temsili, Müslüman coğrafyanın yer altı zenginliklerini paylaşma gayreti vb. nedenler, yaşanan olumsuz sürecin ana hatlarını oluşturmaktadır. Türkiye'nin, İslamofobi sorunu karşısında tavrını birçok platformda görmekteyiz. Örnek verecek olursak; Avrupa'da yayımlanan Türk gazetelerinin konuya "Müslümanların Masumiyeti" filmi, NSU cinayetleri davası, "Kayıp ilan" ve "karikatür krizi" konuları üzerinden bir perspektif oluşturdukları görülmektedir. Hürriyet gazetesinin daha çok NSU davası ve "Müslümanların Masumiyeti" filmi üzerinde kamuoyu oluşturmaya çalıştığı görülmüştür. Netice itibari ile bakıldığında İslamofobi üzerinden Avrupa'daki Türk medyasının yayınları istenilen düzeyde etkili olamasa da, özellikle "kayıp afişleri" konusunda etkili olduğu ve kayıp ilanlarının oluşturulan kamuoyu baskısı neticesinde iptal edilmese de ertelendiği görülmüştür. Türkiye'nin İslamofobi konusunun çözümlenmesi hususunda çabaladığı fakat yeteri kadar sonuç alamadığı ortadır (Genel, 2014:121-122).

Türkiye İslamofobi sorununun çözümünde birçok platformda yer almıştır, fakat iç sorunlarla uğraşan Türkiye'nin somut adımlar atmada yetersiz kaldığı görülmektedir.

Türkiye, güçlü devlet geleneğine sahip, insan haklarına saygılı, hukukun temel ilkelerine bağlı bir ülke olarak İslamofobi ve bunun gibi insan haklarına aykırı durumlarda üzerine düşen ödevi layıkıyla yerine getirmelidir. Çözümlerin görüşülüp tartışıldığı birçok platform da (BM, AGİT, AB, vb.) yerini alan bir ülke olarak üzerine düşen şekilde aktif rol almalı ve Müslümanların terörist olarak algılanmasını önleme adına İslam'ı ve Müslümanlığı doğru tasniflerle anlatabilmelidir.

Doğu ile Batı arasında ve gelecekle köprü görevi gören yarınki güçlü Türkiye'nin İslamofobi sorununda birçok çalışması vardır. Bu konuda ki öncelikli görev sahibi kurum üniversitelerdir. Son on yılda yüzlerce kitap, lisansüstü akademik çalışma yapılmış İslamofobi hakkında Türkiye'de yazılan sadece on adettir ve Türkiye'yi yakından ilgilendiren bir sorun hakkındaki araştırmaların ve sorunun çözümüne dair önerilerin bu denli yetersiz oluşu kabul gören bir durum değildir. İslam'ın bu denli yanlış bilindiği ve gösterildiği dünyada akademik çalışmalar ile İslam tanıtılmalıdır. Türkiye olarak gerek üniversiteler de gerekse kamu kurum ve kuruluş, sivil toplumlar aracılığıyla İslamofobi konusunda daha duyarlı olunmalı, herkes üzerine düşen görevi yerine getirmelidir(Kaya, 2016: 45).

İslam dünyasının liderleri, teröre karşı tavrını, tutumunu açık şekilde belirleyip ifade etmeli, İslam'ı terörle birlikte anmaya çalışanlara karşı ortak hakaret etmelidir. Batı toplumlarında İslamofobi yönünde yapılan olaylar, söylemler İslam dünyasının ve İslam dininin yanlış tanıtılmasına ve anlaşılmasına sebebiyet vermektedir. Gerek psikolojik gerekse kültürel yönde oluşturulan olumsuz tablo neticesinde Müslümanlara ve İslam'a karşı önyargı bireyler oluşarak, ayrımcılık, dışlanma ve şiddete varan durumlar meydana gelmektedir. Bunların önlenmesi için; ortak bir tavır takınılmalı ve nerede ses duyurulacak bir platform olsa İslam ülkeleri sesini duyurmalı, İslam dünyasının yeniden uyanışına, İslam dünyasının en iyi şekilde tanıtılmasına vesile olmalıdır(Hürriyet, 2016.).

SONUÇ

İslomofobi'nin küresel dünyada kaygı verici bir seyir izlediğini görmekteyiz. Bugün İslamofobi'nin başka coğrafyalarda da, dünyanın başka başka bölümlerin de de görüldüğü ifade edilmiş olsa da, özellikle yoğun Müslüman nüfusuna sahip Batı da değişik boyutlara ulaşan olaylar neticesinde Batı'daki İslamofobi, tehlikeli bulunarak onun üzerinde durulmaktadır. Batı'da Müslümanlara yapılan ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük endişe verici boyutlara ulaşmış durumdadır. Müslümanları potansiyel suçlu gösterme politikaları ile İslam'ın bir nefret ideolojisi olarak tanımlanmaya ve sunulmaya çalışılması küresel barış ve istikrarı da tehdit etmektedir. Hâlbuki İslamiyet sevgi ve hoşgörü dinidir. Böyle barış yanlısı ve insanları kucaklayıcı nitelikleri olan bir din olarak da nefreti, savaşı, ölümü değil sevgiyi, barışı, güzel yaşamayı barındıran ve temel alan bir dindir. İslam dinini ve İslam'ı benimseyen insanları hedef alan Batı toplumu, geçmişten gelen kaygılar ve korkular üzerine birde yaşanan tatsız olaylar neticesinde İslam'ı düşman olarak algılamıştır. Batı ile İslam ülkeleri arasında geçmişten gelen fakat özellikle 11 Eylül olayları ile tırmanmaya başlayan İslamofobi; “Avrupalıların korku kültürü ile Müslümanların kendilerini küçük görme kültürü arasındaki duygusal çatışma” ile “Seküler veya laik bir dünya” ile giderek dini özellikleri ön plana çıkan dünya arasındaki kültürel çatışma ve küresel düzeyde güç mücadelesi şeklinde ortaya çıkan, Batı'nın teknolojik gelişmişliğine karşı “öteki”nin terör yöntemleriyle yaptığı silahlı bir çatışma şeklinde gündeme gelmiştir. İslamofobi üzerinde uzlaşılan tam bir tanımının olmaması ile birlikte, Müslümanlardan, İslam'dan korkma, çekinme diye en basit şekilde tanımlayabiliriz. Doğu ile Batı arasında geçmişten gelen bir anlaşmazlık durumu olduğunu bilmekteyiz ve çatışmaya, anlaşmazlık silsilesinin konusu olarak da İslamofobi karşımıza çıkmaktadır.

11 Eylül olaylarının meydana gelmesi ve bunların ardında yatan nedenler geçmişten gelen korku ve ön yargıların kendini belli bir zaman sonra su yüzüne çıkarması gerçeğinden başka bir şey ile açıklanamaz. Hâlbuki yaşanılması zor olan bu dünyada, işleri daha da çıkılmaz bir hale sokmak insanoğluna zarar vermektense başka bir işe yaramaz. İlk önce birey olarak hoşgörü ve insan haklarına saygılı olmayı öğrenmeli, daha sonra bunu toplum ve devletlere yaymalıyız. Tüm tarafların, değerler, kültürler ve

çıkarlar arasındaki farkları konuşabilmesi, daha sonra hoşgörünün ve saygının yaygınlaştırılarak, kültürel çeşitliliğin ve farklılıkların kabul görmesi gerekmektedir.

Bu ortamdan beslenen İslamofobi de Batı ülkelerindeki “Yabancı düşmanlığının büyük çoğunluğunu oluşturan Müslüman nüfusa karşı yönelmiş hali” olarak ifade bulmaktadır. Bu dışlanmışlık ve kötü, barbar, terörist Müslüman imajı ve ayrımcılık, ırkçılık karşısında diğer ülkelerin olduğu gibi Türkiye’nin de bunun düzeltilmesi ve önlenmesi adına üzerinde büyük sorumlulukları vardır. Bu konuda Doğu ve Batı arasında birleştirici ve bütünleştirici bir görev üstlenmesi gereken Türkiye, bu sorunun çözümlenmesinde kullanabileceği birçok argümanında elinde bulundurmaktadır. Çözümlerin görüşülüp tartışıldığı platformlar da(BM, AGİT, AB, vb.) aktif rol almalı ve Müslümanların terörist olarak algılanmasını önleme adına İslam’ı ve Müslümanlığı doğru şekilde anlatabilmelidir. Çünkü İslamofobi geçmişten gelen duygu birikimi, ön yargı ve korkuların yanında, eksik ve yanlış bilginin de ürünüdür. İslam ve Müslümanlar hakkında bilinen yanlış ve eksik bilgiler ışığında onları tanıyanlar, yanlış gerçeği öğrenmek için de doğru kaynak ve yeterli bilgiye ulaşmada sıkıntı yaşamaktadır. Bugün medya aracılığıyla öğrenen bilgiler her zaman görüldüğü gibi olmamakta, doğruyu yansıtmamaktadır. Müslümanlar ve İslam hakkında kaynaklar ise yabancı ülke vatandaşları bağlamında az kalmaktadır. Bu anlamda İslamofobinin önüne geçmek adına bilim adamlarına, yazar ve siyasetçilere de görevler düşmektedir. İslam ve Müslümanları tanıtıcı şekilde davranılmalı, daha çok yabancı eser yayımlanmalı, farklı dillerde tercüme yapılarak İslam dini tanıtılmadığı. İslamofobi ile mücadele de sadece Türkiye’ye görev ve sorumluluk düşmemekte, diğer Avrupa ülkeleri de birlikte yaşama ve farklılıkların ayrımcılığa yol açmaması adına girişimlerde bulunmalıdırlar. Gerek sivil toplum kuruluşları, gerek bilim adamları, yazar ve düşünürler, siyasi aktörler bu konuda hassas davranarak, birlik ve beraberlik düşüncesiyle söylem ve eylemlerde bulunulmalı, medya, parti, kamuoyu çıkarlar uğruna kullanılarak ayrımcılığı ve ırkçılığı yaygınlaştırıcı davranışlardan uzak durulmalıdır.

Bu konuda her ülke kendi vatandaşlarını uyarmalı, gerekli hukuk kurallarını uygulamalı, ayrımcılığa maruz kalanlar için önlemler almalı, bu konuda devletler bunu ortak sorun olarak görerek işbirliği içinde olmalıdır. Konuyla ilgili konferanslar düzenlenmeli, fikir alışverişinde bulunularak, kanunlar, yönetmelikler çıkarılmalı, caydırıcı hukuk kurallarına yer verilmeli ve bunlar tüm ülkeler nezdinde onaylanarak

uygulanabilir hale getirilmelidir. Bunların denetimi için, üye ülkelerden seçilen temsilcilerden bir denetim kurulu oluşturulmalıdır. Kuralların uygulanması kontrol edilebilmelidir. Unutulmamalıdır ki, İslamofobi sadece Müslümanların sorunu değil, insan haklarına yapılan saldırı olmasından dolayı tüm insanlığı ilgilendiren bir durumdur ve buna tüm ülkeler hassasiyetle yaklaşmalıdır.

Ayrımcılığın, ırkçılığın, hoşgörüsüzlüğün bulunduğu toplumlarda parçalanmışlığın da beraberinde geleceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. İnsan haklarına saygı, fırsatlardan herkesin eşit yararlanması, hoşgörü, karşılıklı saygı ve insan hassasiyeti, beraberinde barışçıl, güvenli ve istikrarlı toplumların oluşmasını ve devletlerarası ilişkilerin de iyiye gitmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağçoban, S. (2016), “A Panoramic Overview from Turkey on the Islamic Case in Europe” *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (2), 538-552.
- Akdemir, Erhan (2009), ” 11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarının Ardından İslam’ın Avrupa’da Algılanışı”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:8, Sayı:1, ss.3, 131-148.
- Aktaş, Murat (2014), ”Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi’”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:13, No:1, ss.33-40.
- Aron, R. (2000), *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, Bilgi Yay, Ankara.
- Ayata, Ali (2009), “Avrupa Birliğinde Demokrasi, Entegrasyon ve İslamfobia” 7. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi (Küreselleşme ve Türk Dünyası)*, Kırgızistan Celalabat, 9 – 11 Haziran.
- Aydiner, Dr.Furkan (2007), *Amerika’da Yükselen İslam*, İstanbul: Nesil yayınları, Mayıs.
- Aydos, Öğr. Gör. Dr. Serpil (2013),“ Türkiye’nin Ortadoğu’da Yumuşak Güç olma Çabası: “Batıya Doğru Akan Nehir” Belgeseli Üzerinden Bir Okuma”, *International Journal of Social Science*, Volume 6 Issue 2, p. 107-128.
- Bayer, Ali (2006), *Sosyolojik Perspektiften Sekülerleşme ve Din İlişisine Yeniden Bakış*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- BBC(2015), “Fransa’da Müslümanlara Saldırı”, [Erişim: 21Kasım 2015], http://www.bbc.com/turkce/multimedia/2015/01/150113_fransa_muslumanlara_saldirilar
- BBC(2016),“Hollanda’da İslamofobi”, [Erişim: 20Ocak 2016], http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150115_hollanda_islamofobi
- Bedirhan, Yrd. Doç. Dr. Yaşar (2009),” Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşayan Türk Çocuklarının Kültürel Uyum Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Akademik Bakış Uluslar arası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Sayı:16, Nisan, ss.1-4.
- Bilgesam (2010), “Avrupa’da İslam Algısı Üzerine”, [Erişim: 25Haziran2015],<http://www.bilgesam.org/incele/769/-avrupa%E2%80%99da%E2%80%9Cislamofobi%E2%80%9D-algisi-uzerine/#.V0hdU8Jf1Mu>.
- Bilici, Muhammed Veysel (2007), ” Bak Seni Müslümanlara Veririm: İslamofobi”, *Gündem Analiz Siyasi & Ekonomik Analiz Dergisi*, Sayı:20, 26 Aralık, ss.17-19.
- Bruinessen ve Allievi, Martin Van, Stefona, (2012), *Avrupa'da Müslüman Öznenin Üretimi*, (Çev.: Attila Tuygan), 1. Baskı, İletişim Yayınları.
- Butterwegge, C. (2003), “Migrant (inn)en, multikulturelle Gesellschaft und Rechtsextremismus in den Massenmedien”, *Utopie Kreativ*, H.151, (Mai 2003), ss. 395-405.

- Caldwell, Christopher (2011), *Avrupa'da Devrimin Yansımaları, Göç, İslam ve Batı*, 1.Baskı, İstanbul:Profil Yayıncılık, Ekim.
- Canatan, Kadir (1995), *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar*, İstanbul:İnsan Yayınları, Mayıs.
- Canatan, Kadir (2005), *Avrupa'da İslam*, İstanbul: Beyan Yayınları, Kasım.
- Canatan, Hıdır, Kadir, Özcan (2007), *Batı Dünyası'nda İslamofobi ve Anti-İslamizm*, 1. Baskı, Ankara: Eski-Yeni Yayınları, Ekim.
- Canatan, Yükleyen, Serbest, Okumuş, Kadir, Ahmet, Fatih, Fatih (2015), *2014 Yılı Hollanda İnsan Hakları Raporu, İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar*, İstanbul Zaim Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- CNNTÜRK(2016), ‘‘İslama Hakaret Eden Vekile Hapis ve Para Cezası’’,[Erişim:25Ocak2016],<http://www.cnnturk.com/2009/dunya/01/23/islama.hakaret.eden.vekile.hapis.ve.para.cezasi/510271.0/index.html>.
- Çiftçi, Ertugay, S. ve F (2016), ‘‘Türkiye'nin Dış Politikası Bağlamında Ortadoğu'ya Yönelik Tutumlar: Üniversite Öğrencilerinin Algıları Hakkında Bir Alan Araştırması,[Erişim:12Ocak2016],
<http://www.kstate.edu/polsci/faculty/sciftci/fp.pdf>.
- Diyanet(2015), ‘‘Avrupa ve İslam’’, [Erişim: 25Haziran 2015],
<http://www.diyanet.gov.tr/tr/icerik/avrupa-ve-islam-ali-murat-yel/7871>.
- DW (2015), ‘‘İslamofobiye Karşı İşbirliği Yapmalıyız’’, [Erişim: 18Kasım 2015],
<http://www.dw.com/tr/islamofobiye-karsi-isbirligi-yapmalyiz/a-18082399>.
- DW (2008), ‘‘Avusturya'da aşırı sağcı partiden İslam karşıtı kampanya’’, [Erişim: 25Ocak 2016],
<http://www.dw.com/tr/avusturyada-a%C5%9F%C4%B1r%C4%B1-sa%C4%9F%C4%B1-partiden-islam-kar%C5%9F%C4%B1t%C4%B1-kampanya/a-3059402>.
- Elmas, Fatma Yılmaz, Kutlay, Mustafa (2011), ‘‘Avrupa'yı Bekleyen Tehlike: Aşırı Sağın Yükselişi’’, *Uluslar arası Araştırmalar Kurumu, Usak Analiz*, Sayı:11, Temmuz, ss.3-6.
- Er, Tuba, Ataman, Kemal (2008), ‘‘İslamofobi ve Avrupa'da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine’’,*Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı:2, ss.761.
- Erdoğan, Aynur (2015), *İslamofobi ve Avrupa'da İslam Algısı*, Dubam, Beşiktaş: Şubat.
- Ertit, Volkan (2014), *Sekülerleşme -Dinden Uzaklaşmanın Hikâyesi*,1.Baskı, Ankara: Liberte Yayınları, Aralık.
- Ertit, Volkan (2013),’’ Teoriler Işığında Avrupa Sekülerleşmesi’’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7 Sayı: 29, ss.382-384.
- EUMC(2000), ‘‘Avrupa Birliği'nde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi’’, The European Commission against Racism and Intolerance: General Policy

Recommendation No: 5 Strasbourg, 27 April 2000, [Erişim: 27Ocak 2016],<https://fra.europa.eu/sites/default/files/.../1936-EUMC-highlights-TR.pdf>.

- Fien, Faruk, “Almanya’daki Türkler – Entegrasyon veya Gettolaflma”, [Erişim: 16Mayıs 2016], www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/13faruk.pdf.
- Fourest ve Venner, Caroline, Fiammetta (2003),” Islamophobie?”, *Prochoix*, No : 26-27, AutomneHiver, Paris, s. 28.
- Gençler, Ayhan (2005), “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:49, ss.174.
- Genel, Mehmet Gökhan (2014), “Avrupa’daki Türk Medya Perspektifinden, Batı’nın bir “Ötekileştirme” Dili Olarak Kullandığı İşlâmofobi’ye Bakış”, *Atatürk İletişim Dergisi*, Sayı 6, Ocak.
- Giddens, Anthony (2006), *Sociology*, 5th. Edition, Cambridge: Polity.
- Goody, Jack (2005), *Avrupa’da İşlam*, Damgası, 1. Baskı, İstanbul: Etkileşim Yayınları, Ekim.
- Gölbaşı, Haydar, Dever, Ayhan (2007), “ Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Dinler Çatışması, Kendini Gerçekleştiren Kehanet”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, ss.54-60.
- Göle, Nilüfer (2009), *İç İçe Girişler-İşlam ve Avrupa*, (Çev.: A. Berkday), 1.Baskı,İstanbul:Metis Yayınları, Mart.
- Gökçe, Orhan, Gülise (2011), *Avrupa’da İşlam ve Türk İmajı*, 1.Baskı, Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Gökçe, Orhan, Gülise (2015), *İşlam ve Avrupa, 21. Yüzyıl Avrupa’sında İşlam Algısı*, Çizgi Kitapevi, Eylül.
- Gökkaya, Yeşilbursa, A. Kürşat, C. Cahit (2013), *Yeni ve Yakın Çağ Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Mart.
- Haberler(2015), “Avrupa’da Müşlüman Kadının İmajı”, [Erişim: 8Kasım 2015], <http://www.haberler.com/avrupa-da-musliman-kadinin-imagi-kongresi-6003228-haberi/>.
- Hıdır, Özcan (2012), *Avrupa’da Müşlüman Olmak*, İstanbul: Hayat Yayınları.
- Huntington, Samuel p. (1995), *Medeniyetler Çatışması*, Vadi Yayınları, İstanbul.
- Hürriyet(2016), “Teröre, Krizlere, Sınırların Değişmesine Karşı Ortak Tavır Takınalım”, [Erişim: 20Ocak 2016], <http://www.hurriyet.com.tr/terore-krizlere-sinirlarin-degismesine-karsi-ortak-tavir-takinalim-40088622>.
- Hürriyet(2015),“Dünya”, [Erişim: 20Ekim 2015], <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/14562677.asp>
- Hürriyet(2015), “Müşlüman Karşıtı Aşırı Sağcılar Londra’yı Karıştırdı”, [Erişim: 18Kasım 2015], “<http://www.hurriyet.com.tr/planet/24669578.asp>.

- Hürriyet(2016), ‘‘Türkiye’den Paris Saldırısına Tepkiler’’, [Erişim: 25Ocak 2016], <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyeden-paris-saldirisina-tepkiler-27913885>.
- İnalçık; Halil (1998), *Türkiye ve Avrupa: Dün Bugün, (İç) Doğu Batı*, Sayı:2,İstanbul, Şubat-Mart- Nisan.
- İncanews(2016), ‘‘Hollanda’da İslama ve Müslümanlara Hakaret’’, [Erişim: 12Ocak 2016],<http://www.incanews.net/hollanda/11040/hollandada-islama-ve-muslimanlara-hakaret>.
- Kaya, Niyazi (2016), ‘‘ Türkiye’de İslamofobi’nin Araştırıldığı Lisansüstü Çalışmalara Bakış’’, *Kamuda Sosyal Politika*, Sayı:34, ss.45.
- Kahf, Mohja (2006), *Batı Edebiyatında Müslüman Kadın İmajı*, Küre Yayınları, (Çev.Yeşim Ezdirmez), İstanbul.
- Kalın, İbrahim (2008), *İslam ve Batı*, İstanbul: İsam Yayınları.
- Kastoryano, R. (2000), *Kimlik Pazarlığı, Fransa ve Almanya’da Devlet ve Göçmen İlişkileri*, (Çev. A. Berktay), İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Klausen, Jytte (2008), *İslamı Yeniden Düşünmek Batı Avrupa’da Siyaset ve Din*, Ankara: Liberte Yayınları, Ocak.
- Klose, H.U (1977), ‘‘Açılış Konuşması’’, Türk-Alman İlişkilerinde Din Tabumu ?’’, *Türk-Alman Sempozyumu*, Hamburg.
- Koçdemir, K (2006), ‘‘Yeni Kolonileşme ve Avrupa’daki Türkler’’, *Türk Yurdu Dergisi*, Nisan, Sayı: 224 (68-71 s.).
- Kongar, Emre (2002), *Küresel Terör ve Türkiye*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Korkmaz, Arif (2011), *Avrupa’da İslam ve Müslümanlar*, Çizgi Kitapevi, Ekim.
- Köse, A. (2001), ‘‘Modernleşme-Sekülerleşme İlişkisi Üzerine Yeni Paradigmalar’’, *Günümüz İnanç Problemleri, Erzurum, Liberal düşünce Dergisi*, ss.150-165.
- Köse, Ali (2009), *Avrupa ve İslam*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Kösemihal, N. Ş. (1982), *Sosyoloji Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Küçükcan, Talip (2005), ‘‘ Modernleşme ve Sekülerleşme Kuramları Bağlamında Din, Toplumsal Değişme ve İslâm Dünyası’’, *İslam Araştırmaları Dergisi*, Sayı:13, ss.109-128.
- Löwith, K. (1999), *Max Weber ve Karl Marx*, (Çev. N.Yılmaz), Doruk Yay, Ankara.
- MFA(2016), ‘‘Yurtdişında Yaşayan Türkler’’, [Erişim: 27Ocak 2016], http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa.
- Milliyet(2015),‘‘Kamera Kuşatması’’,[Erişim: 18Kasım 2015], <http://www.milliyet.com.tr/kamerakusatmasi%20/dunya/%20dunyadetay/19.06.2010/1252814/default.htm>.

- Müller, Herald (2001), *Kültürlerin Uzlaşması*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Napoleoni, Loretta (2004), *Modern Cihat "Terör Örgütlerinin Kasalarındaki Dolarlar Nereden Geliyor"*, Bulut Yayınları, İstanbul.
- Noi, Aylin Ünver (2007), *Avrupa'da Yükselen Milliyetçilik*, IQ Sanat Yayıncılık, Norris, Pippa ve Inglehart, Ronald (2008), *Sacred and Secular, Religion and Politics Worldwide*, 7th edition, New York: Cambridge University Press.
- Oğuzlu, Tarik (2008), Middle Easternization of Turkey's Foreign Policy: *Does Turkey Dissociate from the West? Turkish Studies*, 9:1, 3-20, İstanbul.
- Perşembe, E (2006), "Almanya'da Türk Varlığının Bugünkü Görünümü ve Geleceği", *Türk Yurdu Dergisi*, Nisan, Sayı: 224, ss. 80-84.
- Runnymede Trust (1997), *Islamophobia: A Challenge for Us All*, , Londra.
- Ramberg, I. (2006), *Islamophobia and its Consequences on Young People*, European Youth Centre, Budapeşte.
- Sabah(2015), "Fransa'da Müslümanlara Irkçı Saldırı", [Erişim: 18Kasım 2015], <http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/11/17/fransada-muslumanlara-irkci-saldiri>.
- Sabah(2015), "Fransa'da Müslümanlara Çirkin Saldırı", [Erişim: 26Aralık 2015], <http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/12/26/fransada-muslumanlara-cirkin-saldiri>.
- Said, Edward (2004), *Şarkiyatçılık "Batının Şark Anlayışları*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Said, Edward (2005), *Sağduyunun Sesi, (İç) Oslo'dan Irak'a ve Yol Haritası*, Agora Kitaplığı, (Çev: Murat Uyrkulak), İstanbul.
- Sardar ve Davies, Z., M. Wyn (2004), *Amerika'dan Neden Nefret Ediliyor*, Aykırı Yayınları, İstanbul.
- Sayar, Kemal Mustafa (2014), "Avrupa Birliği Ülkeleri'nde İslamofobi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
- Schnapper, Dominique (2005), *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki*, (Çev., Ayşegül Sönmezay), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- SDE(2016), Çetin, Selvet, "ABD'nin İslamofobi ile Sınavı", Stratejik Düşünce Enstitüsü, [Erişim: 27Ocak 2016], <http://www.sde.org.tr/tr/authordetail/abdnin-islamofobiyle-sinavi/4476>.
- Selman, Adnan ve Uçar, Ramazan (2011), "Dini Tercihleri Anlama ve Açıklanmaya Farklı Bir Yaklaşım: Rasyonel Seçim Teorisi", *Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 5 (10), s. 91-110.
- Setav(2016), "AB'de Müslümanlar ve İslamofobi", [Erişim: 10Şubat 2016], <http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=11404&q=ab-de-muslumanlar-ve-islamofobi>.

- Seydi, Süleyman (2003), Batı'nın İslami Teröre Yaklaşımı, (*İç*): *Stradigma (E-dergi)*, Sayı:8, Eylül.
- Stark, Rodney ve Iannaccone, Laurence R. (1994), "A Supply-Side Reinterpretation of the 'Secularization' of Europe", *Journal for the Scientific Study of Religion*, S. 33, s. 230-252.
- Subaşı, N. (2005). Euro İslam: Fransa'da Türk Göçmenler Din, Kimlik ve Entegrasyon Sorunları, Paris.
- Sümer, Aslı (2010), Irkçılık, Laiklik, Sol, *Birikim Dergisi*, Sayı: 250: s.90.
- Şahinöz, Cemil (2013), *Avrupa'da İslam, Gurbette Müslümanlar ve Türkler*, Çizgi Kitapevi, Şubat.
- Şenay, Bülent (2002), "Avrupa Birliği'nin 'Dini Kimliği ve Avrupa'da Dinler: Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm ve İslam'", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:11, Sayı:1, ss.43-144.
- Şeref, Ebru (2010), "İslamofobi Kavramsal ve Sosyolojik Yaklaşım", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tekin, Uğur (2007), "Avrupa'ya Göç ve Türkiye", *I. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Ekim, ss.45-48.
- Tibi, B. (2000), *Boğaz'ın İki Yakası: Avrupa ve İslâmcılık Arasında Türkiye*, çev: Sevinç Kabakçioğlu, İstanbul: Doğan Kitap.
- Tibi, B. (2004), *Avrupa'daki Müslüman göçmenler: Avro-İslam ile Gettolaşma Arasında, Müslüman Avrupa ya da Avro-İslam: Küreselleşme Çağında Siyaset Kültür ve Vatandaşlık*, Ed: Alsayyad, N., Castells, M. çev: Zehra Savan, İstanbul: Everest Yayınları.
- Toynbee, Arnold (2004), *Uygarlıklar Yargılanıyor*, Örgün Yayınevi, İstanbul.
- TRT Haber(2016), "Hollanda'da Camiye Saldırı Girişimi", [Erişim: 20Ocak 2016], <http://www.trthaber.com/haber/dunya/hollandada-camiye-saldiri-girisimi-160981.html>.
- Tutal, N. (2006), *Söylemler ve Temsiller, Fransızlar Türkleri Nasıl Anımsıyor ya da Fransız İmgeleminde Türkiye*, Phoenix, Ankara.
- Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı(2007), "Hollanda ve Avrupa Birliği'ndeki Türk Nüfus, Hane Verileri ve Girişimcilerin Ekonomik Gücü", Essen, [Erişim: 27Ocak2016], http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjwzsKykt3MAhUFQBQKHUCRACwQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dtik.org.tr%2FDC%2FEditor%2FImage%2FFaydali_Bilgiler%2FMakaleler%2FHollandaveAvrupaBirligindekiTurkNufusHaneVeril eriveGirisimcilerinEkonomikGucu.pdf&usg=AFQjCNGCmbVHTFd8txcNdKwciREp7rz87Q&sig2=Z2C9ERj2jO1poNsBkiMNLQ&bvm=bv.122129774.d.bGg.

- Uzun, Nihat (2012), *Avrupa'da İslamofobi İngiltere Örneği*, 1. Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, Nisan.
- Yalçıntaş, Nevzat (2010), *Avrupa'da Yükselen Hilal*, 1. Baskı, İstanbul: 21 Asır Yayınevi.
- Yılmaz, Fatma (2008), *Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yurduseven Nurullah Haydar (2014), "Avrupalı Türkler: Din ve Entegrasyon", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* - Yıl 7, Sayı 2, Aralık, ss.589.
- Yükleyen, A., Kuru, A. T. (2006), *Avrupa'da İslam, Laiklik ve Demokrasi (Fransa, Almanya ve Hollanda)* İstanbul: Tesev Yayınları.
- Zaman(2016), "Danimarkalı Bakandan Karikatür İtirafı", [Erişim: 28 Ocak 2016], http://www.zaman.com.tr/dunya_danimarkali-bakandan-karikatur-itirafi_2173309.html.
- Zaman(2016), "Göç Tarihinin Öteki Yüzü, Hollandalı Türkler", [Erişim: 5 Ocak 2016], http://www.zaman.com.tr/pazar_goc-tarihinin-oteki-yuzu-hollandali-turkler_2242336.html.
- Watt, Prof. Dr. Montgomery, Yavuz, Prof. Dr. Hulusi (2000), *İslam Avrupa'da*, 3. Baskı, İstanbul: M.Ü. İlahiyat fakültesi Vakfı Yayınları.
- Wallace, R. A. & Wolf A. (2002), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, (Çev. L. Elburuz & M.R. Ayas), İzmir, Punto Yayıncılık.
- Wilson, B. (1982), 1982, *Religion in Sociological Perspective*, Oxford University Press, 180s.

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖĞRENCİ ÖZGEÇMİŞ FORMU

Adı-Soyadı	Mine BALOĞLU		
Lisans Öğrenimi	DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ	Doğum Yeri	BAKIRKÖY
Yüksek Lisans Öğrenimi	BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doğum Tarihi	15.09.1987

1987 yılında İstanbul'da doğdu. İlkokulu ve ortaokulu İstanbul Tayfur Sökmen İlkokulu'nda ve liseyi İstanbul Yabancı Dil Ağırlıklı Orhan Cemal Fersoy Lisesi'nde tamamladıktan sonra,2010 yılında Dumlupınar Üniversitesi Bilecik İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek Lisansını 2016 yılında Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda "Avrupa'da Yükselen Yabancı Düşmanlığı ve İslamofobi Sorununda Türkiye'nin Tutum"başlıklı teziyle tamamladı.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

ADRES:27 Mayıs Caddesi Fatih Mahallesi 801 çıkması Çınar Sitesi B1 Blok Daire:10 Kat:4 Küçükçekmece/İstanbul

TELEFON: 0 531 526 73 72

E-Posta:mine.baloglu@hotmail.com